

መሆኑን ሲገነዘቡ ሸሹ። በኢየሱስ ስላፈሩ ወይም ለእርሱ ለመሞት ስለ ፈሩ አይደለም። መንፈሳዊ ጦርነትን እንዴት መዋጋት እንዳለባቸው ስለማያውቁ ነው። ኢየሱስ ሰይፋቸውን ከወሰደባቸው የሚዋጉበት ሌላ ነገር የላቸውም፤ ስለዚህ ሮጡ።

ማርቆስ እንግዳ ነገር ጽፎአል። ከሸሹት ሰዎች መካከል «በፍታ ያገለጸ» ወጣት ይገኛል። «በዙ ጊዜ ወንዶች ጅቶን የተባለውን የውስጥ ልብስ ይለብሳሉ። ይህ ወጣት ሲንደን የተባለ የላይ ልብስ ለብሶአል። በዙ ጊዜ ይህ ልብስ የሚሠራው ከሱፍ ነው። የእርሱ የተሠራው ግን ከተልባ እግር ሲሆን ልብሱ በሀብታሞች ብቻ የሚለበስና ውድ ነው» (Wessel pp. 766-767)። ሁሉም ሲበታተኑ ከዘቦቹ አንዱ የወጣቱን ልብስ ያዘበት፤ እርሱም ልብሱን ትቶ ራቀቁትን ወደ ቤቱ ሸሹ። አያሌ ሊቃውንት ወጣቱ የወንጌሉ ጸሐፊ የሐንስ ማርቆስ ነው ብለው ይገምታሉ። ከሁኔታው ጋር የሚገጣጠም ነው። ከዚህም በላይ በራስህ ላይ እስካልደረሰ ድረስ ይህን ያህል ፋይዳ ያለው ዝርዝር ጉዳይ አይደለም! የመጨረሻው እራት በየሐንስ ማርቆስ ቤት ሳይሆን አልቀረም። ይሁንና ኢየሱስን ለማስያዝ በመጣ ጊዜ ወጣቱ ኢየሱስን ለማስጠንቀቅ ወይም ምን እንደሚሆን ለማየት ከአልጋው ተነሥቶ ወደ አትክልት ስፍራ ሮጡ። እዚያም በአሳፋሪ ሁኔታ ተያዘ።

እንዲህ ያለ ታሪክ ወንጌላቱ ውስጥ ለምን ታከለ፤ ከሱሪ ቁልፎችና ዚፖች መሠራት በፊት ልብስን ማጣት የተለመደ ክሥተት ሲሆን ሥነ ጽሑፋዊ ጭብጥ አለው።⁷⁰ በመሠረቱ የፍርሃት ሩጫን በአጽንዖት ያመለክታል። ይህ ወጣት ኢየሱስን ለማገዝ ወጣ፤ ነገር ግን ራቀቁትን በመሮጥና በፍርሀት በመያዝ የተነሣበትን ጉዳይ ሳያሳካው ቀረ። ኢየሱስ ብቻውን ከጠላቶቹ ጋር ቀረ። እንደ ወንጀለኛ ተያዘ፤ ፍርዱም ተጀመረ።

⁷⁰ H. Jackson, "Why the Youth Shed His Cloak and Fled Naked: The Meaning and Purpose of Mk. 14:51-52," *JBL* 116/2 (1997): 273-289.

ምድብ ዐሥራ ሁለት የክርስቶስ ሞት

ለፍርድ መቅረቡ

ኢየሱስ ስድስት ጊዜ ለፍርድ ቀርቧል። የመጀመሪያዎቹ ሦስቱ በአይሁድ ፊት ሲሆን እነርሱም፣ ሐና፣ ቀያፋና ሸንጉው ናቸው። ሁለተኛዎቹ ሦስቱ፣ ሕዝባዊ ሲሆኑ በጳላጦስ፣ በሄሮድስና እንደገና ወደ ጳላጦስ መመለሱን የሚመለከቱ ናቸው። እነዚህን ፍርድ ብሎ መጥራት አግባብ አይሆንም፤ በአይሁድ ሕግ ማላገጥ እንጂ ፍርድ ሊባሉ የሚችሉ አልነበሩም። አይሁድ የሚያስተላልፉት ፍርድ ቀድሞውኑ የተወሰነ ነበር፤ ፍርዱ እውነትን ወይም ፍትሕን ሳይሆን ቅንጥትና ፍርድ ገምድልነትን መሠረት ያደረገ ነው። የሮማውያንን ፍርድ በተመለከተም ቢሆን፣ ኢየሱስ በማንኛውም በደል ተጠያቂ ሆኖ አልተገኘም። ይልቁንም ከአይሁድ መሪዎች ጋር ፊት ለፊት መጋፈጥን ለመሸሽ ሲል ጳላጦስ ለእነርሱ አሳልፎታል፤ እንደዚያ ባያደርግ፣ ፖለቲካዊ ሥልጣኑ ያከትም ነበር።

የአይሁድ መሪዎች ሚሻኒክ ሕጎችን በግልጽ ተላልፈዋል። ይሁን እንጂ እነዚህ ሸንጉው እንዴት መሥራት እንዳለበት መመሪያ የሚሰጡ ከኢየሱስ 100 ዓመታት በኋላ የመጡ ፈሪሳዊ አስተሳሰቦች ናቸው። እንዲህ ከሆነ፣ እንደ አጣጣሪ ሁኔታ የሚታየው በፍርዱ ሂደት ዙሪያ ካሉ እንግዳ ሁኔታዎች አንጻር ይህ ራሱ ለብዙ ግምታዊ ሐሳቦች መነሣት ምክንያት ይሆናል። ያም ሆኖ የተዘረዘሩት ሕገ ወጥ አሠራሮች፣ እንዲሁም ስለ ሐሰት ምስክሮቹ ማቴዎስና ማርቆስ ባቀረቡት ዘገባ ግልጽ የሆነ የፍትሕ መዛባት መኖሩን ለማየት ይቻላል። በሌላ በኩል ደግሞ፣ የጳላጦስ አሠራር ሕገ ወጥ ቢሆንም፣ R.L. Overstreet, "Roman Law and Trial of Christ," *BibSac* 135 (1978): 323-332 እንደሚያመለክተው በእርሱ ዳኝነት ውስጥ የተፈጸመ ነበር።

የሚከተሉት ነጥቦች የኢየሱስን ለፍርድ መቅረብ በተመለከተ ዋና ዋና የሚባሉ የፍትሕ መንገዶችን ያካትታሉ (በለተይም የሚሸናህን ሕግ በተመለከተ)²

1. እንዲታሰር የተደረገው በጉቦ ነበር (ለምሳሌ የደም ገንዘብ)::
2. የታሰረው በግልጽ የቀረበ ክስ ሳይኖር ነበር::
3. ፍርድ በበዓል ቀኖች ወይም በሌሊት መከናወን አልነበረበትም::
4. በፍርዱ ሂደት ኢየሱስን በማዋከብ ለማስፈራራት ንይል ተጠቅመዋል::
5. እርሱ ላይ የመሰከሩ የሐሰት ምስክሮች ቃል እርሱ በርሱ የሚጋጭ ነበር::
6. አንድ ምስክር በሌላው ምስክር ፊት ቃሉን መስጠቱ አግባብ አልነበረም::
7. ኢየሱስ ጥፋተኝነቱን እንዲቀበል ተጠይቆ ነበር፤ እርሱ ግን ያን አላደረገም!
8. ኢየሱስ ለምስክሮቹ መስቀለኛ ጥያቄ እንዲያቀርብ ዕድል አልተሰጠውም::
9. ሊቀ ካህናቱ ሽንገው ድምፁን እንዲሰጥ አልጠየቀም፤ እንደ ደንቡ ቢሆን ኖሮ ከታናሹ ጀምሮ እስከ ሽማግሌዎች ድረስ ሐሳባቸውን እንዲሰጡ መጠየቅ ነበረባቸው::
10. አይሁድ ባለ ሥልጣናት ፊት ሲቀርብ ክሱ ስድብና ቤተ መቅደሱን ማንቋሽሽን የተመለከተ ነበር፤ ሮማውያን ፊት ሲቀርብ ግን ክሱ ተለውጦ ገጉሥ ነኝ ይላል፤ ዐመፅ ያስነሣል፤ ግብር አትክፈሉ ይላሉ የሚል ሆኗል::
11. በደለኛ ነህ የተባለውና የተገደለው ለፍርድ በቀረበበት ዕለት ነበር::

² Cf. D. Foreman, *Crucify Him: A Lawyer Looks at the Trial of Jesus* (Grand Rapids: Zondervan, 1990), pp. 116-120. Also C.S. Keener, "The Mistrial of the Millennium," *ChHist* 17/3 (1998): 38-40.

እነዚያ የሃይማኖት መሪዎች ይህን የመሰለ ዐይን ያወጣ ፍትሕ የመንፈግ ተግባር ሊፈጽሙ አይችሉም በማለት አንዳንዶች ስለ ኢየሱስ ለፍርድ መቅረብ ወንጌሎቹ የሚያቀርቡትን ታሪክ ትክክለኛነት ይጠራጠራሉ::³ ጉዳዩን ይበልጥ የተወሳሰበ የሚደርገው፣ ታሪኮቹ ከአንድ ጊዜ በላይ ለጸረ ሴማዊነት መነሣት እንደ ምክንያት መሆናቸው ነው::⁴ የአይሁድ መሪዎች እነዚህ ወንጀሎች በኢየሱስ ላይ እንዲፈጸሙ በማነሣሣታቸው፣ ዘርቻቸው በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ሁሉ ብዙ የጭካኔ ጥቃቶች ደርሰውባቸዋል:: ኢየሱስ የሞተው በአይሁዶች ሕይወት ላይ ለእያንዳንዱ ሰው ጎጠኦት መሆኑ እየታወቀ ይህ መደረጉ ምክንያታዊነትና አግባብነት የሌለው ነው:: ሁላችንም ወንጀለኞች ነን:: ከዚህም በላይ ማቴዎስ፣ ማርቆስና ዮሐንስ (ኢየሱስና በኋላ የመጣው ጳውሎስን ሳንጨምር) አይሁዳውያን በመሆናቸው በጸረ ሴማዊነት የሚታሙ አልነበሩም (Carson, pp. 549-552)::

ከመቶ ዓመታት በፊት ጥቂት የአይሁድ መሪዎች በፈጸሙት ነገር የአይሁድን ሕዝብ ማጥቃቱ ምክንያታዊ ባይሆንም፣ ይህን ወንጀል የጠነሰሱትን አይሁድ መሪዎች ነጻ ለማድረግ ሲባል ታሪክን እንደ ገና ለመጻፍ መሞከሩም እንዲሁ ምክንያታዊ አይሆንም::⁵ እንደ

³ ለምሳሌ ያህል *The Trial of Jesus of Nazareth* በተሰኘው S.G.F. Brandon's ሥራ ውስጥ እንደምንመለከተው (New York: Stein and Day, 1968) ማርቆስ (ከእርሱ በኋላ ሌሎች ወንጌሎች) አንዳንድ የፍርድ ሒደቱን ሐቆች አጣምሞ ያቀረበው የሮማውያንን ቍጣ ላለመቀስቀስ ነበር:: ኢየሱስ ከበርባን ጋር በርም መንግሥት ላይ በማመፅ ቀናተኞች እንደሚባሉት አብዮተኞች ቤተ መቅደሱን ለመቁጣጠርና የርም መንግሥት የሾመው ሊቀ ካህናቱ ቀያፋን ከሥልጣን ለማውረድ ባደረገው ሙከራ እንደ ዐመፀኛ መሞቱን በድፍረት አመልክቷል (cf. M.S. Enslin, "The Trial of Jesus," *JQR* 60 [1970]: 353-355::

⁴ Cf. A.T. Davies, "The Jews and the Death of Jesus," *Int* 23 (1969): 207-217.
⁵ ለምሳሌ፣ J.T. Pawlikowski, "The Trial and Death of Jesus: Reflections in Light of a New Understanding of Judaism," *ChicSt* 55 (1986): 79-94 እንደምንመለከተው አይሁድ በኢየሱስ ሞት ተጠያቂዎች አለመሆናቸውን

ሮማውያን ሁሉ እነርሱም በወንጀልና በፍትሕ ማዛባት ተጠያቂዎች ናቸው። አስቀድሞ እግዚአብሔር በዚህ ተግባር ላይ ፈርዷል (ማቴ 23፥37-39፤ ሉቃ 13፥34-35፤ 23፥27-30)። «ክርስቲያኖች» በእግዚአብሔር ፍርድ ላይ መጨመር ወይም ራሳቸው መፍረድ አያስፈልጋቸውም።

እነዚህን አግባብ ያልሆኑ አሠራሮች በተመለከተ፣ ምናልባት መጀመሪያ መስለው የታዩንን ያህል መረን የለቀቁ ላይሆኑ ይችላሉ።

(1) የሚሻኒክ ደንቦች የአካባቢ ፍርድ ቤቶችን (Beth Din) እንጂ ሽንገውን የሚመለከቱ ላይሆኑ ይችላሉ። (2) ከባሕርያቸው ልዩ መሆንና ከጊዜ እጥረት አኳያ በበዓል ቀኖች የሚደረጉ ችሎቶችን የማይሸፍኑ ነገሮች ይኖሩ ይሆናል። (3) ኢየሱስ ለፍርድ በቀረበ ጊዜ እነዚህ ደንቦች ሥራ ላይ አልዋሉ ይሆናል። (4) እዚህ ላይ ሽንገው የወሰደው ርምጃ የተሻለ አማራጭን ከመፈለግ (ለምሳሌ በሕዝቡ መሐል ዐመፅ እንዳይነሣ) አንጻር ሊሆን ይችላል። ሰንበት በመግባት ላይ ከመሆኑና ጴጥሎስ ጠዋት የሚያየው አዲስ ክሶችን ብቻ ከመሆኑ አንጻር ከነበረው የጊዜ እጥረት አኳያ የአይሁድ ሽንገው ነገሮችን ማጣደፍ ሊኖርበት ይችላል።

መሠረተ ሐሳቡ ይህ ነው፤ የአየሁድ መሪዎች ያሳደሩት ተፅዕኖና ሁኔታዎች በፍጥነት እየተለዋወጡ መሆናቸውን ግምት ውስጥ በማስገባት አንዳንድ የፍትሕ መዛባት መደረጋቸው በግልጽ የሚታይ ነው። እዚህ ላይ ከታሪክ አንጻር ምክንያታዊ አልነበረም የምንለው የለም። በተጨማሪም አይሁድም ሆኑ ሮማውያን መሪዎች የፈጸሙት የፍርድ መጓደል ቢያስቆጣንም፣ እኛም ብንሆን በክርስቶስ

ለማሳየት ጥቂት ገለጻዎችን ካቀረበ በኋላ ሮበርት ግራንትን በመጥቀስ፣ «ከታሪክ አንጻር የክርስቶስ ስቅለት «ለአይሁድ» የተሰጠ ሥራ ነበር ማለት በፍጹም የማይታመን ነው» ወደሚል ድምጻዬ ደርሷል (The Trial of Jesus in the Light of History," *Judaism*, 20:1, [Winter 1971]:42).

ሞት ውስጥ ያለንን ድርሻ መቀበል አለብን። የእኛ ድርሻ ኢየሱስ ለነጠላታችን መሞቱንና፣ ነጠላት ሊያስከትል ከሚችለው ቅጣት ነጻ የመሆናችንን የምሥራች ማወጅ እንጂ ሌሎችን ወንጀለኛ ማድረግ አይደለም።

ስለረውም፣ ¹³በመጀመሪያ፣ የቀዳፍ ስማት ወደ ነበረው ወደ ሐና ስመጡት፤ ቀዳፍም የዓመቱ ሲቀ ካህናት ነበር። ¹⁴ቀዳፍም፣ ስሕዝቡ ሲባል ስንድ ስሙ ቢሞት ይሻሻል ብሎ ስደቡድን የመከረ ነበር።

§ 154
የመጀመሪያው ችሎት
- ሐና ፊት መቅረቡ
(የሐ 18፥12ሰ-14፤
[15-18]19-23)

ኢየሱስ ከጌቲሴማኒ ወደ ሊቀ ካህናቱ ቤተ መንግሥት የመጣው በአጃቢ ነበር። ሐና ከ7-14 ዓ.ም. ሊቀ ካህናት ሆኖ ቆይቷል። ምንም እንኳን ሮማውያን በእርሱ ቦታ ሌላ ሊቀ ካህናት ቢሾሙ አይሁድ የሊቀ ካህናቱን ሥልጣን የሚቀበሉት ለዕድሜ ልክ በመሆኑ ሐና በሕዝቡ ላይ ያለው ሥልጣን እንደ ተጠበቀ ነበር። በጣም ሀብታምና ከፍተኛ ተሰሚነት ያለው ሰው ነበር። እርሱ ነበር በቤተ መቅደሱ አደባባይ የሚፈጸመውን ግዢም ሆነ ሽያጭ የሚቆጣጠር። ስለሆነም፣ ኢየሱስ ሁለቱ ቤተ መቅደሱን ማንጻቱ ሐናን ሳያስቆጣው አልቀረም። ገንዘብ ወዳድነቱና የሥልጣን ጥማቱ ማንኛውንም ተቃዋሚ ከማጥፋት ወደ ኋላ እንዳይል አድርገውታል።

ሐና በሮማውያንም ሆነ በአይሁዳውያን ዘንድ የፈለገውን ለማድረግ እንዲችል በነበረው ሀብትና ተሰሚነት ይጠቀም ነበር። አምስት ልጆቹ፣ አማቹ ቀያፋና አንድ የልጅ ልጁ በሮማውያን ባለ ሥልጣኖች ሊቀ ካህናት ተደርገው ነበር። ይህም ያለ ማንም ጣልቃ ገብነት በውሳኔያቸው ላይ ጫና ለማሳደር አስችሎታል። ስለሆነም በዚያ ዘመን ሊቀ ካህናት እንዲሆን በሮማውያን ተሾሞ ከነበረው (18-36 ዓ.ም.) ከአማቹ ቀያፋ ይልቅ ኢየሱስ መጀመሪያ የቀረበው ሐና ዘንድ መሆኑ ሊያስገርመን አይችልም ማለት ነው።

የመጀመሪያው የምርመራ ሂደት የተፈጸመው ሐና ቤተ መንግሥት ውስጥ ነበር። ምናልባትም ቀያፋ ይኖር የነበረው ከቤተ መንግሥቱ ጋር ከተያዙት ሕንፃዎች በአንዱ ሊሆን ይችላል።⁶ ስለሆነም ኢየሱስን ከሐና ወደ ቀያፋ ቤት «ለማዘዋወር» ረጅም ጊዜ አይወስድም። ኢየሱስ መገደል እንዳለበት ሁለቱ ሰዎች ተስማምተው ነበር። ከአንድ ወይም ሁለት ወር በፊት ቀያፋ ይህን በግልጽ ተናግሮታል (ዮሐ 11፡49-50)። ሐናና ቀያፋ ይኖሩ የነበረው አንድ ቤተ መንግሥት ውስጥ ከሆነ፣ ጴጥሮስ ክርስቶስን የካደው በሐና ቤት፣ ጌላም በቀያፋ ቤት እንደ ነበር ይህ አሳማኝ ገለጻ ይሆናል ማለት ነው (ማቴ 26፡57-58 እና ዮሐ 18፡13:15:24 ጋር ያነ)። ሦስቱንም ጊዜ የካደው የተለያዩ ማዕዘኖች ባሏቸው ቤቶች በተከበበ አንድ ግቢ ውስጥ ነበር።

19 በዚህ ጊዜ ሲቀ ካህናቱ ሲያሰሩ ስለ ደቀ ዮሐ 18፡19-23 መዛሙርቱና ስለ ትምህርቱ ጠየቀው።²⁰ ሲያሰሩ ስንዲህ ሲሰ መሰሰሰት፤ ስኔ ሰዓሰም በግልጽ ተናግሮአለሁ፤

አይዩድ በተሰበሰቡበት ምክራብ፣ በቤተ መቅደስም ሁሉ ጊዜ ስለተምረኩት፤ በሰው ገር የተናገርሁት የሰም።²¹ ሰምን ስኔን ትጠይቅኛለህ? የሰሙኝን ጠይቃቸው፤ ስነሆ፣ የተናገርሁትን ስነርሱ ያውቃሉ።²² ሲያሰሩ ደህን በተናገረ ጊዜ፣ አጠገቡ ቆመው ከነበሩት ሱሴዎች አንዱ፣ ሰሲቀ ካህናቱ የምትመሰሰው ስንዲህ ነው? ብሎ በጥሬ መታው።²³ ሲያሰሩም፣ ክፍ ተናገረ ከሆነ ክፍ መናገሩን መሰከር፤ ስውነት ከተናገርሁ ግን ሰምን ትመታኛለህ? አለው።

⁶ Rupprecht ይህንን ሐሳብ ይደግፋል። በአይሁድ ሰፈር በኩል ባለው የኢየሩሳሌም ክፍል የተገኘ አንድ ትልቅ የቤተ መንግሥት ፍርስራሽ ላይ ምርምር አድርጓል። ይህ ቦታ በ66 ዓ.ም. ምናልባትም ከአንድ ትውልድ ቀደም ሲል የነበረ ሊቀ ካህናት ቤተ መንግሥት ነበር በሚል ውሳኔ ላይም ደርሷል። ስለ ሐና/ቀያፋ ቤተ መንግሥት ወንጌሎቹ ከሚሰጡት ገለጻ ጋር የሚስማማ ሆኖም አግኝቶታል። (A Rupprecht "The House of Annas-Caiaphas," *ABW* 1/1 [1991]: 1-17).

ሐና ምርመራውን የጀመረው ስለ ኢየሱስ ደቀ መዛሙርትና ትምህርቶቹ ጅልነት የሚመስሉ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ነበር። አገልግሎቱ ሁሉ ሰዎች በሚያዩት ሁኔታ የተደረገ ስለ ነበር፣ ጥያቄዎቹ ምክንያታዊ አለመሆናቸውን ኢየሱስ አመለከተ። ኢየሱስ ያደረገውንና የተናገረውን ለማወቅ አንድ ሰው የግድ የተለየ ምርምር ማድረግ አልነበረበትም። ሁሉም የሚያውቀው ነበር። ሐና ጊዜ ለማግኘትና ከዚያም በባለ ኢየሱስ በደለኛ ነኝ ብሎ እንዲናገር ለማድረግ የተቻለውን ሁሉ እየሞከረ ነበር።

ከሊቀ ካህናቱ ሎሌዎች አንዱ ኢየሱስ በሰጠው መልስ ስለ ተናደደ በጥሬ መታው (ሐሥ 23፡1-5 ጋር ያነ)። ኢየሱስ ጎይል ቃል ተጠቅሞ ሊሆን ይችላል፤ የሰጠው መልስ ግን ሕገ ወጥ ወይም አግባብነት የሌለው አልነበረም። የሊቀ ካህናቱ ሎሌ ለምን እንደዚያ እንዳደረገ ኢየሱስ ቢጠይቅም መልስ አላገኘም።

ሐና ኢየሱስን በመመርመር ላይ ሳለ ቀያፋ ደግሞ ወታደሮችን ያነጋግር ነበር። የሽንጉውን አንዳንድ ማክርት በተለይም በሥራው የተስማሙትን ሰብስቧል። ለአንዳንድ «ወዳጆቹ» ግን የሐሰት ምስክር ለሆኑ ሰዎችም መጥሪያ ሰጥቶ ነበር። እንደዚያ ለማድረግ ብቃቱ ባይኖራቸውም ኢየሱስ ላይ ለመመስከር ንጉተው ነበር።

§ 155
ሁለተኛው ችሎት
ቀያፋ ፊት መቅረቡ
(ማቴ 26፡57:59-68፤
ማር 14፡53:55-56፤
ሉቃ 22፡54:63-65፤
ዮሐ 18፡24)

[ዮሐ18]²⁴ ሐናም ሲያሰሩ ታስሮ ስንዲስ ወደ ሲቀ ካህናቱ ወደ ቀያፋ ሳከው።

⁵⁵ የካህናት ስለቆችና ሽንጉው በሙሉ ሲያሰሩን ስመገደስ ምስክር (የሐሰት⁵⁵) ፈሰጉ፤ ነገር ግን ማግኘት ስለቻሉም።⁵⁶ በዙዎች በሐሰት ቢመሰክሩበትም፣ ቃላቸው እንደ ሲሆን ስለቻሉም።

ማር 14፡55-59
ማቴ 26፡59-60

⁵⁷ሕንዳንዳቸውም (ዜስቱ^{ጣቴ}) ተነሥተው ስንዲህ ሲሉ በሐሰት መሰከሩበት፤
⁵⁸ደህን፤ የሰው ስጅ የሠራውን (የስግዚአብሔር^{ጣቴ}) ቤተ መቅደስ ስፍርሼ፤ በሦስት ቀን
 ሲሳ የሰው ስጅ ያሰሠራውን ስሠራሰቱ፤ ሲሳ ስምተነዋሰ።⁵⁹ ደህንም ሆኖ፤ ስንኳ
 ምስክርነታቸው ስንድ አሰረዩም።

የሐና ምርመራ በድንገት ካበቃ በኋላ ኢየሱስ የቀያፋ መኖሪያ
 ወደ ነበረው ወደ ሌላው የቤተ መንግሥቱ ሕንፃ ተወሰደ። ሊቀ ካህናቱ
 በሌሎች የሸንጎ አባሎች ታጅቦ ነበር። በኢየሱስ ላይ ማስረጃ በመፈለግ
 ላይ ናቸው። በዚሁ መሠረት ለመመስከር ፈቃደኛ የሆኑ ሰዎች ቢገኙ
 -ም፤ ምስክርነታቸው ትክክል አልነበረም።

በመጨረሻ አንዳንድ ታሪኮችን ያቀነባብሩ ጀመር። ከሦስት
 ዓመት በፊት የሆነ አንድ ታሪክ ትዝ አላቸው። ታሪኩ የተፈጸመው
 የኢየሱስ አገልግሎት መጀመሪያ ላይ ሲሆን፤ ያኔ ቤተ መቅደሱን እንደ
 ገና አሠራዋለሁ በማለት ተናግሮ ነበር (ዮሐ 2፡19)።⁷ ይሁን እንጂ
 ምስክሮቹ ኢየሱስ የተናገረውን በትክክል አልገለጹትም። የኢየሱሳይምን
 ቤተ መቅደስ ለማፍረስ ሲዝት ስምተነዋል በማለት ነበር የመሰከሩበት።
 ኢየሱስ ግን እንደዚያ አላለም። «ይህን ቤተ መቅደስ ብታፈርሱት እንደ
 ገና አሠራዋለሁ» ነበር ያለው። ከዚህም ሌላ የተናገረው ስለ ራሱ አካል
 እንጂ፤ በድንጋይና በሸክላ ስለ ተሠራው ሕንፃ አልነበረም። እርሱ
 የተናገረውን አጣምመው ቢያቀርቡም፤ ቤተ መቅደሱን በማንጸት

⁷ ይህ ማቴዎስ 24፡2 ውስጥ ያለ ሊሆን አይችልም፤ ምክንያቱም ያን
 የተናገረው ለሐዋርያቱ ብቻ ነበር፤ ከይሁዳ ካልሰሙት በቀር ኢየሱስ
 እንዲህ መናገሩን በሁለት ቀን ውስጥ ሁሉም የሚውቀው ሊሆን
 አይችልም። ኢየሱስ ቤተ መቅደሱን ያነጻው ከ3 ቀን በፊት ነበር፤
 ምናልባትም የሐንስ 2 ውስጥ ካለው ጋር የሚመሳሰል ቃል ተናግሮ
 ይሆናል። ከዚህም በላይ አንዳንዶች የሐንስ 2 ውስጥ ያለው ቤተ መቅደሱን
 የማንጸት ታሪክ ሌሎቹ ወንጌሎች ያሰፈሩት ነው። ይሁን እንጂ ነገር
 መለኮታዊ አጽንዖት ለመስጠት ሲል የሐንስ በኢየሱስ አገልግሎት
 መጀመሪያ ላይ አስፍሮታል ይላሉ። እነዚህ ሐሳቦች ግን የራሳችን ግምቶች
 እንጂ በቀጥታ ወንጌላውያን የተናገሯቸው አይደሉም።

ምሳሌነት ያስተላለፈውን መልእክት ግን በትክክል ተረድተዋል። ዋናው
 መልእክት ይኸው ነበር (ሉቃ 19፡41-44፤ ማር 11፡11-25፤ ኤር 7፡1-
 11)።

⁶²በዚህ ጊዜ ሲቀ ካህናት ተነሥቶ በመቆም፤
 ስነዚህ ሰዎች ሰሚመሰክሩብህ ዜሱ ምንም መሰሰ
 ስትሰጥምን? ስሰው።⁶³ ኢየሱስ ግን ዝም ስሰ። ሲቀ
 ካህናቱም፤ በሕያው ስግዚአብሔር ስም ስምሰላሰቡ ስንተ
 ክርስቲስ የስግዚአብሔር ሰጅ (የዙረኩ ሰጅ^{ጣቴ})
 ስንደሆንህ ንገረን ስሰው።

ማቴ 26፡62-64፤
 ማር 14፡61-62 ጋር

⁶⁴ኢየሱሱም፤ ስንተው ራሱህ ብሰሽዋሰ፤ (ስዎን ነኝ^{ጣቴ}) ነገር ግን
 ስቡሳችሁም ሰንገራችሁ ወደ ፊት የሰው ሰጅ በጎዳሱ ቀኝ ተቀምጦ በሰማይ ጸመና
 ሲመጣ ታዩታላችሁ ስሰው።

ቤተ መቅደሱን ለማፍረስ ዝቅኦል ለሚለው የሞኝ ክስ ኢየሱስ
 ምንም መልስ አልሰጠም። ለምን ብሎ? ምስክርነታቸው እርስ በርሱ
 የሚሰማማ ስላልነበር እንደ ማስረጃ ሊወሰድ አይችልም። ከዚህም በላይ
 የመጣው ለዓለም ንጢአት ለመሞት እንጂ፤ ስለ ራሱ ለመከራከር
 አልነበረም። በመሆኑም በትንቢት በተነገረው መሠረት ዝም አለ (ኢሳ
 53፡7)። «አንተ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ ነህን?» የሚል ጥያቄ
 በማቅረብ ሊቀ ካህናቱ አግባብ ባልሆነ ሁኔታ ኢየሱስ በመሐላ በራሱ
 ላይ እንዲመሰክር ለማድረግ ሞከረ (ቀያፋ ተመሳሳይ ትርጉም ባለው
 መልኩ በነዚህ ሁለት መጠሪያዎች እንደ ተጠቀመ ግልጽ ነው)።
 በማቴዎስ ወንጌል መሠረት ኢየሱስ የሰጠው መልስ አሻሚ ነው።⁸
 «እንደዚያ ያልኸው አንተ ነህ» ወይም፤ «የምትለው እንደዚያ ከሆነ
 ትክክል ነህ» ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። ይሁን እንጂ በማርቆስ

⁸ D.R. Catchpole, "The Answer of Jesus to Caiaphas (Matt 26:24)," NTS 17
 (1970-71): 213-226.

መሠረት ኢየሱስ በግልጽ፤ «አዎን» ማለቱ ነው የሰፈረው። ስለ ራሱ በተዘዋዋሪ መንገድ የሚናገርበት ጊዜ አልፏል። ቀዳፋ ቀጥተኛ ጥያቄ አቅርቧል፤ ቀጥተኛ መልስም አግኝቷል።

ቀዳፋ ከጠበቀው በላይ ነበር ያገኘው። ኢየሱስ መሲሕ መሆኑን መናገር ብቻ ሳይሆን፤ ስለ መሲሕ የተነገሩ ትንቢቶች ስለርሱ የተነገሩ መሆናቸውን በመጥቀስ ተጠቅሞባቸዋል። [«ከአሁን በኋላ»] የሰው ልጅ በጎይሉ ቀኝ ተቀምጦ በሰማይ ደመና ሲመጣ ታያላችሁ ...» የሚለው ቃል ብሉይ ኪዳን ውስጥ ስለ መሲሕ ከሚናገሩ ሁለት ክፍሎች ማለት ከዳንኤል 7፡13 እና መዝሙር 110፡1 በቀጥታ የተወሰደ ነው። ኢየሱስ ወደ ምድር በሚመለስበት ጊዜ እነዚህ ጥቅሶች ሙሉ በሙሉ ይፈጸማሉ። ሆኖም እርሱ ከተሰቀለበት ዕለት አንሥቶ በአካል ራሱን ለአይሁድ መሪዎች አይገልጥም። ከዚያ ቀን በኋላ በጨረፍታም ቢሆን ስለ ኢየሱስ የሚኖራቸው ዕይታ ባለ ግርማና በሥጋ ስላልሆነው ክርስቶስ ይሆናል።

ግብ 26፡65-68
ማር 14፡64-65፤
ሉቃ 22፡63-64
ጋር

⁶⁵በዚህ ጊዜ ሲቀ ካህናቱ ሰብሱን ቀዳ፣ «በእግዚአብሔር ላይ የሰድብ ቃል ተናገሮልኝ፤ ከዚህ ሴላ ምን ምስክርነት ያከፎልገናል? በእግዚአብሔር ላይ የሰድብ ቃል መናገጄን ስናንተው ፊሳችሁ ሰምታችኋል፤ ⁶⁶ምን ይመስላችኋል? ስላችው። በሰድብ ቃል ፈረዱበት⁶⁵»።

እነርሱም «ሞት ይገባዎታል!» ብለው መሰሉ።

⁶⁷በዚህ ጊዜ (ኢየሱስን ስሰረው ደጠብቀው የነበሩላቸው) ፊቱ ላይ ስየተፋ በጠጫ መቱት፤ ሴሎቹም በጥፊ ስየመቱት፤ ⁶⁸ክርስቶስ ሆይ፤ ማን ነው የመታህ ስስቲ ትንቢት ንገረን!» ስሱት።

ሉቃ 22፡65 ⁶⁵ሴላም ብዙ የሰድብ ቃል ስየተናገሩ ያቃሰቡት ነበር።

እንዲህ ያለው የኢየሱስ ንግግር ቀዳፋን በጣም አናደደው። ይህን በመሰለው «ስድብ» መቆጣቱ ኢየሱስን ለመግደል በቂ ምክንያት

ስለሚሆነው በአንድ በኩል ደስ አሰኝቶታል። ልብሱን ቀደደ (አይሁድ ሲቆጡም ሆነ ሲያዝኑ እንደሚያደርጉት፤ ዘፍ 37፡29፤ 2ገን 18፡37፤ መሳ 14፡19፤ ሐሥ 14፡14)። ሊቀ ካህናቱ ኢየሱስ መሳደቡን በቦታው ለነበሩ ሁሉ ጮኽ ብሎ ተናገረ። በቀዳፋ አስተሳሰብ መሠረት እንዲህ ያለው የድፍረት ስድብ በቂ ስለ ነበር ከእንግዲህ ምንም ተጨማሪ ክስ አስፈላጊ አልሆነም። ምንም ተጨማሪ ምስክር፤ የአፈጻጸም ሥርዓት ወይም ደንብን መከተል አስፈላጊ አልሆነም። ባዘጋጁለት ሽምቀቆ ኢየሱስ አንገቱን ያስገባ መስሎ ታያቸው። ከእንግዲህ ማድረግ ያለባቸው ሊሰቀል ቆሞበት የነበረውን ወንበር ከእግሮቹ ሥር ማንሣት ብቻ ነበር። በስፍራው የነበሩት የመማክርት አባሎችም ከቀዳፋ ጋር ተስማሙ።

ቃል በቃል ሲወሰድ ስድብ ማለት እግዚአብሔርን ማዋረድ ማለት ነው። ወይም በመንቀፍም ሆነ በመክሰስ እግዚአብሔርን ወደ ሰዎች ደረጃ ዝቅ በማድረግ ይህ ሊፈጸም ይችላል። ወይም ራስን ወደ እግዚአብሔር ደረጃ ከፍ በማድረግ ከእግዚአብሔር ጋር በማስተካከል ሊፈጸም ይችላል። ኢየሱስን የከሰሱት በእንዲህ ዓይነቱ በደል ነበር። በእነርሱ አስተሳሰብ ኢየሱስ ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር እኩል በማድረግ ተጻፍሮ ነበር።⁹ እንግዲህ ኢየሱስ ስለ ራሱ እንደ ተናገረው

⁹ ኢየሱስ በተሳጻቢነት የተከሰሰው ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር እኩል በማድረግ እንጂ መሲሕ ነኝ በማለቱ አልነበረም (ማር 2፡7፤ ዮሐ 10፡33፡36 ጋር ያን)። መዝሙር 110 የሚፈጸመው እርሱ ላይ ብቻ መሆኑን እንዲህ በማለት ይገልጻል፤ «በእግዚአብሔር ቀኝ መቀመጥ ሲል እግዚአብሔር ታዳጊና መጠጊያ መሆኑን አጠንክሮ ለማሳየት ጥቅም ላይ የዋለ ቅኔያዊ አነጋገር በመሆን፤ ያለ ምንም ተቃርኖ መዝሙር 110 ከአንድ በላይ ስለሆኑ ሰዎች የሚነገር ሊሆን ይችላል። ይሁን እንጂ በእግዚአብሔር ቀኝ መቀመጥ ሲባል በሰማይ በእርሱ ቀኝ መቀመጥ ማለት ከሆነ ግን፤ ጎዳዩ የተለየ ይሆናል። የዚህ ዓይነቱ መብት ያለው አካል እግዚአብሔር ብቻ ነው፤ ስለሆነም እንዲህ ያለው ንግግር እርሱ ብቻ አምላክ ወደ ሆነው

ካልሆነ፤ በብሉይ ኪዳን መሠረት እግዚአብሔርን በመሳደብ ወንጀል ሞት ይገባዋል (ዘሌ 24፥10-23)። እንደ ተናገረው ከሆነ ግን እነዚያ ሰዎች እጅግ ከፍ ያለ በደል በመፈፀም ላይ ናቸው ማለት ነው።

በኢየሱስ በደለኝነት በጣም እርግጠኞች በመሆናቸው፤ የቱንም ያህል ማገላለጥ ቢጽሙበት ፍጹም ትክክል እንደሚሆኑ አስበዋል። በርሱ ዙሪያ የነበሩ ጠባቂዎች ፊቱ ላይ ተፋበት፤ በጥፊ፣ ምናልባትም በቆመጥ ይደበድቡት ጀመር።¹⁰ ዐይኖቹን ሸፍነው ፊቱን መቱት። ለእነርሱ፣ «ነቢዩን ማቄል» የሚሉትን ዓይነት ጨዋታ የመጫወት ያህል ነበር።¹¹ እያፌዙ የመታው ማን መሆኑን እንዲናገር ጠየቁት።¹² ከዱላና ፌዝ በተጨማሪ ጴጥሮስ በክህደቱ የኢየሱስን መከራ አከፋው።

ይህን ሁነት ማስማማቱ አስቸጋሪ ነው! አራቱም ወንጌሎች ጴጥሮስን የተናገሩት የተለያዩ ሰዎች መሆናቸውን ነው የሚያመለክቱት። አዲሱስ በቤተ መንግሥቱ ስለ ተቀበለው ፍርድና፣ ጴጥሮስ ግቢው ውስጥ ስለ ገጠመው ፈተና አራቱም ወንጌላውያን አደበላልቀው ነበር ያቀረቡት። በመሆኑም ስለ

§ 156
የጴጥሮስ ክህደት
(ማቴ 26፥58፡69-75፤
ማር 14፥54፡66-72፤
ሉቃ 22፥54-62፤
ዮሐ 18፥15-18፡25-27)

እግዚአብሔር ደረጃ ራስን ከፍ ከፍ ማድረግ ማለት ነው። ("The Trial of Jesus and Interpretation of Psalm 110," *NTS* 7 [1960-61]:258-262).

¹⁰ *rapizo* የሚለው ቃል በዋነኛነት የሚያመለክተው፣ «በበትር መምታት» የሚለውን ቃል ነው (Thayers, *A Greek/English Lexicon*, p. 561)

¹¹ D.L. Miller, "Empaizein: Playing the Mock Game (Luke 22:63-64), *JBL* 90 (1971): 309-313 ላይ እንደሚያመለክተው ይህ ጨዋታ *Kollabismos* ወይም *Chalke muia* በመባል ይታወቃል። *Pollux* ስለ እነዚህ ጨዋታዎች ይናገራል (*Onomasticon* 9. 113)። «ዐይነ ስውሩን ግራ ማጋባት» የተሰኘ ጨዋታ ዐይነት ነው። ስለ እነዚህ ጨዋታዎች ከዚህ በላይ ለመናገር አይቻልም። በአጭሩ ጠባቂዎቹ በኢየሱስ ያፌዙ ነበር።

¹² ምናልባት ይህ መሲሕ በማየት ሳይሆን በማሸተት መፍረድ ይችላል (cf. Lane, p. 540).

ጴጥሮስ ክህደት የሚያመለክቱት ብዙዎቹ ጥቅሶች እርስ በርስ ተለያይተዋል።¹³ እንዲህ ሲባል ግን ይህ ታሪክ ከሥነ ጽሑፋዊ ፋይዳ ያለፈ አይደለም፤ ወይም ወንጌላውያን ሁኔታውን በትክክል አላቀረቡም ማለት አይደለም። እስቲ እነዚህን ነገሮች እናገናኝብ፤ (1) እዚህ ላይ የምንመለከተው በአንድ ጊዜ ሁለት ዋና ዋና ነገሮች መፈጸማቸውን ነው። አንዱ ኢሱስን ሌላው ደግሞ ጴጥሮስን ይመለከታል። በመሆኑም ታሪኩን የሚናገር ሰው አንዱን ከሌላው ቀላቅሎ ሊያቀርበው ይችላል። ማለት አንዱን ይጀምርና ሳይጨረሰው ወደ ሌላው ሊሄድ እንደ ገና ደግሞ ወደ ተነሣበት ሊመለስ ይችላል። (2) ግቢው ውስጥ በቂ ብርሃን አልነበረም። በፋሲካ ሰሞን ከምትወጣው ጨረቃ ውጪ ማየት የሚቻለው ደብዛዛውን የፍም ብርሃን፣ ምናልባትም እዚህና እዚያ የነበረውን የችቦ ብርሃን ብቻ ነው። ጴጥሮስን ማየቱ ለአገልጋዮቹ አዳጋች ነበር። መጨረሻ ላይም ቢሆን ያወቁት በማየት ሳይሆን በገሊላዊ የአነጋገር ዘይቤው ነበር። እንግዲህ እነርሱ ጴጥሮስን ማየቱ አዳጋች ከሆነባቸው፣ እርሱም ሆነ ዮሐንስ የተናገረው ማን መሆኑን ለመለየት አዳጋች ሊሆንባቸው እንደሚችል ለማሳብ ይቻላል። (3) ከዚህም በላይ፣ ምናልባት በአንድ ጊዜ የተለያዩ ሰዎች እየተናገሩ ሳይሆን አይቀርም። ስለሆነም፣ ሁለቱ ወንጌላውያን ሁለት የተለያዩ ሰዎች ሲናገሩ ቢሰሙ፣ ሁለቱም ልክ ነበሩ ማለት ነው።¹⁴ ለምሳሌ

¹³ C.A. Evan, "Peter Warning Himself: The Problem of an Editorial 'Seam,'" *JBL* 101/2 (1982) 245-249 ላይ ይህ በሁኔታዎች መላል ወዲያ ወዲያ የማለቱ የአጻጻፍ ስልት የግሪክ ጽሑፊዎች ይጠቀሙበት የነበረ መሆኑን አመልክቷል። ይሁን እንጂ የጴጥሮስን ክህደት ካቀረቡበት ሁኔታ በመነሣት በአራቱ ወንጌላት መካከል ወዲያ ወዲያ መዋለል ነበር ለማለት አንችልም።

¹⁴ N.J. McEleney, "Peter's Denials - How Many? To Whom?" *CBQ* 52 (1990): 467-472 ጴጥሮስ ኢየሱስን እንደማያውቅ የነገራቸው ስድስት የተለያዩ ሰዎችን ዝርዝር አቅርቧል። ከዚህም በተረፈ፣ የየግላቸውን አጻጻፍ ስልት መሠረት በማድረግ እያንዳንዱ ወንጌላዊ ሦስት ክህደቶችን ማስፈሩን አመልክቷል። ስለሆነም፣ እያንዳንዱ ወንጌላዊ የጴጥሮስን ክህደት ሲጽፍ አጽንዖት የሰጠውን ነጥብ ያሳያል ማለት ነው።

ሉቃስ ሁለተኛውን ክስ ያቀረበው ወንድ ነበር ሲል ማቴዎስና ማርቆስ የቤት ሠራተኛ እንደ ነበረች አመልክተዋል። ማርቆስ ሁለተኛውን ክስ ያቀረበችው ያቺው ሴት መሆኗን ሲያመለክት፣ ማቴዎስ ግን ሌላ ሴት መሆኗን ገልጽዋል። የሐንስ ደግሞ ሦስተኛውን ክስ ያቀረበው የማልኮስ ዘመድ ነው ሲል፣ ማቴዎስና ማርቆስ ግን ሕዝቡ ሁሉ መሆናቸውን አመልክተዋል። ሁሉም ሙሉ በሙሉ ትክክል ሊሆኑ ይችላሉ። (4) ይህ ሁኔታ ለጴጥሮስና ለጓደኛው ለዮሐንስ አሳፋሪ ነበር። በስፋት ለመናገር የሚፈልጉትም አይደለም። ምናልባትም የእነርሱ ዝምታ፣ አሁን ላሉን ዝርዝር ጉዳዮች መፈጠር ምክንያት ሆኖ ይሆናል።

የተለያዩ (ግን፣ እርስ በርስ የማይቃረኑ) ዝርዝር ጉዳዮች ቀርበዋል። ይህ ሁኔታ ለጴጥሮስም ሆነ፣ ሰፋ ባለ መልኩ ለቤተ ክርስቲያን አሳፋሪ መሆኑ ታሪካዊነቱን አሳማኝ ያደርገዋል። ለመሆኑ፣ በራሱ ላይ እንዲህ ያለ ታሪክ የሚፈጥር ማን ነው?! ከዚህም በላይ፣ ያን በመሰለ ድቅድቅ ጨለማ፣ መሪር ሀዘንና ለቅሶ በበዛበት ሌሊት የዝርዝር ሁኔታዎች መምታታት የሚጠበቅ ጉዳይ ነው።

ይሁን እንጂ፣ በአራቱም ወንጌሎች ቅደም ተከተላቸውን ጠብቀው የቀረቡ ዝርዝር ሁኔታዎችን በቸልታ ማለፍ የለብንም። በመጀመሪያ የጴጥሮስ ፍጥጫ የጀመረው ከዚያች የቤት ሠራተኛ ጋር ነበር። ታላቁ ሐዋርያና፣ ደፋሩ ዓሣ አጥማጅ የአንዲት ትንሽ በር ጠባቂ ሴት ፍርሀት ስለባ ሆነ። ሁለተኛ፣ ኢየሱስን እናያለን። እርሱ እውስጥ ምርመራ ላይ፣ በክፉ ሰዎች ጠጫ በመመታት ላይ እያለ፣ በውጭ ደግሞ ሰይጣን ጴጥሮስን ያበጥረው ነበር። ሁለቱም ከባድ ችግር ላይ ቢሆኑም፣ ምክንያቱ ግን የተለያየ ነበር። በሦስተኛነት እሳቱን እናያለን። ነገሩን ይበልጥ ግልጽ ለማድረግ ያህል የከሰል እሳት ወይም ፍም ነበር። በመሆኑም እምብዛም የጎላ ብርሃን አልነበረውም። ሁኔታው በቤተ መንግሥቱ ላይ ያጠላውን መንፈሳዊ ድባብ

ያመለክታል። በመጨረሻም፣ ነገር ሁሉ በኢየሱስ ቁጥጥር ሥር መሆኑን የሚያመለክት የአውራ ዶሮ ጨኸት እንስማለን። ምንም እንኳን ጨኸቱ ጴጥሮስን የሚያስደነግጥ ቢሆን፣ የእግዚአብሔርን ሉዓላዊ ሥልጣን የሚያስተጋባ ነበር።

¹⁵ ስምዖን ጴጥሮስና ስንድ ሲባ ደቀ መዛሙር ኢየሱስን (በረቀጥጥ፣ ማርቆስ) ተከተሉት። ይህም ደቀ መዛሙር በሲቀ ካህናቱ ይታወቅ ስለ ነበር፣ ከኢየሱስ ጋር ወደ ሲቀ ካህናቱ ግቢ ገባ፤ ¹⁶ ጴጥሮስ ግን ከበረቀጥ ውጪ ቀረ። በሲቀ ካህናቱ የታወቀው ሲባው ደቀ መዛሙርም ተመስሰና በር ጠባቂዋን ስነጋግሮ ጴጥሮስን ይዞት ገባ።

ዮሐ 18፡15-17፤
ማቴ 26፡58፤
ማር 14፡54፤
ሉቃ 22፡54

¹⁷ በር ጠባቂዋም ጴጥሮስን፣ ስንተ ከዚህ ሰው ደቀ መዛሙርት ስንድ አይደለምን አሰቸው። ስርሱም አይደሉም ስለ።

ጴጥሮስ ከጌቴሴማኒ ቢሸሽም፣ ብዙ ርቆ አልሄደም። ሕንጻዎችን የተታከከና በቁጥጥሮች እየተሸሎከለከ ከሌላ ደቀ መዝሙር ጋር በመሆን ኢየሱስን በሩቅ ይከተል ነበር። ያ ደቀ መዝሙር የሐንስ መሆኑ ግንጽ ነው። (1) ብዙ ጊዜ ጴጥሮስና የሐንስ አብረው ይታዩ ነበር (ዮሐ 13፡23-24፤ 20፡2-3፤ ሐሥ 3፡1-2፤ 8፡14)። (2) የሐንስ ወንጌሉ ውስጥ እንኳ የራሱን ስም የማንሳት ልማድ አልነበረውም። ይልቁንም፣ «ኢየሱስ ይወደው የነበረው ደቀ መዝሙር» በማለት ነበር ስለ ራሱ የተናገረው (ዮሐ 13፡23፤ 19፡26፤ 20፡2-3፤ 21፡20-24)። (3) ወደ ሊቀ ካህናቱ ግቢ ለመግባት የቻለው ምናልባት በትውልዱ የካህናት ወገን ስለ ነበር ሊሆን እንደሚችል ይታሰባል።¹⁵

¹⁵ የዮሐንስ እናት ስሎሜ፣ የኢየሱስ እናት የማርያም እናት ናት (ዮሐ 19፡25፤ ማር 15፡40 ጋር ያን)፤ ዘካርያስ የሚባል ባልዋ ካህን ከነበረው

ዮሐንስ በቀጥታ ወደ ውስጥ ሲገባ፣ ጴጥሮስ ግን በውጭ ቀርቶ ነበር። ዮሐንስ ወደ ውጭ ወጥቶ ከበር ጠባቂዋ ጋር በመነጋገር ጴጥሮስ እንዲገባ አደረገ። ወደ ውስጥ በመግባት ላይ እያለ ፊቱን በቅርበት ለማየት በመቻሏ ከኢየሱስ ደቀ መዛሙርት አንዱ መሆኑን ጠየቀችው። ምናልባት የምታውቀው ፊት እንደ ሆነ ገምታለች፤ ከዚህም በላይ ከዮሐንስ ጋር ሆኖ ታይቷል። እንደ ግሪኩ ሁሉ የአማርኛው አንቀጽም (ቀ. 17) አሉታዊ መልስ ስለሚጠብቅ የቀረበ ጥያቄ መሆኑን ነው የሚያሳየው። ምንም እንኳን ጥያቄው ጴጥሮስን፣ «አይደለሁም» የሚል መልስ እንዲሰጥ የሚያደርገው ዓይነት ቢሆን፣ ሴቲቱ እውነቱን ስለምታውቅ የነገራችን መቀበል አልፈለገችም። ምናልባትም እዚህ ላይ የጴጥሮስ ፍላጎት ራሱን ማዳን ሳይሆን በኢየሱስ አጠገብ የሚሆንበትን፣ ከተቻለም ለማምለጥ የሚችልበትን ሁኔታ ለመፍጠር ወደ ውስጥ መግባት ሊሆን ይችላል።

ዮሐ 18፥18፤
 ማቴ 26፥58-59፤
 ማር 14፥54-66፤
 ሉቃ 22፥55 ጋር

¹⁸ብርድ ስለ ነበር አገልጋዮቹና ሱሴዎቹ ባደደዱት የክሰስ ፍሞ ዙሪያ ስመሞቅ ቆመው (ተቀምጠው^{ማቴ፣ማር፣ሉቃ}) ሳሱ፣ ጴጥሮስም ከእነርሱ ጋር ቆሞ (ተቀምጠው^{ማቴ}) ስላት ደሞቅ ነበር።

ማር 14፥66-68፤
 ሉቃ 22፥56-57፤
 ማቴ 26፥70 ጋር

⁶⁶ጴጥሮስ በገቢው ውስጥ በታችኛው በኩል ሳሱ፣ ከሲቀ ካህናቱ ገረዶች ስንዲቱ መጣች፤ ⁶⁷ጴጥሮስ ስላት ሲሞቅ ስደታ ትኩር ብላ፣ ተመስከተችውና፣ (ደህ ሰው ደግሞ ከእርሱ ጋር ነበረ^{ሉቃ}) «ስንተም ከናዝሬቱ ኢየሱስ ጋር ነበርህ» ስለችው።

⁶⁶እርሱ ግን የምትደውን ስላውቅም፤ ስደገባኝምም በማለት (በሁሉም ፊት^{ማቴ}) ካደ። ከዚያም ወደ መግቢያው በር መጣ ስለ።

በፀደይ ወራት ከባሕር ወለል በላይ እስከ 2600 ኢንች የሚሆነው የኢየሩሳሌም አየር ሌሊት በጣም ብርዳማ ይሆናል። ስለሆነም የባለ ሥልጣኖቹ አገልጋዮች የክሰል እሳት [anthrakian] አቀጣጥለው በዙሪያው በመቀመጥ ይህን ወንጀለኛ ማለት ኢየሱስን ለመያዝ ስላደረጉት፣ «ጀግንነት» ያወሩ ጀመር። በእሳቱ ዙሪያ ተቀምጠው ከዚህ ሁሉ በኋላ ምን ሊሆን እንደሚችል የተለያዩ ግምቶችን በማንሳት ሳይነጋገሩ አልቀሩም። ምናልባም ስላልተያዙት ዐሥራ አንድ ወንጀለኞች አንስተው ይሆናል። ጴጥሮስ የእሳቱ ነበልባል ፊቱን እንዳያሳይበት ጥንቃቄ በማድረግ የእሳቱ ሙቀት ይበልጥ እንዲያገኘው ጠጋ አለ። አንዳንዶች በእሳቱ ፍም አጠገብ፣ ሲቀመጡ ሌሎቹ ደግሞ ዙሪያውን ቆመው ነበር። በጣም ሲሞቃቸው ወይም ብዙ በመቀመጥ ሲደክማቸው አቀማመጣቸውን ይለዋውጣሉ። ምናልባትም ዮሐንስ ቆመው ነበር ሲል፣ ሦስቱ ወንጌሎች ግን ተቀምጠው ነበር ያለበትን ምክንያት ይህ ሊገልጽልን ይችላል።

ጴጥሮስ በእሳቱ ዙሪያ ከነበሩ ሰዎች ጋር እያለ አንዲት አገልጋይ በድጋሚ ወደ እርሱ መጣች። ይህች አገልጋይ ምናልባት የውጭውንም በር አልፎ ሲገባ የተመለከተችው ልትሆን ትችላለች። ጥቂት ጊዜ ካለበትና ከሩቅ ሆኖ የጴጥሮስን ሁኔታ ከተመለከተች በኋላ በቸልታ ለማለፍ አልፈለገችም። ቀረብ ብላ በእሳቱ ብርሃን ትኩር ብላ ፊቱን ተመለከተች። ያኔ ጴጥሮስ መቁነጥነጥ ጀመረ። በመጨረሻም፣ «ይህ ሰው ደግሞ ከእርሱ ጋር ነበረ!» በማለት በልቧ የነበረውን ተናገረች። ይህች ሴት ስለ ኢየሱስ ተከታዮች ቀና አመለካከት ያላት አልነበረችም። በነገራችን ላይ ስለ ኢየሱስ ስትናገር፣ «ያ የናዝሬቱ ኢየሱስ» ነበር ያለችው (ማር 14፥67)። በአሁኑ ጊዜ ማንኛውም እንቅስቃሴ የአገልጋዮቹንና ግቢው የነበሩ ኅላፊዎችን ጥርጣሬ የሚጭር ሆኗል። በእሳቱ አካባቢ የነበረው ሙቀት ብዙ የሚያስቆይ

ከኢልሳቤጥ ጋር ልትዛመድም ትችላለች (ሉቃ 1፥36)። ማስረጃው ይህን ል አሳማኝ ባይሆንም፣ ስለ ኢየሩሳሌምና እዚህ ስለ ተፈጸመው ጉዳይ ጸሐፊው ሰፊ ያለ ግንዛቤ እንዳለው ያመለክታል» (Tenney, 7X 172)።

አልነበረም። ጴጥሮስ ፍርጥም ብሎና በተደጋጋሚ¹⁶ ጨርሶ ኢየሱስን እንደማያውቅ ይናገርና ከዚያ ቦታ ዘወር ይላል። ወደ ግቢው የውጭ በር ሲሄድ በመጠኑ ቀለል ይለዋል። በዚያ ቦታ ምንም ብርሃን የለም። የሚረብሸውን የአገልጋዮች ወሬ መስማትም የማይችልበት ሥፍራ ነበር። ምናልባት አስቸጋሪ ሁኔታ ቢፈጠር እንኳ በቀላሉ ማምለጥ ይችላል።

ማር 14፥69፤
ማቴ 26፥71፤
ሉቃ 22፥58

⁶⁹ገረዳቱም (ሴሳዋ ሠራተኛ^{ጣቴ}) ባዮችው ጊዜ ስዚያ ሰቅሞቱ፣ «ደህ ሰው ከስነርሱ ስንዴ ነው» ብላ ስንዴ ገና ተናገረች።

ማቴ 26፥72

⁷²ስርሱም በመሐላ ቃሰ፣ «ሰውየውን ስላውቀውም!» ሲል ዳገመኛ ካደ።

ሉቃ 22፥59፤
ማቴ 26፥73 ጋር

⁵⁹አንድ ሰዓት ቁደትም (በዚያ ቅመው የነበረት ሰዎች ቀርበው ጴጥሮስን^{ጣቴ}) ሲላ ሰው በስርገጠኝነት፣ «ደህ ሰው ገሲሳዊ ስሰ ሆነ ያሰ ጥርጥር ከስሱ ጋር ነበረ ስሰ (ስነጋገርህ ስሰሚያጋሰጥህ^{ጣቴ})»።

ዮሐ 18፥26

²⁶ከሲቀ ካህናቱ ስገሲጋዮች ስንዴ ጴጥሮስ ጅርውን የቅረጠው ሰው ዘመድ፣ በስተክሰቱ ስፍራ ስንተን ከስርሱ ጋር ስላየሁህምን?» ሲል ጠየቀው።

ማር 14፥71-72

⁷¹ስርሱ ግን፣ «ስናንተ የምትሱትን ሰው ስኔ ስላውቀውም» ስያሰ ደምሰ ደገዘተ ጆመር።
⁷²ወዲያውኑ ዳሮ ሁለተኛ ጫኸ።

ሉቃ 22፥61-62
ማር 14፥72

⁶¹ጌታም መስሰ ብሎ ጴጥሮስን ተመሰከተው፤ ጴጥሮስም፣ «ዛሬ ዳሮ (ሁለቴ^{ጣቴ}) ሳደጫኸ ሦስት ጊዜ ትክደኛሰህ» ብሎ ጌታ የተናገረው ቃሰ ተዘ ስሰው።
⁶²ጴጥሮስም ወደ ውጭ ወጥቶ ምርጫ ብሎ (ስቅሰቅ ብሎ^{ጣቴ}) ስሰቀሰ።

ለአጭር ጊዜም ቢሆን የውጪው በር አካባቢ ጴጥሮስ ፋታ አግኝቶ ነበር፤ ግን አልቆየም። ሌላ ገረድ ተመሰከተውና፣ «ያን ሰው አያችሁ! ከኢየሱስ ተከታዮች አንዱ እኮ ነው» በማለት የሁሉም ትኩረት እርሱ ላይ እንዲሆን አደረገች። በዚህ ጊዜ ጴጥሮስ አጥብቆ ካደ፤ ኢየሱስን እንደማያውቅ ይምል ይገዘት ጀመር።¹⁷

በእሳቱ ዙሪያ የነበሩ ሰዎች ትኩረት በጊዜው ጴጥሮስ ላይ አልነበረም። በጉዳዩ ከተነጋገሩ አንድ ሰዓት በኋላ፣ ግን በድንገገግገም ቢሆን ትኩር ብለው ካዩት በኋላ አንዳንዶቹ ወደ እርሱ በመሄድ ሊጋግሩት ፈለጉ። ይህን ማድረጋቸው ምናልባት በአእምሮአቸው ላለው ጥያቄ መልስ ይሰጣቸው ይሆናል። ወደ እርሱ በመሄድ በድፍረት፣ «አንተ የኢየሱስ ደቀ መዝሙር ነህ!» አሉት። (አሉታዊ መልስ በመጠበቅ)። የሰሜን ሰው መሆኑን ካነጋገር ዘዬው ለመገመት ችለዋል።¹⁸ ከማልኮስ ዘመዶች አንዱ፣ «የማልኮስን ጆሮ በሰይፍ በመታህ ጊዜ በአትክልቱ ቦታ አይቼሃለሁ» በማለት የተመለከተውን ተናገረ።

አሁን፣ ምንም ለማድረግ በማይችልበት ደረጃ ላይ ደርሶአል። ለማስመሰል ቢሞክርም አልሆነለትም። አንድ ጠርከር ያለ ነገር

¹⁷ ጴጥሮስ የተጠቀመው (ለምሳሌ M. Shebuoth VIII. 3 ዓይነት) የተለመደው የአይሁድ መምህራንን መሐላ እንደ ነበር ለን የተባለ ጸሐፊ ያመለክታል።
¹⁸ የገሊላ ሰዎች የገረር ድምጾችን አያወጡም። ይህ ደግሞ በይሁዳ የነበሩ አይሁዶች የገሊላ ሰዎች ያልተማሩ ማይማን ናቸው በማለት እንዲያስቡ አድርጓል፤ የሚመለከቷቸውም በዚያ ሁኔታ ነበር።

¹⁶ ማር 14፥68:70 እና 72 ውስጥ ያለው ቁርጥ ያለ ሁኔታን የሚያሳይ ግሥ (imperfect verb) ጴጥሮስ በተለያዩ ጊዜና በተደጋጋሚ መካዱን ያመለክታል።

ማድረግ አለበት። ራሱን ይራገም ጀመር [anathematizo]!¹⁹ በዚህ መሐል ዶሮ ሁለቱ ጮኸና²⁰ ከነበረበት ድንዛዜ ጴጥሮስን አነቃው። በዚያው ቅጽበት ኢየሱስ ይመረመር ወደነበረበት ክፍል ዓይኖቹን ወርወር አደረገ። ዓይን ለዓይን ተገናኙ። ያበጠውንና በደም የተለወሰውን የኢየሱስ ፊት አየ። የደረሱበት በደሎች ሁሉ ጴጥሮስ ያደረገውን ያህል እንዳልገዱት ከዓይኖቹ ለማየት ችሎ ነበር። በዚህ ጊዜ፣ «ዶሮ ከመጮኸ በፊት ሦስት ጊዘ ትክደኛለህ» በማለት ጌታ የነገረው በድንገት ትዝ አለው። ጌታውን ክዷል! ከእንግዲህ ምንም ተስፋ እንደማይኖረውም አስቧል። ወደ ውጭ ወጥቶ ምርር ብሎ አለቀሰ።²¹ ለጴጥሮስ ይህ የመጨረሻው ሆነ። በአንድ በኩል

¹⁹ በሰዋስዋዊ ደረጃ ጴጥሮስ የተራገመው ኢየሱስን ጭምር ነበር ለማለት ይቻላል። ይሁን እንጂ፣ ተቀባይነት ያለው አስተሳሰብ አይደለም።

²⁰ ማርቆስ 14፡72 ይህ ዶሮ ሲጮኽ ሁለተኛ ጊዜ እንደ ነበር ያመለክታል። ጴጥሮስ ዶሮ አንዴ ሲጮኽ ኢየሱስ የተናገረውን አስታውሶ ችግር ከመምጣቱ በፊት ከቦታው ዘወር አለማለቱ ይገርማል። ይህን እንግዳ ሁኔታ ግምት ውስጥ በማስገባት አንዳንዶች ይህን ክፍል በተመለከተ የተለያዩ አስተሳሰቦችን አቅርበዋል። ለምሳሌ፣ ጄ. ደብልዩ. ዌንሐም እንደሚለው፣ ዶሮ ሁለቱ መጮኹን በሚመለከትበት ጊዜ ሁሉ ዋናው ምንግብ ውስጥ የገባ ተቀጥቶ በመሆኑ መውጣት ይኖርበታል የሚል መከራከሪያ ያቀርባል። ("How Many Cock - Crowings? The Problem of Harmonistic Text-Variants," NTS 25 [1978-79]: 523-525). በሌላ በኩል ደግሞ J.D.M. Derrett ባሕላዊ አስተሳሰብን መሠረት ያደረገ ገለጻ ያቀርባል። እርሱ እንደሚለው ዶሮ ሦስቱ እስኪጮኽ ድረስ ክፉ መናፍስት ሌሊት ውጪ ሆነው ይጠብቃሉ በማለት አይሁድ ያምኑ ነበር። ጴጥሮስ ሦስቱ ከካደ ወዲህ (በዘጸ 17፡6፣ 19፡15 መሠረት በፍጹም መታጠፍ የማይችልበት ደረጃ) በመጀመሪያውና በሁለተኛው ዶሮ ጮኸት መካከል አጋንንቱ ከቦታው አልሄዱም ነበር። በሌላ አነጋገር፣ የጴጥሮስ ክህደት የአጋንንታዊ አሠራር ውጤት መሆኑን ወንጌሉ በአይሁድ አስተሳሰብ ላሉት ሰዎች በማቅረብ ላይ ነው ለማለት ነው። ("The Reason for the Cock-crowings," NTS 29 [1983]: 142-144).

²¹ [epibalon eklaien] የሚለውና ማርቆስ ውስጥ ያለው ሐረግ ትርጉም ግልጽ አይደለም። ዌሴል፣ «ማልቀስ ጀመረ»፣ «አንባውን አፈሰሰ»፣ «ስለዚያ እያሰበ አነባ»፣ «ራሱን ተሸፋፍኖ አለቀሰ»፣ «ራሱን መሬት ላይ ጣለ»፣ «ዘፍ ብሎ ወደቀ» የተሰኙ ጥቂት አማራጭ ትርጉሞች አቅርቧል (ገጽ 772)። ምናልባት፣ «ስቅስቅ ብሎ አለቀሰ» የሚለው አ.መ.ት. የተጠቀመበት

ስንመለከተው የሆነው ይኸው ነበር። ከእንግዲህ የቀድሞው ጴጥሮስ አይሆንም።

§ 157
ሦስተኛው ችሎት
ሸንጎው ፊት መቅረቡ
(ማቴ 27፡1፣
ማር 15፡1፣
ሉቃ 22፡66-71)

ሰፋ ባለ መልኩ ስለ ሦስተኛው ችሎት ያቀረበ የሉቃስ ወንጌል ብቻ ነው። እንዲያውም ማቴዎስ 27፡1 እና ማርቆስ 15፡1 ሦስተኛ ችሎት ሳይሆን ሁለተኛው ችሎት እዚያ ላይ መደምደሙን እንደሚያመለክት በቀላሉ ለማየት ይቻላል። ከዚህም በተጨማሪ ሉቃስ የመጀመሪያዎቹን ሁለት ችሎቶች ጨርሶ አሳስፈረም። ይህም አንዳንዶች ሁለተኛው ችሎት (ማቴዎስ/ማርቆስ) እና ሦስተኛው ችሎት አንድና ተመሳሳይ ናቸው፤ (ሉቃ 22፡67-71 እና ማቴ 26፡63-63 ጋር ያነ) ጠቅላላ ችሎቶቹ አመስት ሳይሆን ስድስት ናቸው እንዲሉ ምክንያት ሆኗል። እንዲህ ሊሆን ቢችልም፣ ኢየሱስ ወደ መላው መማክርት ሸንጎ ያቀረበው ንጋት፣ ምናልባትም ጋዚት Gazith²² በሚሉት አዳራሽ ይደረግ ወደነበረው መደበኛ ስብሰባ ይመስላል። ኢየሱስን ወደ ጴላጠስ ከመውሰዳቸው በፊት ያደረጉት ሁሉ ሕጋዊና ትክክለኛ እንዲመስል የሚቻለውን ሁሉ አድርጓል።

²² በነጋም ጊዜ፣ የሕዝብ ሸማገሎቻች
የካህናት ሰብቆችና ዳኮች (መሳሙ ስባሳት²³)
ተሰበሰቡ፤ ኢየሱስንም በሸንጎ-ሐቸው ፊት ስቀረቡት።
(ኢየሱስ ስለሚገደበት ሁኔታ ተመካከረ²⁴) ²⁵ እነዚህም፣
«ሰንተ ክርስቶስ ነህን? ስኩት ንገረን» ስሱት።

ሉቃ 22፡66-71
ማር 15፡1፣
ማቴ 27፡1 ጋር

²² ቃል እንደ ግሪኩ ሁሉ የእንግሊዝኛ አንባቢዎችን አማራጭ እንዲኖራቸው የሚያደርግ ሊሆን ይችላል።
²³ የኢየሱስ መገረፍ ወደ ሸንጎው ከመቅረቡ በፊት እንደ ነበር በማሳየት ሉቃስ እዚህ ላይ ጥቂት ፍንጮች ሰጥቷል። በሌሎች ወንጌሎች የምናየው ግርፋቱ በሁለተኛው ችሎት የተፈጸመ መሆኑንና የሸንጎው ፍርድ በሦስተኛው ችሎት የተፈጸመ መሆኑን ነው።

ሲዮሱስም ስንዲህ ስላቸው፣ «በነገራችሁ ስታምኑኝም፤ ፊርብደቃችሁም ስትመሰሱም።²³ ማን ግን ከአሁን ጀምሮ የሰው ሰጅ በእግዚአብሔር ኃይል ቀኝ ደቀመጣሳ።»²⁰ በዚህ ጊዜ ሁሉም፣ «ታዲያ፣ ስንተ የእግዚአብሔር ሰጅ ነህን?» ስቡት።

ስርሱም፣ «መሆኔን ስኮ ስናንተው ራሳችሁ ተናገራችሁት» ስላቸው።

²¹ ስነርሱም፣ «ከስንግዲህ ሴሳ ምስክር ምን ያስፈልገናል? ራሳችን ከገዛ ስንደበቱ ስምተናሳና» ስቡ።

ጊዜው በግምት ከ11:30-12:00 ሳይሆን አይቀርም። ኢየሱስ ወደ ሸንጎው ተወስዷል። አብዛኞቹ አባሎች እርሱን በማሳሰር የተሳተፉና በመጀመሪያው ክለ ሰሚ ሸንጎ የተገኙ ናቸው (ማቴ 26፥59፤ ማር 14፥55)። ጥቂቶች፣ በተለይም «ኢየሱስን የመደገፍ» ዝንባሌ የነበራቸው ግን ባለፈው ሌሊት የሆነውን አያውቁም ነበር። አሁን ግን ቀድሞ ያለቀውን ጉዳይ ሕጋዊ ለማድረግ በቦታው ተገኝተዋል። ምንም እንኳን ጥቂቶች ባይሰማሙ ወይም ድምፅ ባይሰጡ ኢየሱስ እንዲሞት የተደረሰበትን ድምዳሜ ብዙዎች እንደሚደግፉት ይጠበቃል። በመስጢር የተያዘ ቢሆንም ቀያፋና ደጋፊዎቹ ሁሉ ለዚህ ተዘጋጅተዋል።

ያኔ ሸንጎው አሁን በብዙ አገሮች ያለውን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያህል ነበር። ግማሽ ክብብ ሠርተው የሚቀመጡ ሰባ አባሎች ነበሩት፤ ተከላሽ መሐል ላይ ይሆን ነበር። የሞት ፍርድ የማስተላለፍ መብት ቢኖራቸውም፤ (ጠንክር ያለ ቤተ መቅደሱ ላይ የተፈጸመ ወንጀል ካልሆነ በቀር) ይህን እንዲያደርጉ አይፈቀድላቸውም ነበር።²³ ማንኛውንም የሞት ፍርድ የመፍረድ ሥልጣን ያለው ሮማዊው አረገ ገዥ ጲላጦስ ብቻ ነበር። በመሠረቱ ሮማውያን አገረ ገዥዎች አዳዲስ ጉዳዮችን የሚመለከቱት ጠዋት ስለ ነበር ኢየሱስን የማስገደሉ ጉዳይ

የሚቻለውን ያህል በፍጥነት መወሰን ነበረበት። ምርመራው አጭርና አብዛኞቹን ደስ የሚያሰኝ እንደሚሆን ይጠበቃል። ሦስተኛው ችሎት አጭር የሆነበት ምክንያት ምናልባት ይህ ሊሆን ይችላል። ሸንጎው ቀያፋ ማየት የነበረበትን ጉዳይ ለማየት የቻለው በዚህ ምክንያት ይሆናል። ምናልባትም በመጀመሪያው ምርመራ ጊዜ ኢየሱስ «የስድብ» ቃላት የተጠቀመው በዚህ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም። እንዲያ ከሆነ በድጋሚ የማይሆንበት ምክንያት የለም።²⁴

ኢየሱስ ወንጀለኛነቱን እንዲያምን በድጋሚ ተጠየቀ (ማቴ 26፥63-66፤ ማር 14፥61-64 ጋር ያነ)። የሰጠው መልስ ቀደም ሲል የሰጠው ነበር። በንግግርም ችሎቱ ተራ ቧልት መሆኑን አመለከተ። ጥያቄዎቻቸው እውነትን ለመረዳት ሳይሆን፣ ኢየሱስን ለማጥመድ የታቀዱ ነበሩ። ከዚህም በላይ እርሱ ለሚያቀርበው ጥያቄ መልስ ለመስጠት ፈቃደኛ አልነበሩም። የፍርዱ ሂደት ማስመሰል የሞላበት ከመሆኑም በላይ መስቀለኛ ጥያቄ ለማቅረብ የሚቻልበት አልነበረም። ነገሩ ሁሉ የውሸት ነበር!

ቀደም ሲል ቀያፋ እንዳደረገው ሳይሆን (ማቴ 26፥63) መሲሕ ነኝ ይል እንደ ሆን፣ የእግዚአብሔር ልጅ ነኝ ብሎ ያምን እንደሆነ ሸንጎው ኢየሱስን ጠየቀው። የሰጠው መልስ፣ «አዎን» ከማለት ይልቅ፣ «ታያላችሁ» የሚል ነበር። ክርስቶስ ከመላእክቱ ጋር በደመና ሲመጣ እርሱ ስለ ራሱ እንደ ተናገረው መሆኑን ሁሉም ያያሉ።

²⁴ J. Plevnik እንደሚለው፣ ኢየሱስ የተወነጀለው የእግዚአብሔር ልጅ ነኝ በማለቱ መሆኑን ለቃስ የሚያቀርበው ገለጻ ከማቴዎስና ከማርቆስ ይልቅ በጣም ግልጽ ነው ("Son of Man Seated at the Right Hand of God": Luke 22:69 in Lucan Christology" *Biblica* 72 [1991]: 331-347). የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ሲናገር ኢየሱስ ራሱን ከፍ ከማድረጉ ጋር የተያያዘ መሆኑንም አመልክቷል። መዝ 110፥1:4 መጥቀሱ ኢየሱስ ስለ ራሱ የተናገረውን ማጽናት ብቻ ሳይሆን ጠላቶቹን በተመለከተ ትንቢታዊ ማስጠንቀቂያ ጭምር ነበር። ይህን የኢየሱስን ከፍ ከፍ በማለት ጉዳይ ለቃስ በኢየሱስ ትንሣኤ (ሉቃ 24፤ ሐሥ 1)፣ በተለያዩ ስብከቶቹ (ለምሳሌ ሐሥ 2፥14-42፤ 3፥12-16፤ 5፥29-32) እና እግዚአብሔር እንዳደቀው ማስረጃ ሊሆን የሚችል መልኩ በአስጢፋኖስ መገደል (ሐሥ 7፥56) በታየው ሁኔታ ሁሉ ያነሣዋል።

²³ CF.R.A. Stewart, "Judicial Procedure in New Testament Times," *EvQ* 47 (1975): 94-109.

ከእንግዲህ (ቍ 69) የኢየሱስ ጠላቶች የሚያዩት በሥጋ ያለውን ክርስቶስ አይሆንም። በራእይም ቢሆን (ሐሥ 9÷1-5፤ ራእ 1÷12-16) እግዚአብሔር ሲያከብረው የሚያዩት በሥልጣን ከፍ የሚለው ክርስቶስን ይሆናል። ይህ የድፍረት አነጋገር ነው።

ይህ፣ «የእግዚአብሔር ልጅ ነህን?» የሚል ጥያቄ ወደ ማቅረብ መራቸው። ኢየሱስ የሰጠው መልስ ድፍረት ያለበትና ግልጽ ነበር፤ «እናንተ እንዳላችሁት ነው» አላቸው። ቀደም ሲል ከቀያፋ እንዳየነው መልሳቸው የታወቀ ነበር። የእነርሱ ፍላጎት ኢየሱስ እንዲገደል ነበር። መጨረሻ ላይ ኢየሱስ በኢየሱስ የሚያስፈርድበት ማስረጃ አገኘ። ይሁን እንጂ ይህም ቢሆን በእርሱ እንዲያምኑ የሚደርግ ማስረጃ ነበር። ኢየሱስ ላይ የሞት ፍርድ በመፍረድ ሽንገው በራሱ አለማመን ላይ ለመጨረሻ ፈረደ።²⁵

አሁን ኢየሱስ ለጲላሎስ ተላልፎ የሚሰጥበት ጊዜ ነው። ችግሩ በተሳሳቢነት ያቀረቡት ክስ ለጲላሎስ የሚዋጥለት አለመሆኑ ነው። ክሱ ራሱ ኢየሱስ በሮማውያን ለመግደል የሚያበቃው አልነበረም። ስለዚህም ሽንገው የጲላሎስን ትኩረት በሚሰብ ሁኔታ ከሮም መንግሥት ጋር የሚያነካካው ክስ መፍጠር ነበረበት። (1) ሕዝቡን ለዐመፀ ያነሣሃል፤ (2) ግብር አትክፈሉ ይላል፤ (3) ንጉሥ ነኝ ይላል (ሉቃ 23÷2) የሚሉ ክሶች ነበሩ።

ይሁዳ ራሱን ስለ ማጥፋቱ የጻፉልን ሁለቱ ወንጌላውያን ማቴዎስና ሉቃስ ብቻ ናቸው። ሉቃስ ግን ለሁለተኛው መጽሐፍ አቆይቶታል። ከየሐዋርያት ሥራ እንደምን መለከተው ስፍራውን በተወው በዚህ ሰው ምክት

§ 158
የአስቆርቱ ይሁዳ ራሱን ማጥፋቱ (ማቴ 27÷3-10፤ ሐሥ 1÷18-19)

²⁵ J.P. Heil, "Reader-Response and the Irony of Jesus before the Sanhedrin in Luke 22:66-71," *CBQ* 51 (1989): 271-284.
506

ሌላ ሐዋርያ መምረጥ እንደሚገባ የቀረበው ሐሳብ ለዚህ ማጠናከሪያ ሆኗል። ማቴዎስ ግን የይሁዳን አስቃቂ አማሚት ከጻፈቁ ኢየሱስ መከራ ጋር ለማነጻጸር ነበር ያቀረበው። ኢየሱስን ችላ ማለት ለሚስከትለው ጥፋት ማስጠንቀቂያ በመሆን እንዲጠቅም ጭምር ነበር የቀረበው። ኢየሱስ በቀያፋ ፊት ለፍርድ የመቅረቡ ታሪክ በጴጥሮስ ክህደት፣ እንደ «ተቋረጠ» ሁሉ፣ በሽንገው ፊት ለፈርድ የመቅረቡም ታሪክ በይሁዳ ራሱን ማጥፋት፣ «ተቋርጧል»። ማቴዎስ ሁኔታውን ይበልጥ ማራኪ ለማድረግ ይህን ተጠቅሞበታል።

³ሰላሳዬ የሰጠው ይሁዳን ኢየሱስ እንደ ተፈረደበት ባዩ ጊዜ ተጸደቀ፤ የወሰደውን ሠላሳ ጥፈ ብር በካህናት ስብቆችና በሕዝቡ ሽማግሌዎች መሰብ መመስጠት፣ «ንጹሕ ሰው ሰላሳዬ በመስጠቴ በድድህሁ» ስለ። ስነርሱም፣ «ታዲያ ስኛ ምን ስገባን፤ የራሱን ጉዳይ ነው! ስቡት።

ማቴ 27÷3-8
ሐሥ 1÷18-19
ጋር

⁵ስለዚህ ይሁዳ ብሩን በቤተ መቅደስ ውስጥ ወርወር ወጣ፤ ሄደም ራሱን ስቅሱ ሞተ (በግንባሩ ተጸፍቶ ሰውነቱ ስመካከሉ ሳይ ፈነዳ፤ ሆድ ስቃውም ተዘረገፈ^{ሐሥ})።

⁶የካህናት ስብቆች ብሩን ስንስተው፣ የደም ዋጋ ስለሆነ ወደ መባ ሰንጠረዥው ስደፈቀደም» ስለ። ፣ተመካከረውም ስስንገዶች የመቃብር ስፍራ ስንዲሆን በገንዘቡ የሸክሳ ዘፈውን በታ ገዙበት። «(ይህም በኢየሩሳሌም በሚኖሩት ሁሉ ዘንድ ተሰማ፤ መሬቱም በቋንቋቸው «ስኪሳዳማ» ተብሎ ተጠራ፤ ትርጓሜውም የደም መሬት ማለት ነው^{ሐሥ}) ስለዚህ ያ በታ ስስክ ዛሬ ድረስ የደም መሬት ተብሎ ይጠራል።

በመጨረሻ ሲጠበቅ የነበረው የሽንገው ውሳኔ በግልጽ ተነገረ። ውሳኔውን ከይሁዳ ጋር የሚያያይዘው ምን ወይም ለምን እንደ ሆነ የተነገረን ነገር የለም። ይሁን እንጂ መንፈሱ በገዝን እንደ ተሰበረ እናውቃለን። በሆነው ሁሉ ተጸጽቷል። ምናልባትም ኢየሱስ ላይ

ይፈረዳል ብሎ አላሰበ ይሆናል። ቀደም ሲል እንዳደረገው ኢየሱስ በጎይል ከእጃቸው ያመልጣል ወይም ሕዝቡ በዐመፅ ተነሥቶ ያስጥለዋል በማለት አስቦም ይሆናል። ይሁን እንጂ ውጤቱ ምን ሊሆን እንደሚችልና፣ ያደረገው ነገር የራሱ መጥፊያ እንደሚሆን ጨርሶ አላሰበም። ገንዘብ ወዳድነቱ ማስተዋሉን ያዛባበት የመጀመሪያ ወይም የመጨረሻ ሰው አይደለም። ማዘኑና መጸጸቱ መልካም ነበር፤ ከመጽሐፍ ቅዱሳዊው ንስሐ በጣም የተለየ ነው።

ገንዘቡን በመመለስ መጸጸቱን ለማሳየት ቢሞክርም፣ ጊዜው አልፎ ነበር። እንደ ይሁዳ ገንዘብ ለሚወዱ ሁሉ፣ ይህ ትምህርት ሊሆናቸው ይችላል። የካህናት አለቆች ለይሁዳም ሆነ ለእውነት እምብዛም ደንታ የሌላቸው መሆናቸውን አሳይተዋል። ይሁዳ የቱንም ያህል ሙከራ ቢያደርግ፣ የጀመረውን ሊያቆም አልቻለም።

መጨረሻም ገንዘቡን ቤተ መቅደሱ ውስጥ ወረወረው። ቤተ መቅደሱ በጣም ሰፊ ስለ ነበር ገንዘቡ የት እንደ ወደቀ ለይቶ ለማወቅ አይቻልም። ይሁዳ ገንዘቡን የወረወረው ግምጃ ቤቱ ውስጥ ነው ቢባል ምናልባት ጥሩ አማራጭ ይሆናል። የካህናት አለቆች የደም ገንዘብ መግባት የለበትም ያሉት ወደዚህ ግምጃ ቤት ነበር (*karbanas* የሚለው ቃል *korban* ከሚለው ቃል ጋር የተያዘ ነው (ማቴ 15፥5 ማብራሪያ ይመ)። ይበልጥ አሳማኝ የሚሆነው ግን ገንዘቡን የወረወረው ወደ ቅድስቱ [*naos*] ነው ቢባል ነበር። ከካህናቱ በቀር ማንም ወደዚህ መግባት አይፈቀድለትም። ይሁዳ በተለይ የካህናት አለቆቹን መልስ ከሰማ ወዲህ ቀድሞውኑ በእግዚአብሔር የተፈረደበት የሞት ሰው (ዘዳ 21፥23፣ ሐሥ 1፥20) አድርጎ ራሱን ይቆጥር ስለ ነበር፤ የተቀደሰውን ስፍራ አረክሳለሁ የሚል ፍርሃት አላደረበትም። ማቴዎስ ስለ ቤተ መቅደሱ ውስጥ ሲናገር [*hieron*] እና [*naos*] የሚሉ የተለዩ ቃላትን

ተጠቅሞአል። በመሆኑም ይህ አተረጓጎም ከዚህ ጋር የተጣጣመ ይሆናል ማለት ነው።

ይሁዳ ከቤተ መቅደስ ወጥቶ ራሱን ወዳጠፋበት የሸክላ ሠሪ መሬት ሮጠ። ከዚ በኋላ ያ መሬት፣ «የደም መሬት» (በአረካይክ «አኬልዳማ») የሚል ስያሜ ተሰጥቶት የመቃብር ሥፍራ ሆነ። ሦስቱም ቃላት የተያያዙ በመሆናቸው ያ ቦታ ቀድሞውኑ የመቃብር ቦታ መሆኑ፣ ወይም ስያሜውን ያገኘው ይሁዳ እዚያ በመሞቱ መሆኑ፣ ወይም በደም ገንዘብ የተገዛ ስለ ነበር መሆኑ እምብዛም የሚያመጣው ለውጥ የለም። ትውፊት እንደሚለው ይህ ቦታ ከከተማው በስተ ደቡብ፣ ከሔኖም ሸለቆ ማዶ ባለው ኮረብታ ትይዩ ነበር የሚገኘው። ጥቅም ላይ ያልዋለ ቦታ ስለ ነበር የከተማው ሸክላ ሠሪዎች፣ ለሥራቸው የሚሆን አፈር የሚወስዱት ከዚሁ ነበር።

እዚህ ላይ ሁለት የሚቃረኑ የሚመስሉ ነገሮችን ማስማማት ይኖርብናል። ማቴዎስ ቦታውን የገዙት የካህናት አለቆቹ ናቸው ሲል፣ ሉቃስ ግን ይሁዳ ነው ያለው ለምንድን ነው? መልሱ፣ ሉቃስ እየተጠቀመው «አጥር» ባለ ቃል ነበር። መሬቱ የተገዛው በይሁ ገንዘብ እንደ መሆኑ መጠን፣ የግዢውን ውል የፈጸሙት ሊቀ ካህናቱ ቢሆኑ እንኳ መሬቱን የገዛው እርሱ ነው ሊባል ይችላል። ሁለተኛ፣ ማቴዎስ ይሁዳ ራሱን ሰቅሎ ሞተ ሲል፣ ሉቃስ ግን መሬት ላይ ወድቆ እመካከሉ ላይ ተሰንጥቆ ሞተ ያለው ለምንድን ነው?²⁶ ሁለቱ አባባሎች ትክክል ሊሆኑ ይችላሉ? የሸክላ ሠሪው መሬት ያለው በኮረብታው ተዳፋት በኩል ነበር። ይሁዳ ራሱን በሰቀለ ጊዜ ገመዱ ቢጠጠስ ወይም የዛፉ ቅርንጫፍ ቢሰበር ሊወድቅና በአስቃቂ ሁኔታ ሊሞት ይችላል። ሌላው አማራጭ ግን ራሱን የሰቀለው አርብ ቀን ሲሆን ሰንበት

²⁶ ሉቃስ የተጠቀመበት ቃል ሥዕላዊ ነው። ድርጊትን ብቻ ሳይሆን፣ («ፈነዳ» የሚለውን)፣ ይህንኑ ተከትሎ የተሰማውን ድምፅ («ዲ» ማለትን) ጭምር ይገልጻል።

እስኪያልፍ ድረስ ራሳው አልተገኘም የሚል ነው። በሞቃታማው የፓለስቲና አየር ራሳው በአጭር ጊዜ ሊነፋፋና ሊፈነዳ ይችላል።

ማቴ 27:9-10

ግዚህም በነቢዩ ኤርምያስ ስንዲህ ተብሎ የተነገረው ተፈጸመ፤ «በእርሱ ዋጋ ይሆን ዘንድ የስሕራሴሴ ሰጃች የገጠቱትን ሠላሳ ጥሬ ብር ተቀበሉ፤¹⁰ እንዲሁም በዘዘኝ መሠረት ስሽክሳ ሠፊው ቦታ ከፈሰ።»

ትንቢቱ አንዳንድ ችግሮች አሉት። ቃሉ ዘካርያስ 11:12-13 ውስጥ ካለው ጋር በጣም ይመሳሰላል። ማቴዎስ ግን ትንቢቱን የተናገረ ኤርምያስ መሆኑን ነው የገለጸው። ኤርምያስ 32:6-16 እና 18:2-3 ውስጥ አንዳንድ ተመሳሳይ ነገሮች አሉ። ሆኖም ምንጣቦቹ የሚመለከቱት ስለ ተመሳሳይ ጉዳይ አይደለም። ታዲያ፣ ይህን ትንቢታዊ ፍጻሜ እንዴት ነው የምንረዳው? ጥቂቱ የመፍትሔ ሐሳቦች ቀርበዋል (cf. Carson, pp. 562-566)። (1) ማቴዎስ ተሳስቷል። (2) ማቴዎስ የጠቀሰው የብሉይ ኪዳን ክፍል በትክክል ትንቢቱ ካለበት መጽሐፍ ሳይሆን በኤርምያስ ስም ከተጻፈው ነበር። (3) ጽሑፉን ያሰፈረው ሰው «ዘካርያስ» ማለት ሲገባው በስሕተት፣ «ኤርምያስ» ብሏል። (4) አንዳንዶች ኤርምያስ የጠቀሰው ከጠፋው የኤርምያስ መጽሐፍ ክፍል ነበር፤ ወይም ደግሞ ዘካርያስ 9-11 የተጻፈው በራሱ በኤርምያስ ነበር እስከ ማለት ድረስ ርቀው ሄደዋል። ከመፍትሔዎቹ አንዱ እንኳን አጥጋቢ አይደለም። ክርስቲያን የተባለው ጸሐፊ ይበልጥ አሳማኝ የሆነ ሐሳብ አቅርቧል።²⁷ ቃል በቃል ተመሳሳይ የሆነ ነገርን

²⁷ በተጨማሪ D.J. Moo, "Tradition and Old Testament in Matt 27:3-10," in *Gospel Perspectives*, vol. 3, ed. R.T. France and D. Wenham (Sheffield: JSOT, 1983), 157-175; and J.A. Upton, "The Potter's Field and the Death of Judas," *CJ* 8 (1982): 213-219 ይሙ።

ከመፈለግ ይልቅ፣ የሐሳብ ተመሳሳይነትን ነው ማየት ያለብን።²⁸ ከዚህም በላይ በማቴዎስ ጽሑፍ እንደ ተለመደው ለመጪው ነገር ጥላ የነበሩ ነገሮችን የማብራራት ዝንባሌን መሠረት በማድረግ ማቴዎስ ያስተላለፋቸው ሐሳቦችን መገንዘብ ይኖርብናል። እንደዚህ ስናደርግ የምንረዳው የሚከተለውን ይሆናል። የማቴዎስ 27:9-10 ሐሳብ ከኤርምያስ 19:1-13 ጋር ይመሳሰላል። ከዚህ እንደምንመለከተው ከስክላ ሠራው ገምገማ እንዲገዛ እንዲሁም ለኤርምያስ ነገሮች ነበር። በዚህ መሠረት ከካህናቱና ከሽማግሌዎቹ ጋር ሆኖ ገንቦውን ወደ ሔናም ሸለቆ መውሰድ ነበረበት። ባለ መታዘዛቸውና በጣዎት አምልኮአቸው ምክንያት እንዲሁም በኢየሩሳሌም ለሚያደርገው ምልክት እንዲሆን ያንን ገንቦ መሬት ላይ ጥሎ ይሰበረዋል። ከዚህም በላይ ማቴዎስ ኤርምያስ 19:1-13 ውስጥ ያለውን ሐሳብ ብቻ ሳይሆን ዘካርያስ 11:12-13 ባሉት ቃላት ጭምር ተጠቅሟል። ሁለቱንም ምንባብ በአንድ ላይ ሲያቀርብ ስሙን በጣም ታዋቂ ለነበረው መስጠት እንዳለበት አስቧል (ከኢሳ 40:3 እና ሚል 3:1 ከተወሰደው ማር 1:2 ጋር ያነ)። ይህ ብዙ ሊያስገርመን አይገባም።

እሁን ደግሞ የትንቢቱን ትርጉም እንመልከት። ኤርምያስ 19 ውስጥ ያለውን ሐሳብ ዘካርያስ 11 ውስጥ ባሉት ቃላት አቀናብረን በማቴዎስ 27 መሠረት የትንቢት ፍጻሜን ለማሳየት ልንጠቀምበት ስንሞክር የምናገኘው የሚከተለውን ይመስላል። የእንዲሁም ስሕተት አረኞች ትልቅ ስሕተት ፈጽመዋል የሚል። እውነተኛውን የእንዲሁም አረኛ የአንድ ባሪያ ዋጋ ወደ ነበረው ዘፀ 21:32 ውስጥ ወደ ተገለጡት ሠላሳ ጥሬ ብሮች ደረጃ ዝቅ አድርገውታል። ገንዘቡ

²⁸ ብሉምበርግ (p. 409) ተነጻጻሪ የሆኑ ሃሳቦችን እዚህ ላይ ይዘረዝራል። «የንጹሕ ሰው ደም» (ቍ. 4)፣ ሸክላ ሠራው (ቍ. 1፣ 11)፣ በሄናም ሸለቆ የሚገኝ ስፍራ እንደገና መሰየም (ቍ. 6)፣ ዓመፅ (ቍ. 11) እንዲሁም እንዲሁም በኢየሁዳ መሪዎች ላይ መፍረፍና እነርሱን መቅበሩ (ቍ. 11)።

ግን ዕረፍትን ሳይሆን ቅጣትና ሞትን ነበር ያመጣው። በጣም የከፋው ደግሞ የእስራኤል መሪዎች እግዚአብሔርን እንደ ናቁ ሁሉ ሕዝቡም ያንኑ ማድረጋቸው ነበር። እግዚአብሔር የላካቸውን (ኤርምያስ፣ ዘካርያስና ኢየሱስን የመሳሰሉትን) ከመቀበል ይልቅ፣ ብልሹ መሪዎችን ነበር የተከተሉት፤ ለዚህም ከፍ ያለ ዋጋ ከፍለውበታል።

§ 159
አራተኛው ችሎት፤
ወደ ጳላጦስ ፊት
መቅረቡ
(ማቴ 27፥2፣ 11-14፤
ማር 15፥1-5፤
ሉቃ 23፥1-5፤
ዮሐ 18፥28-38

የኢየሱስ ሞት ፍርድ በሸንጎው ዘንድ ያለቀ ያበቃለት ጉዳይ ነበር። የሮምን ፍርድ ችሎት ያሳምናል የሚሉትን የፈጠራ ክስ አዘጋጅተዋል። አሁን ወደ ጳላጦስ ሊወስዱት ነው። ጳላጦስ የሚናገረው ቂህርያ ውስጥ ቢሆንም ከየቦታው የሚመጣውን ሕዝብ ብዙ በቅርብ ሆኖ ለመከታተል እንዲያመቸው በየበዓላቱ ወደ ኢየሩሳሌም ይመጣ ነበር።

(ዮሐ18)28 እይቲድም (የተሰበሰቡት በሙሉ ተነሥተው^{ፊቃ}) (ኢየሱስን ስከረው^{ማር15}) ኢየሱስን ከቀዳፍ ወደ ሮማዊው ገዥ ግቢ ደዘውት ሄዱ፤ ጊዜውም ማሰዳ ነበር። እይቲድም ፍሲካን ሙብሳት ስንዲችሉ ወደ ገዥው ግቢ ስሏቸው።

ኢየሱስ ታስሮ ከጋዜት አዳራሽ ወደ ገዥው ቤተ መንግሥት በመውሰድ ላይ ነበር። ቦታው የት እንደ ነበር እርግጠኞች አይደለንም። ምናልባት የሮም ሠራዊት ሰፍሮ ባለበት ከቤተ መቅደሱ ቅጥር ሰሜናዊ ምዕራፍ በአንቶኒያ ግንብ ላይ ሊሆን ይችላል። ከዚያ ይልቅ ከከተማይቱ ምዕራብ ቀድሞ የታላቁ ሄሮድስ ቤተ መንግሥት በነበረበት ቦታ ነበር ቢባል ይበልጥ አሳማኝ ይሆናል። ሄሮድስ ወደ ኢየሩሳሌም ሲመጣ የሚያርፈው እዚህ ቤተ መንግሥት ውስጥ እንደ ነበር ግልጽ ነው።

ያሉን ጥንታዊ ምንጮችም ቢሆኑ ከወንጌሎቹ ባላነሰ ሁኔታ ስለ ጳላጦስ ማንነት ያመለክታሉ። አይሁድን የሚገኝ፣ የራሱን ሐሳብ

ብቻ የሚከተልና ምቹ አጋጣሚዎችን የሚጠብቅ ፖለቲካኛ ነበር። የፓለስቲና አገረ ገዥነቱ ለመግደልም ሆነ ለማዳን ሥልጣን ሰጥቶታል። ከእርሱ በላይ ያለው ቁሣር ብቻ ነበር። ወደ እርሱ ይግባኝ ማለት የሚችሉትም የሮም ዜግነት ያላቸው ብቻ ናቸው። ሥልጣኑን በተረከበ ጊዜ የንጉሡ ምስል የነበረባቸውን ጋሻዎች ቤተ መቅደሱ ውስጥ በመስቀል ንጉሠ ነገሥት ጤባርዮስን ለመሸንገል ፈለገ። አይሁድ ግን በጣም ተናደዱ። በቂህርያ ወደ ነበረው የጳላጦስ ቤተ መንግሥት ሄደው ጋሻዎቹን ከቤተ መቅደሱ እንዲያወርድ ሲጠይቁት ፈቃደኛ ካለ መሆኑም በላይ ከፊቱ ዘወር ካላሉ እንደሚያስገድላቸው ነገራቸው። አይሁድ ግን በዚህም ሳይፈሩ አንገታቸውን ለመታረድ እንዲያመች አድርገው መሬት ላይ ተነጠፉ። እንደ ዕድል ሆነና ያሰበውን ጭፍጨፋ ቢፈፅም የሥልጣን ዘመኑ ማክተሚያ እንደሚሆን በመረዳቱ የጠየቁትን አደረገላቸው። በኋላም ጳላጦስ ለኢየሩሳሌም ከተማ ውሃ ውስጥ የሚደርስበት መስኖ ለማሠራት ፈለገ። ለዚህ ማስፈጸሚያ እንደሆነውም ግምጃ ቤት የነበረውን የቤተ መቅደስ ገንዘብ ወረሰ። ይህም ለአይሁድ ዐመፅ መቀጣጠል ምክንያት ሆነ። በዚህ ጊዜ ግን ጳላጦስ ከአቋሙ ንቅንቅ አላለም። ንጉሠ ነገሥቱ ይህን ሁኔታና በአይሁድና በጳላጦስ መካከል የተፈጠረውን ውጥረት እንደሚውቅ ግልጽ ነበር። ይባስ ብሎም በንጉሠ ነገሥቱ ላይ ዐመፅ እንዲነሣ ጳላጦስ ተባባሪ የመሆኑ ወሬ በሮም ዙሪያ ይናፈስ ጀመር።²⁹

²⁹ በ231 ዓ.ም. ጥቅምት 18 ሴኔካኮ ከተገደለ በኋላ ጳላጦስ ከሮም ጋር የነበረው ፖለቲካዊ ችግር በጣም ተካርሮ ነበር። ይህንና ሌሎች መከራከሪያዎችን መሠረት በማድረግ አንዳንዶች ኢየሱስ የሞተው በ33 ዓ.ም. ነበር በማለት ጠንካራ ነጥቦች አቅርበዋል። (cf. P.L. Maier, "Sejanus, Pilate, and the Date of the Crucifixion," *ChHist* 37 [1968]: 3-13; and H.W. Hoehner, "Chronological Aspects of the Life of Christ," *BibSac* 131 [1974]: 332-348). በ30 እና 33 ዓ.ም. ኒሳን 14 የዋለው አርብ ነበር። ስለሆነም ኢየሱስ የሞተበትን ቀን በተመለከተ ሁለቱም ጠንካራ ምክንያት አላቸው። የሞተው በ30 ዓ.ም. ነው የሚሉትም ሦስት ዋና ዋና መከራከሪያዎች

የተወራው ግን እውነት አልነበረም። ቢሆንም በሮም መንግሥት በኩል በምስጢር በክትትል ይደረግበት ጀመር። ይህም ምክንያት ሆኖ ንጹሕ ሰው እንዲያስገድል ሽንገው ጸላጦስን ለማስገደድ አስቻላቸው።

አይሁድ ኢየሱስን በማጀብ እስከ ፕራይቶሪየም ድረስ ሄዱ፤ እንዳይረከቡ በመጠንቀቅ ወደ ውስጥ ለመግባት አልፈለጉም። አረማውያንን ወይም በአረማውያን ቤት ውስጥ የሞሉ ጣዖቶችን፣ ንጹሕ ያልሆኑ ምግቦችንና ሌሎች ነገሮችን ቢነኩ የፋሲካን በዓል ለማክበር አይችሉም። በ §143 ባለው የጊዜ አደራደር መሠረት በዚያ ዘመን የፋሲካ እራት የተበላው ሐሙስ ማታ ነበር። አሁን ደግሞ አርብ ጠዋት ነበር። በሦስቱ ወንጌሎች መካከል የሐሳብ መፋለስ ይኖር ይሆን? እንደዚያ አናስብም! ያልቦካ እንጂ የሚበላበት የፋሲካ በዓል

ያቀርባሉ። (1) ኢየሱስ አገልግሎቱን ሲጀምር 30 ዓመቱ ነበር (ሉቃ 3፡23)። ሄሮድስ የሞተው በ4 ዓ.ቅ.ክ. ከሆነ፣ ኢየሱስ የተወለደው በ5 ዓ.ቅ.ክ ይሆናል፤ አገልግሎቱን የጀመረው በ26 ዓ.ም. በ31 ወይም 32 ዓመቱ ነበር ማለት ነው። «በ30 አካባቢ» የሚለው ግን በጣም ያነሰ ይመስላል። ተቃዋሚዎቹም ቢሆኑ ገና 50 ዓመት እንኳ እንደማይሆነው ነበር የገመቱት (ዮሐ 8፡57)። (2) በዳን 9፡24-27 መሠረት መሲሕ አገልግሎቱን የሚጀምረው ኢየሩሳሌም እንደ ገና እንድትሠራ ዓዋጅ ከወጣ ከ483 ዓመታት በኋላ ነበር። ይህ የተነገረው በ457 ዓ.ቅ.ክ. ሲሆን፣ መሲሕ የሚመጣው በ26 ዓ.ም. ነው ማለት ነው። ይሁን እንጂ ቤተ መቅደሱን እንደ ገና የመሠራቱ ጉዳይ ጥቂት ዓመታት ዘግይቷል። (3) ኢየሱስ ቤተ መቅደሱን ባነጻ ጊዜ የሄሮድስ ቤተ መቅደስ ሥራ 46 ዓመት ሆኖት ነበር (ዮሐ 2፡20)። የተጀመረው በ19 ዓ.ቅ.ክ. ሲሆን፣ የነጻው በ27 ዓ.ም. ነበር ማለት ነው። አንዳንዶች ግን 46 ዓመት የተባለው በ17 ዓ.ቅ.ክ. የመጀመሪያዎቹ ሕንፃዎች ከተሠሩ ጀምሮ ነው በማለት ይከራከራሉ፤ እንዲህ የነጻበትን ጊዜ ወደ 29 ዓ.ም. ይመልሱልን ማለት ነው። በ33 ዓ.ም. ነው የሚሉት ሁለት ዋና ዋና መከራከሪያዎች አቅርበዋል። (1) በጢባሪዮስ 15ኛ ዓመት ዮሐንስ አገልግሎቱን የጀመረበት ጊዜ (ሉቃ 3፡1) ነሐሴ 19/28 ዓ.ም. - ነሐሴ 18/29 ዓ.ም. ነበር። ሌሎቹ ግን ጢባሪዮስ . . . ሦስት ዓመት ቀደም ሲል ነው የሚል መከራከሪያ በማቅረብ የዮሐንስን አገልግሎት ወደ 26 ዓ.ም. ይመልሱታል። (2) ሴጃንስ (የጳሊሞስ «አለቃ») የተገደለው ጥቅምት 18/31 ዓ.ም. ነበር። ኢየሱስ ለፍርድ በቀረበ ጊዜ ጳሊሞስን ለሮም መንግሥት እንደሚያጋልጡት መዛታቸው ውጤት ያስገኘ ውና እርሱም ጸረ ሴማዊ አቋሙን ወዲያውኑ ያቋረጠው ለምን እንደ ነበር ይህ አሳማኝ ገለጻ ሲሆን ይችላል።

ሰባት ቀን ሙሉ ይዘልቅ ነበር። አርብ ዕለት ደግሞ ቻጊጋ «መሪዎች (Chagigah) በመባል የሚታወቅ አስፈላጊነት ያለው ምግብ ለመብል ይውል ነበር። የሽንገው አባሎች ይህ እንዲያመልጣቸው አይፈልጉም።³⁰ ይህን ጥቅስ አስገራሚ የሚደርገው ነገር ቢኖር እነዚህ የሽንገው አባሎች የሃይማኖት ሥርዓታቸውን ለመፈጸም ይህን ያህል ጠንቃቃ ሲሆኑ፣ ፍትሕ ለማድረግ ደንታ የሌላቸው መሆኑ ነው (ማቴ 12፡9-14፣ 15፡1-9፣ 23፡23፣ 28፡12-13)።

²⁹ከሰዚህ ጳጳሳዊ ወደ እነርሱ ወጥቶ፣ በዚህ ሰው ላይ የምትቀርቡት ክስ ምንድን ነው ብሎ ጠየቃቸው። የሐ 18፡29-32

³⁰እነርሱም፣ «ይህ ሰው ወንጀለኛ ባደሆነ ኖሮ፣ ስንተ ፈት ባላቀረብነውም ነበር» ብለው መሰሉት። ³¹ጳጳሳዊም፣ «ስናንተ ራሳችሁ ወስዳችሁ በሕጋችሁ መሠረት ፍሪዳበት አሳቸው። አይደሉም፣ «ስኛማ በማንም ላይ የሞት ፍርድ ስመፍሪድ መዘት የስንም» አሉት። ³²ይህ የሆነው በምን ዓይነት ሞት እንደሚሞት ስማመስከት ሲሰ ኢየሱስ የተናገረው ቃል እንዲፈጸም ነው።

³³እንዲሁም ስዎሱ ደክሱት ጃመር፤ «ይህ ሰው ሕዝባችንን ሲያስት፣ ሰቁሳር ገብር እንዳይከፍስ ሲከሳከሰ፣ ደግሞም ስኔ ክርስቶስ ንጉሥ ነኝ ሲሰ አገኘ ነው።»

ነገሮች ተካርረዋል! በእርሱ ላይ አሳማኝ ክስ ባያቀርቡም እነዚህ ሰዎች ኢየሱስ ላይ የሞት ፍርድ እንዲፈርድ ጳሊሞስን

³⁰ «ፋሲካን መብላት» የሚለው በተለይ የሚመለከተው ራሱ ፋሲካን ነው (ማቴ 26፡17፣ ማር 14፡12-14፣ ሉቃ 22፡8-11-15)። ስለሆነም ባለፈው ሌሊት «ሥራ» ላይ ስለ ነበሩ ወይም በጣም ብዙ መሥዋዕቶች ስለ ነበሩና በአንድ ቀን ማለቅ የማይችሉ በመሆናቸው የፋሲካውን ምግብ በዋናው ስንበት ለመብላት በመፈለጋቸው የአይሁድ መሪዎች ፋሲካን የበሉት ሌላው ሕዝብ ከሰላ በኋላ ነበር።

አየውተውቱ ነው። ጳላጦስ በአይሁድ ሕግ መሠረት እንዲፈርድላቸው ፈልገዋል። እርሱ ግን ይህን የሚቀበል አልሆነም።

ባፊው ሌሊት ከበድ ያለ እስራት መከናወኑን ጳላጦስ በሚገባ ያውቅ ነበር። በጌቴሴማኒ ኢየሱስን የያዙት የጳላጦስ ወታደሮች እንደ ነበሩ ግልጽ ነው። ጳላጦስ ያላወቀው ሽንገው ኢየሱስ ሞት እንዲፈረድበት የሚፈልጉበትን ምክንያት ነበር። ስለዚህም፣ ጳላጦስ፣ «እናንተ ራሳችሁ ወስዳችሁ ፍረዱበት» ሲላቸው አይሁድ፣ «የለም፣ እንደዚያ ለማድረግ አንችልም፤ ሞት የመፍረድን መብት የሮም መንግሥት አግዶብናል» አሉት። ይህ አባባል ሰቅጽበትም ቢሆን የጳላጦስን የልብ ምት ሳያቆመው አልቀረም።

የሽንገው ሥልጣን በሮም መንግሥት የተገደበ ይመስል ይሆናል። ሐቁ ግን ማንኛውም ሁኔታ በእግዚአብሔር የታወቀ መሆኑ ነው። መሲሕ የጎጢአት መሥዋዕት በመሆን እንደሚሰቀል (መዝ 22) የተናገረው እርሱ ነበር (ማቴ 20፥19፣ 26፥2፣ ዮሐ 12፥32-33)። በአይሁዳውያን የሚገደል ቢሆን ኖሮ በድንጋይ ደብድበው ነበር የሚገድሉት።³¹ ሮማውያን ግን ባዕዳንንና በአገር ላይ ክህደት የፈጸሙ ሰዎችን የሚገድሉት መስቀል ላይ በመቸንክር ነበር።³²

³¹ ይሁን እንጂ አቶ ቤትዝ የተባለው ጸሐፊ እንደሚለው በዘዳ 21፥22 መሠረት አይሁድ የስቅላት ሞትን እምብዛም እንደማይቃወሙ አመልክቷል። «ንጉሥ አስክንድር ጃናየስ (103-76 ዓ.ቅ.ክ) 800 ተቃዋሚ አይሁዳውያንን ዛፍ ላይ ሰቅሏል። በመጀመሪያው መቶኛ ዓመት አጋማሽ የነበረው ታዋቂ ፈሪሳዊ መምህር ሼሜዎን ቤን ሼታክ አስቀሎን በተባለ ስፍራ ሰማንያ ጠንቁቶችን በስቅላት ገድሏል። ዛፍ ላይ መስቀል ያለባቸው እነማን መሆን አለባቸው? ተብሎ የተነሣው ክርክር በቤተ መቅደሱ ጥቅልል ጽሑፍ ውስጥ ሰፍሮ ይገኛል (11 Q Miqdash 64:6-13). ("The Temple Scroll and the Trial of Jesus," *SwJT* 30 [1988]: 5-8) Cf. D.J. Halperin, "Crucifixion, the Nahum Pasher, and the Rabbinic Penalty of Strangulation," *JJS* 32 (1981): 32-46 and J.A. Fitzmyer, "Crucifixion in Ancient Palestine Qumran Literature and the New Testament" *CBQ* 40 (1978): 493-513. ይሁን እንጂ J.M. Baumgarten, "Does *ilh* in the Temple Scroll Refer to

አይሁድ ኢየሱስ ላይ ሦስት ግልጽ ክሶችን አቀረቡ። (1) ሕዝቡን ያስታል። በዚህ ክስ መሠረት አይሁድ ኢየሱስ ዐመፅ ማስነሣቱን ለማረጋገጥ ከቻሉ ጳላጦስ ክሱን በዋሃ አይመለከተውም። የሮም መንግሥት በጣም ግዙፍ ስለ ነበር ትናንሽ ዐመፆችን ዘወትር ይጨፈልቃቸዋል። የዐመፅ መሪዎችን በቸልታ አይመለከታቸውም። ከዚህም በላይ ፓለስቲና ለእገዛዝ አዳጋች እንደ ሆነች ነበር የምትታሰበው። ስለሆነም፣ ይህ ክስ ብቻውን ኢየሱስ ላይ የሞት ፍርድ ለመፍረድ በቂ ነበር። ኢየሱስ ዐመፅ ቀስቃሽ እንዳልነበር ጳላጦስ ሲረዳና ከሱ ከመሪዎቹ ውካታ ጋር ሲነጻጸር ዐመፅ ቀስቃሽ ማን መሆኑ በቀላሉ ይታወቅ ነበር። (2) ኢየሱስ ለቁሳር ግብር መክፈልን ይቃወማል አሉ። ይህ በግልጽ የሚታየው ውሸት በመሆኑ ጳላጦስ ሊያነሣው እንኳን አልፈለገም። ኢየሱስ ከሦስት ቀን በፊት በመቶ የሚቆጠሩ ምስክሮች ፊት ለቁሳር ግብር መክፈል እንዳለበት ተናግሮ ነበር (ማቴ 22፥21)። (3) ኢየሱስ መሲሕ፣ ንጉሥ ነኝ ማለቱ። ይህ በጣም ከባድ ክስ ነው። ምክንያቱም በዚያ አካባቢ አንድ ንጉሥ ብቻ እንዲኖር ነበር የሚፈለገው፤ እርሱም ንጉሠ ነገሥቱ ነው። ንጉሥ ነኝ የሚል ሁሉ ያለ ምሕረት ይገደል ነበር። ምንም እንኳን ኢየሱስ ንጉሥ መሆኑን ቢናገር፣ የእርሱ መንግሥት በሮም መንግሥት ላይ የሚያሳድረው ስጋት አለመኖሩን ለማወቅ ጳላጦስ ረዘም ያለ ጊዜ አላስፈለገውም።

³² ጳላጦስም ወደ ገቢው ተመሰሶ ኢየሱስን የሐ 18፥33-38 ስስጠራና፣ «ሰንተ የአይሁድ ንጉሥ ነህ?» ብሎ ጠየቀው።

Crucifixion?" *JBL* 91 (1972): 472-481 ባቀረበው ጽሑፍ ይህንን ድምዳሜ በመቃወም ተሟግቷል።
³² R.A. Stewart, "Judicial Procedures in New Testament Times," *EvQ* 47 (1975): 94-109.

³⁴ኢየሱስም፣ «ይህ ሐሳብ የራሱህ ነው? ወይስ ሴቶች ስለ ስኔ የነገሩህ?»

ሲሰ መሰሰሰት።

³⁵ዲባሎስ መሰሰ፣ «ስኔ ስይሁዋ ነኝን? ወደ ስኔ የሳኩህ የራሱህ ወገኖችና

የካህናት ስለቆች ናቸው፤ ስመሆኑ ምን ስድርገህ ነው?» ስሰው።

³⁶ኢየሱስም፣ «የስኔ መንግሥት ከዚህ ዓለም ስደደሰም፤ ቢሆንማ ኖሮ

ስደደድ ስንዳደዱ ሴቶች በተከሳኩሰሰኝ ነበር፤ ስሁን ገን መንግሥቱ ከዚህ ስደደሰም» ስሰው።

³⁷ዲባሎስ፣ «ታዲያ፣ ንጉሥ ነህ ማለት ነዋ!»

ስሰው።

ኢየሱስም፣ «ስኔ ንጉሥ ስንደ ሆነሁ መናገርህ

ተከክሰ ነው፤ የተወሰድሁት፣ ወደዚህም ዓለም የመጣሁት

ስለ ስውነት ስመመሰከር ነው፤ ከስውነት የሆነ ሁሉ ደሰማኛህ» ስሰው። ³⁸ዲባሎስም፣ «ስውነት ምንድን ነው?» ስሰው።

በተለመደው የሮማውያን ፍርድ ሥርዐት መሠረት ጳሊሞስ ለተከሳሹ ጥያቄዎችን አቀረበ። በጣም ከባድ በሆነው ክስ ነበር የጀመረው። (ከባድ የሚባለው ይኸኛው ክስ ብቻ መሆኑ ታይቷል)። የኢየሱስ መልስ (ቍ 34) አጉል መዳፈር አልነበረም። የፍርድ ብያኔ የሚሆነው፣ «ንጉሥ» ለሚለው ቃል በሚሰጠው ገለጻ መሠረት ነው። ስለዚህም ጳሊሞስ የያዘው የማንን ገለጻ እንደ ነበር ኢየሱስ እርግጠኛ መሆን በነረበት። ጳሊሞስ የፈለገው፣ «አዎን» ወይም፣ «አይደለም» የሚል መልስ ቢሆንም፣ የትኛውም ቢሆን ያልተሟላ፣ ስለሚሆን አሳሳች ይሆን ነበር።

ጳሊሞስ በሁኔታው የተናደደ ይመስላል። ለምን ይናደዳል? ከችግር በቀር ከአይሁድ ያገኘው ነገር አልነበረም። በመሠረታዊ ሐሳብ ደረጃ መልሱ፣ «ልብ አድርግ፣ ወደ እኔ ያመጡህ የገዛ ወገኖችህ ናቸው። እስቲ በዚህ ተባበረኝ! ለመሆኑ ምን ብታደርግ ነው ይህን

ያህል የተሰላጩት?» የሚል ነበር። «ንጉሥ ነህን?» በማለትና «ምን አድርገሃል?» በማለት ጳሊሞስ ላቀረበው ሁለት ጥያቄዎች ኢየሱስ፣ «መንፈሳዊ መንግሥት መሥርቻለሁ» የሚል መልስ ሰጠ።

ኢየሱስና ጳሊሞስ ተግባብተዋል?። «አዎን፣ እኔ እንደ ንጉሥ ነኝ!» በማለት ኢየሱስ በግልጽ ተናገረ። እዚህ ላይ የፍርድ ሂደት ወደ ወንጌል ስበከት የተለወጠ ይመስላል! ኢየሱስ ከዚያ በፊት ብዙ ጊዜ እንዳደረገው ሁሉ ስለ ማንነቱና ከየት እንደ መጣ ተናገረ። ጳሊሞስ እውነትን እንዲሰማ ለማድረግም ሞከረ። እርሱ ግን እንዲህ ላሉ ነገሮች በጣም የተራቀቀና ተቺ ነበር። የትኛት ጥያቄ በማቅረብ ኢየሱስ መልስ እንዳይሰጥ ዕድል ሳይሰጠው ቀረ። ጳሊሞስ ረጋ ብሎ አድምጦ ቢሆን ኖሮ የፍርድ ብይን የተለየ ይሆን ነበር። በራሱ ሕይወትም ሆነ በታሪክ ትቶት የሚያልፈው አሻራ ምንኛ በተለወጠ።

ይህንን ከተናገረ በኋላም ስንደ ገና ወደ ስደድ ወጥቶ (በካህናት ስለቆችና ስሕዝቦች) ስንዲህ ስላቸው፤ «ስኔ የሚያስከስስ በደሰ ስላገኘሁትም።»

ዮሐ 18፥38፤ ሉቃ 23፥4 ጋር

¹²የካህናት ስለቆችና ሸማግሌዎች ሲከሱት ምንም መሰስ ስሰጠም። ¹³በዚህ ጊዜ ዲባሎስ፣ «ስንት ነገር ስቅርበው ስንደሚከሱህ ስትሰማም?» (ለምን መሰስ ስትሰጥም? ስነሆ በብዙ ነገር ከሰውሃሳም) ስሰው።

ማቴ 27፥12-14 ማር 15፥4 ጋር

¹⁴እርሱ ገን ስገረ ገዥው ስስኪገረም ድረስ ስቀረበበት ክስ ስንዲት ቃሰ ስንኳ ስሰመሰሰም።

⁵ስነርሱ ገን፣ «ይህ ሰው ከገሲሳ ጃምሮ ስዚህ ድረስ መሳውን ደቡዳ ሳደቀር ስያወክ ነው ስዎሱ ስጥንተው ተናገሩ።

ሉቃ 23፥5

የሐንስ 18:38 ጲላሞስን ኢየሱስን ለመፍታት ካደረገው ዐሥር መከራዎች ሁለተኛውን አስፍሯል።³³

አይሁድ የፍርድ ብያኔውን ለመስማት ይጠብቁ ወደ ነበረበት ሄዱ፤ «ይህ ሰው ወንጀል የለበትም!» በማለት ጲላሞስ በግልጽ ተናገረ። እነርሱ ግን ያን ለመስማት አልፈለጉም፤ ስለዚህ በጣም ተቈጡ። የፈለጉትን እስኪያደርግላቸው ድረስ አጥብቀው ተከራከሩ።

በኢየሱስ ላይ ተከታታይ የሐሰት ክስ አቀረቡ። እርሱ ግን በቀያፋ ፊት በቀረበ ጊዜ እንዳደረገው መልስ አልሰጠም። ይህ ጲላሞስን አስገረመው። ሐሳባቸውን ለማስለወጥ ኢየሱስ ምን ለማድረግ ይችል ኖሯል? ለዋና ዋና ክሶቻቸው መልስ ሰጥቶ ነበር። ከእነረሱ ጋር በመመላለስ የሚደክምበት ምክንያት የለም፤ በትንቢትም ዝም እንደሚል ነበር የተነገረለት (ኢሳ 53:7)።

§ 160
አምስተኛ ችሎት
በሄሮድስ ፊት
መቅረቡ
(ሉቃ 23:6-12)

ይህን የሚነግረን ሉቃስ ብቻ ነው። ከሌሎች ወንጌላውያን ይልቅ ለፖለቲካዊ ጉዳዮች ትኩረት የሚሰጥ እርሱ በመሆኑ ይህ አይገርመንም። ከዚህም በላይ ሉቃስ በተለያዩ

³³ (1) «ራሳችሁ ፍረዱበት» (ዮሐ 18:31)፤ (2) «እኔ የሚያስከስስ በደል አላገኘሁበትም» (ዮሐ 18:38)፤ (3) ጲላሞስ ኢየሱስን ወደ ሄሮድስ ሰደደው (ሉቃ 23:7)፤ (4) «ባቀረባችሁበት ክስ አንዳች ወንጀል አላገኘሁበትም» (ሉቃ 23:14)፤ (5) «ከባርባንና ክርስቶስ ከኢየሱስ ማንን እንድፈታላችሁ ትፈልጋላችሁ?» (ማቴ 27:17)፤ (6) «ይህ ሰው ምን የፈጸመው ወንጀል አለ? እኔ ለሞት የሚያበቃ ምንም በደል አላገኘሁበትም፤ ስለዚህ ቀጥቼ እፈታዋለሁ አላቸው» (ሉቃ 23:22)፤ (7) «እንግዲህ ወደ እናንተ ያወጣሁት ለክስ የሚያደርስ ወንጀል እንዳላገኘሁበት እንድታውቁ ነው እነሆ ሰውየው!» (ዮሐ 19:4-5)፤ (8) «እናንተ ወስዳችሁ ስቀሱት፤ በእኔ በኩል ለክስ የሚደርስ ወንጀል አላገኘሁበትም አላቸው» (ዮሐ 19:6)፤ (9) «ከዚያ በኋላ ጲላሞስ ኢየሱስን ሊፈታው ፈለገ» (ዮሐ 19:12)፤ (10) «እኔ ከዚህ ሰው ደም ንጹሕ ነኝ፤ ከእንግዲህ ገላፊነቱ የራሳችሁ ነው በማለት ውሃ አስመጥቶ በሕዝቡ ፊት እጆቼን ታጠበ» (ማቴ 27:24)።

ጊዜ ስለ ሄሮድስ ተናግሯል (ሉቃ 3:1፤ 9:7-9፤ 13:31)። የአይሁድ ንጉሥ ከነገሥታት ንጉሥ ጋር ሲገናኝ እንግዳና ያልተለመደ ነገር ነው የሚሆነው።

ሉቃ 23:6-12

ጲላሞስም ደህን ሲሰማ፣ ሰውየው የገሰሳ ሰው መሆኑን ሰማረጋገጥ ጠየቀ፤ ጲላሞስ ከሄሮድስ ግዛት የመጣ መሆኑን ጲላሞስ ባወቀ ጊዜ ሄሮድስ በዚያን ወቅት በኢየሩሳሌም ስለ ነበረ ወደ እርሱ ሳከው።

ሄሮድስም ኢየሱስን ብዙ ጊዜ ሲያየው ደፊብን ስለ ነበር ባየው ጊዜ ስጅግ ደስ ስሰው፤ ስለ እርሱ ሰምቶስስ ነበር ታምራት ሲሠራ ሰማየት ተስፋ ያደርግ ነበር። ሰብዙ ጥያቄዎችንም ስቀረበሰት፤ እርሱ ግን ምንም ስለመሰሰበትም። ሰየካህናት ስለቆችና ዳህንነትም ስዘያው ቆመው በብርቱ ደወነጅቡት ነበር። ሄሮድስም ከወታደሮቹ ጋር ናቀው፤ ስፊቱበትም፤ የክብር ሰብስ ስለቆሶም ወደ ጲላሞስ መሰሰ ሰደደው። ሄሮድስና ጲላሞስም በዚህ ሰበት ተወዳጅ፤ ቀዳም ሲሰ ግን በመካከላቸው ጥሰ ነበር።

ሊቀ ካህናቶቹ ኢየሱስ ላይ ጠንክር ያሉ ክሶች በማቅረብ ላይ እያሉ፣ ከእነርሱ አንዱ፣ «ይህን ሁሉ የጀመረው በገሊላ ነበር፤ እሁን ደግሞ ወደዚህ ይዞት መጥቷል!» አለ። ጲላሞስ ነገር ሁሉ ተምታታቦት። ገሊላ የእርሱ ግዛት አልነበረም። ያን አካባቢ የሚገዛ ሄሮድስ አንቲጳስ ሲሆን ለፋሲካ መጥቶ ኢየሩሳሌም ነው ያለው።

ይህ ለጲላሞስ ጥሩ አጋጣሚ ነበር! ሄሮድስ የይሁዲ ሃይማኖትን የተቀበለ ሲሆን የአይሁድ ገዥ እንዲሆን በርም መንግሥት ተሾሟል። ስለ አይሁድ ሕግና ደንብ ከሌሎች የተሻለ ያውቃል። በአይሁድ ዘንድም ተቀባይነት ስላለው፣ ነገሩን ለማብረድ ይችላል። እዚህ ላይ ጲላሞስ ከተጋጋለው ፖለቲካ እጁን ለማውጣት ሲሞክር እንመለከታለን። ከዚህም በተጨማሪ እስከዚያ ጊዜ ድረስ እርሱና ሄሮድስ የፖለቲካ ባላንጣዎች ነበሩ (ምናልባት በርም መንግሥት

ይበልጥ ለመወደድ በነበራቸው ፉክክር)። ጳላጦስ የወሰደው የዕርቅ እርምጃ በመካከላቸው የነበረውን ውጥረት አረገበው።

ኢየሱስ በጠባቂዎች ታጅቦ ወደ ሄሮድስ ተወሰደ። ጳላጦስም ሆነ ሄሮድስ የነበሩት ታላቁ ሄሮድስ ቤተ መንግሥት ውስጥ ስለ ነበር ብዙ ርቀው መሄድ አልነበረባቸውም። ሄሮድስ አንቲጳስ በተለያዩ ምክንያቶች ኢየሱስን ማየት ይፈልግ ነበር። አንደኛ፣ በገሊላና በፔሪያ የብዙዎችን ትኩረት ስቦ ነበር፤ አንዳንዴም የፖለቲካ ሥልጣን ፈላጊ እንደ ሆነ ይነገር ነበር። ስለዚህ ጉዳይ ሊያናግረው ፈልጓል። ይሁን እንጂ ቀደም ሲል ከዚያ ከቦታ ቦታ ከሚዘዋወር ከዚያ አገልጋይ ጋር ለመገናኘት አልቻለም (ሉቃ 13፥32)። በተለይ በመጨረሻዎቹ ዐሥራ ሁለት ወሮች ኢየሱስ ብዙውን ጊዜ በአንድ ስፍራ ለረጅም ጊዜ አይቆይም ነበር። ሁለተኛ፣ ሄሮድስ የኢየሱስን ሥጋ ዘመድና መንገድ ጠራጊው የነበረውን መጥምቁ የሐንስ አስገድሎት ነበር። አጉል እምነት ያለው ሰው በመሆኑ የየሐንስ መንፈስ ኢየሱስ ላይ ሰፍሮ ተአምራት እንዲያደርግ አስችሎታል በማለት ያስብ ነበር (ማቴ 14፥2፣ 16፥14)። ሦስተኛ፣ ኢየሱስ ተአምራት ሲያደርግ ለማየትና፣ ተአምራቱ የሚወራውን ያህል አስገራሚ መሆን አለመሆናቸውን መረዳት ይፈልግ ነበር።

ኢየሱስ ግን ተአምር በማድረግ ሄሮድስን ማዘናናት ይቅርና ሊያናግረው እንኳን አልፈለገም! በጣም ባልተለመደ ሁኔታ ከወንጌሎቹ ለመመልከት እንደሚቻለው ኢየሱስ ሊያናግረው ያልፈለገው ይህን የይሁዲ ሃይማኖት የተቀበለ ኤዶማዊ ብቻ ነበር። ዝምታው (ኢሳ 53፥7) በሄሮድስ ፊት እንኳ ቀጥሏል። ሄሮድስ ንስሐ የመግባት የመጨረሻ ዕድል ያመለጠው መጥምቁ የሐንስ በሚሰብክበት ጊዜ ነበር። እርሱ ራሱ በአጭር አስቀረው።

የካህናት አለቆቹ ክሶችን እያውጠነጠኑ ኢየሱስን ተከትለው ሄዱ። ሄሮድስ በጸጥታ ፊቱ ቆሞ ለነበረው ኢየሱስ ብዙ ጥያቄዎች

አቀረበለት። ዝምታው በጣም አስቆጣው። ስለዚህ እንዲዘባቡቱበት ለጠባቂዎቹ አሳልፎ ሰጣቸው። ሄሮድስ ራሱም በስላቅና በመዘባባቱ ተግባር ተሳታፊ ነበር። እንዲህ ያለ ጸባይ ከንጉሥ የሚጠበቅ አልነበረበትም፤ ወራዳነቱን ያጋልጥበታል። ኢየሱስን ያለበሱት ውድ ዋጋ የነበረውን የራሱ የሄሮድስን ልብስ ሊሆን ይችላል። ምናልባትም፣ «የአይሁድ ንጉሥ ከሆንህ፣ መቼም እንደ ንጉሥ መልበስ ይኖርብሃል፤ እስቲ፣ እኔም ልርዳህ» በማለት ሳይዘባቡት አልቀረም። የሚበቃቸውን ያህል ከቀለጹበትና ከተዘባቡት በኋላ እንደ ገና ወደ ጳላጦስ መለሱት፤ ነገሩ ጳላጦስን እንደሚያበሳጩው ግልጽ ነው።

(ሰዎ23)13 ጳላጦስም የካህናት አስቆችን፣ ገዥዎችንና ሕዝቡን በአንድነት ሰብስቦ፣ 14 እንዲህ አሳቸው፤ «ይህ ሰው ሕዝቡን ሰበሰቦ ያነሣሳ ብላቸው ወደ እኔ ስምጥታቸውን ነበር፤ እኔም፣ በእናንተው ፊት መርምረው፣ ባቀረባቸውበት ከስ እንዳች ወንጃህ አሳገኝ ተከትሎ። 15 ደግሞም ሄሮድስ ስንዲሁ ምንም ስላሳገኝ በት ወደ እኛ መሰታታል፤ ስንዲሁም ተይ ይህ ሰው ስሞት የሚያበቃ ምንም ነገር ስሰፈደሁም፤ 16 ስለዚህ ቀጥቼ ስፈታዋለሁ።»

§ 161 እና 162³⁴
ስድስተኛ ችሎት
በጳሊስጦስ ፊት
መቅረቡ
(ማቴ 27፥15-30፣
ማር 15፥6-20፣
ሉቃ 23፥13-25፣
ዮሐ 18፥39-19፥16)

³⁴ እነዚህን ሁለት ጉዳዮች አያይዘን ያቀረብነው በተመሳሳይ ጊዜ የተፈጸሙ ናቸው ብለን ስላመንን ነው። የሐንስ ታሪኩን እንደሚያቀርበው ጳሊስጦስ ኢየሱስን ለስቅላት አሳልፎ ከመስጠቱ በፊት እንዲገረፍ አዘዘ ነበር። ይህ ድርጊቱ ኢየሱስ እንዲፈታ ያደረገው ሌላ ሙከራ ነበር። ሦስተኛ ወንጌሎች ግን ግርፋቱ የሞት ፍርድ አካል እንደ ነበር ነው የሚያቀርቡት። ኢየሱስ ሁሉ ተገርፏል ማለቱ የሚመስል አይደለም። ስለዚህም ይህን እንደ ሁለት የተለያዩ ሁኔታዎች ሳይሆን፣ ነገርን ጉላ አድርጎ ለማሳየት በተደረገ ሙከራ ምክንያት በየሐንስና በሦስቱ ወንጌሎች መካከል የተፈጠረ ልዩነት እንደሆነ አድርገን እንወስደዋለን። ሉቃስ 23፥16 እና 22 የየሐንስን አቀራረብ ይጠቁማል። ስለዚህ ጉዳይ የቅርብ የዓይን ምስክር የነበረው የሐንስ ስለ ፍርድ ሂደት ቅደም ተከተል ትክክለኛ ዘገባ ሊያቀርብ ይችላል።

ኢየሱስ ከሄሮድስ ዘንድ ወደርሱ መመለሱን ሲመለከት የጲላሞስ ልብ በጎዘን ሳይነካ አልቀረም። ሊያፌዙበት የንጉሥ ልብስ አልብሰውታል። ያም ሆኖ ወንጀለኛ የሚያደርገው ብይን ገና አልተላለፈበትም። ኢየሱስን ተከትለው ወዲያ ወዲህ የሚሉ የካህናት አለቆቹ ያቀረቡበት ክስ ብቻ ነበር ያለበት። ጲላሞስ እነዚያ መሪዎች ሰብሰቦ፣ «ይህን ሰው በዐመፅ ከሳችሁታል። ምርመራ ሲደረግለትም በቅርብ ሆናችሁ ተከታትላችኋል። ነገር ግን እኔም ሆንሁ ሄሮድስ ባቀረባችሁት ክስ አሳማኝ ማስረጃ አላገኘንበትም» አላቸው።

ኢየሱስ ነጻ እንዲሆን አይሁድ ለአፍታም ቢሆን ወደ ኋላ የሚሉ አልነበሩም። ስለዚህም፣ ጲላሞስ «በደንብ አድርጋችሁ ግረፋትና ልቀቁት» በማለት መካከለኛውን አቋም ለመያዝ ሞከረ።³⁵ ሕዝቡ ርገራጌና አዘኔታ እንዲያድርባቸው ለማድረግም ሞከረ።

ማር 15፥6-10
 ማቴ 27፥15-17
 ጋር

፳፻፲፱ ሕዝቡ (ስገረ ፲፱፻፲፱)
 እንዲፈታላቸው የሚጠይቁትን ስስረኛ የመሰቀቀ ሰማዳ ነበር። ፳፻፲፱ን ጊዜ በዐመፅ የታወቀ በርባን የሚባል ስስረኛ ነበር።፫

በዐመፅ ተነሣሥተው ነፍስ ከገደቡ ዐመፀኞች ጋር የታሰረ በርባን የሚባል ስንድ ሰው ነበረ። ፳፻፲፱ም መጥተው ስንደ ተሰመደው ስንዳደደረግላቸው ጲላሞስን ሰጡት። ፳፻፲፱ ሲላጠስም፣ «የሐይዜድን ንጉሥ ስንድፈታላችሁ (ወደስ በርባንን።፫) ሲሰጡ የታወቁት፤ ፳፻፲፱ም ካህናት ስለቆዩት ኢየሱስን ስላሰፈው የሰጡት በቀናት መሆኑን ያውቁ ነበር።

እስከዚህ ጊዜ ድረስ የፍርድ ሂደት ዋና አንቀሳቃሾች የሸንጉው መሪ አይሁዳውያን ነበሩ። በዚህ ጊዜ እዚያው ጲላሞስ ፊት ሌላ ቡድን

³⁵ «ቀጥቼ» የሚለው ቃል [paideuo] «መገሠጽ» ወይም፣ «ማገ-ላላት» ማለት ሊሆን ይችላል። እንደ ዮሐንስ አቀራረብ ግን ቅጣቱ ግርፋት ነበር። በኋላ በነበረው ምርመራ ይህ መፈጸሙን ለቃስ ያመለክታል።

የተነሣ ይመስላል። እነርሱም ቢሆኑ ምናልባት ብዙዎቹ በኢየሩሳሌም የሚኖሩ የአይሁድ ዜጎች እንጂ ሆን ብለው የኢየሱስን ፍርድ ሂደት ለመከታተል የመጡ አልነበሩም። የመጡት ለፋሲካ በዓል አንድ እስርኛ እንዲፈታላቸው ጲላሞስን ለመጠየቅ ነው። ይህ ባሕል መቼ እና እንዴት እንደ ተጀመረ አይታወቅም።³⁶ ይሁን እንጂ ድርጊቱ ጲላሞስን በአይሁድ ዘንድ እንዲወድድ ያደርገዋል (ይህንን እርሱም በጣም ይፈልገዋል)። ከዚህም ሌላ ኢየሱስን ለመፍታ ለጲላሞስ ምቹ ሁኔታ ፈጥሮለታል።

ኢየሱስ በሕዝቡ በጣም የሚወደድ መሆኑን ጲላሞስ ከራሱ ሰዎች በሚገባ ተገንዝቦአል። ከስድስት ወሮች በፊት በዳስ በዓል፣ ከሦስት ወር በፊት ደግሞ በቅዱስ መታደስ (ምረቃ) በዓል ጊዜ ኢየሱስ ትኩረቱን ስቦት ነበር። እርግጥ ነው፣ በድል መግባቱን፣ ቤተ መቅደሱን ማንጸቱን፣ በዚያው ሳምንት እሑድ፣ ሰኞና ማክሰኞ የተደረጉ የውይይት ቀኖችን ጲላሞስ በሚገባ ያውቃል። ዋናው ቁም ነገር ሕዝቡ ኢየሱስን የወደደው መሆኑ ነበር። ጲላሞስ ይህን ስለሚያውቅ ሕዝቡ በመሪዎቹ ላይ እንዲነሣ ለማድረግ በመሞከር ላይ ነበር።

ሕዝቡ ከኢየሱስ ወይም ከበርባን አንዱን እንዲመርጡ ጲላሞስ ዕድል ሰጣቸው። ምርጫው በመልካምና በክፉ መካከል አልነበረም። በዚያ ለነበሩ ብዙዎች በርባን በሮም ላይ ዐመፅ ያነሣ በመሆኑ እንደ ጀግና የሚቈጠር ሊሆን ይችላል። ምንም እንኳ አዲሱ መደበኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም፣ «ዐመፀኛ» ቢለውም ቃሉ፣ «ታዋቂ» ወይም «ዝነኛ» ማለት ሊሆን ይችላል (ሮጫ 16፥7 ጋር ያነ)። ቃሉ

³⁶ ይህን ባሕል በተመለከተ አስተማማኝ የታሪክ ማስረጃ የለንም። ይሁን እንጂ በአንዳንድ በዓላት ጊዜ እስረኞች በምሕረት ይፈቱ እንደ ነበር ከባቢሎን፣ ከአሦር፣ ከግሪክና ሮም መንግሥታት ታሪኮች ተጓዳኝ ጉዳዮችን ለመመልከት ይቻላል (cf. R.L. Merritt, "Jesus Barabbas and the Paschal Pardon," *JBL* 104 [1985]: 57-68).

በመልካምም ይሁን በክፉ ታዋቂ የሆነን ሰው ነው የሚመለከተው።
 0መፀኛ (ሉቃ 23፥19)፣ ነፍሰ ገዳይ (ሉቃስ 23፥19) ወንበዴ (ዮሐ
 18፥40) ተብሎ ተጠርቷል። ጉላ ባለ ሁኔታ የምንመለከተው በርባን
 የሮም መንግሥትን ስለሚቃወም፣ ወታደሮችንና ተባባሪዎቻቸውን
 ይዘርፍና ይገድል እንደነበር ነው። ከኢየሱስ ጋር የተሰቀሉት ሁለት
 ወንጀለኞችም እንደ በርባን «ወንበዴዎች» [lestes] መባላቸው ግምት
 ውስጥ የሚገባ ነገር ነው። የበርባን ግብረ አበሮች እንደ ነበሩና
 ሦስቱም በዚያው ቀን በስቅላት እንዲሞቱ ተወስኖባቸው እንደ ነበር
 እርግጠኛ ሆኖ ለመናገር ይቻላል። እንዲያ ከሆነ ደግሞ ኢየሱስ
 በበርባን ቦታ ነበር የሞተው ለማለትም ይቻላል። በመሠረቱ ይህ
 ድርጊት እንግዳና መሆን ያልነበረበት ነው። የእግዚአብሔር ልጅ
 ኢየሱስ፣ የበርባንን ቦታ ያዘ፣ በርባን ማለት፣ «የአባቱ ልጅ» ማለት
 ነው።

አብዛኛዎቹ ሰዎች ከሁለቱ አማራጮች በአንዱ ደስ እንደሚሰኙ
 ና ከበርባን ይልቅ ኢየሱስን እንደሚመርጡ ጳላጦስ እርግጠኛ ናቸው።
 በመሠረቱ ሕዝቡ ኢየሱስን ይወድ ነበር፤ የሚጠሉት የአይሁድ
 መሪዎች ናቸው። ከሐሰት ክሶቻቸው ሽፋን ባሻገር ክርስቶስን
 እንዲጠሉትና እንዲያጠፉት ያነሣቸው በእርሱ ላይ ያላቸው ቅናት
 መሆኑን ጳላጦስ ተገንዝቧል። በግሪኮች ግብረ ገባዊ ፍልስፍና መሠረት
 ቅናት መጥፎ ብቻ ሳይሆን፣ ሰፊ ባለ ማኅበረ ሰባዊ መዋቅር ውስጥ
 የውርደትና ክብርን ፋይዳም ያገናዘበም ነበር። ከነገሮች አፈጣጠር
 አኳያ አንድ ሰው የሚቀናው ከእርሱ ጋር በእኩልነት ደረጃ ላይ ባሉ
 ሰዎች ነው። ስለሆነም ኢየሱስ ከእነዚህ እንደ አንዱ ታስቦአል ማለት
 ነው። እርሱን በመግደል ከደረጃው የኃይማኖት ሊቃውንት ዝቅ

ሊደርጉት (በዚያው መጠን የራሳቸውን ደረጃ ከፍ ሊያደርጉ)
 ፈልገዋል።³⁷

ማቴ 27፥19-21
 ማር 15፥11 ጋር

¹⁹በፍርድ ወንበር ሳይ ተቀምጦ ሳስ ሚሰቱ፣
 «በእርሱ ምክንያት ዛሬ በሕግም ብዙ ስስ ተሠቃየሁ፣
 በዚያ ንዑስ ሰው ሳይ ምንም ነገር እንዳይደርግ»
 የሚሰጠው መሰከት ሳክቸበት።

²⁰ነገር ግን የካህናት አስቆችና ሽማግሌዎች በርባን እንዲታሰቡ ሲሆኑ
 ግን እንዲገደሱ ሕዝቡን ያግቡ (እነሣሁ³⁶) ነበር። ²¹አገረ ገዢውም፣ «ከሁለቱ
 ማንን እንዲታሰቡ ትፈልጋላችሁ» በማለት ጠየቀ።

ሉቃ 23፥18

¹⁸ሕዝቡም ሁሉ በአንድ ሳይ፣ «ይህን ሰው
 ወዲያ ስለወገደሁ! በርባንን ፍታሰን!» እያሉ ጩኹ።

ከጳላጦስ ሚስት በመጣ አስቸኳይ መልእክት የፍርድ ሂደቱ
 ተቋረጠ። ኢየሱስ ንጹሕ ሰው በመሆኑ በእርሱ ጉዳይ በደለኛ ሆኖ
 እንዳይገኝ ሚስቱ አስጠነቀቀችው። ከዚያ በፊት በነበረው ሌሊት
 ኢየሱስን በተመለከተ ሕልም አይታ ነበር። ምናልባትም አይሁድ
 ባቀረቡት ጥያቄ መሠረት ባልዋ ኢየሱስን ሊያስረው እንደ ሆነ
 በመስማቷ የመጣ ሊሆን ይችላል። ምክንያቱ ምንም ይሁን ምን
 ሮማውያን ሕልም ከአማልክት የመጣ መልእክት እንደ ሆነ ያምኑ
 ነበር። ኢየሱስ ንጹሕ እንደ ነበር ጳላጦስ ደጋግሞ ተናግሯል።
 ስለዚህም የመጣው መልእክት ለዚህ ማረጋገጫ እንደ ነበር ጳላጦስ
 ሳያስብ አልቀረም። ኢየሱስን መግደል የሰዎች ጉዳይ ብቻ አለመሆኑን
 ጳላጦስ እንዲያስብ ሳያደርገው አልቀረም።

በመሪዎቹ ግፊት ሕዝቡ፣ «ይህን ሰው ወዲያ አስወግደው!»
 በማለት ይጮኹ ጀመር። እንዲህ ማለታቸው ጳላጦስን ሊያስገርመው

³⁷ H. Anselm and Neyrey, "It was out of Envy That They Handed Jesus Over
 (Mk 15:10): The Anatomy of Envy and the Gospel of Mark," JSNT 69
 (1998): 15-56.

ይችላል። እሁድ ዕለት አርሱ በመደገፍ ይጮኹ ነበር፤ አርብ ዕለት ደግሞ በመቃወም እየጮኹ ጀመር። ሕዝቡ እንዲህ በፍጥነት የተለወጡት ለምንድን ነው? በመጀመሪያ፣ በሁለቱ ቀናት የነበሩት ሰዎች አንድ ዓይነት አቋም አልነበራቸውም። ከነዚህ አብዛኛዎቹ የኢየሩሳሌም ነዋሪዎች ሲሆኑ፣ እሁድ የነበሩት ግን ለሃይማኖታዊ ጉዳይ ወደ ኢየሩሳሌም የመጡ ነበሩ። የመቅደስ መታደስ በዓል በተከበረ ጊዜ (ዮሐ 7) አብዛኞቹ የኢየሩሳሌም ነዋሪዎች ኢሱስን ሲቃወሙ፣ ለሃይማኖታዊ ጉዳይ የመጡት አብዛኞቹ ግን ኢየሱስን ደግፈውት እንደ ነበር ቀደም ሲል ተመልክተዋል። ሁለተኛ፣ ሕዝቡ ኢየሱስን ሲደግፍ የነበረው እንደ ፖለቲካዊ መሲሕ ነበር። አሁን ግን፣ በጨቋኝ የሮም መንግሥት እጅ በመውደቁ ድል ለማድረግ የሚችል ንጉሥ አልሆነም። ሰዎቹን በዚያ ፍጥነት እንዲለወጡ ያደረጋቸው ይህ ሊሆን ይችላል። ሦስተኛ፣ አብዛኛዎቹ ተራ ሰዎች በታዋቂዎቹ መሪዎች ተፅዕኖ የነበረባቸው ናቸው። ጊዜው የሰዎች ስሜት የተጋጋለሰት፣ አስቸጋሪ ጊዜ ነበር። ትክክልም ይሁን ስሕተት እነዚያ ወላዎቹ አንድ ነገር ለማድረግ በቀላሉ ይቀሰቀሳሉ።

ሉቃ 23፥20-22
ማቴ 27፥22-23
ማር 15፥12-14

²⁰ዲሳጦስም ኢየሱስን ሲፈታው ስለ ፊስገ ስንዳ ገና ተናገራቸው። (ታዲያ፣ ክርስቶስ የተባለውን ኢየሱስን ምን ሳድርገው? ስላቸው^{ማቴ 27፥14}) ²¹እነርሱ ግን፣ «ስቀሰው! ስቀሰው!» ስዎቹ ይጮኹ ነበር።

²²ዲሳጦስም ሦስተኛ ጊዜ፣ «ሰምን? ደህ ሰው ምን የፈጸመው ወንጀል ስለ? እኔ ሰሞት የሚያበቃ ምንም በደል ስላገኘሁበትም፤ ስለዚህ ቀጥቼ ስፈታለሁ» ስላቸው (እነርሱ ግን ስብዝተው ስየጮኹ «ደስቀሰ!» ስት)።

የፍርድ ሂደት ከተጣመመ ውሎ አድሯል። ምክንያታዊነት ከቦታው ተወግዷል። በሄሮድስ በኩል፣ ከዚያም በበርባን ምትክ ጲላሎስ ኢየሱስን ለመፍታት ያደረገው ሙከራ አልተሳካም። መሪዎቹ

ከመቸውም ይልቅ ሐሳባቸውን ዳር ለማድረስ ቆርጠዋል፤ ሕዝቡም በግፊታቸው ተቀስቅሷል። ያም ሆኖ ኢየሱስ ንጹሕ ስለመሆኑ ጲላሎስ ከመቸውም ይልቅ አርግጠኛ እየሆነ መጥቷል፤ አማልክትም በዚህ ውዝግብ ጣልቃ ገብተው ይሆናል ብሎ መጠርጠር ጀምሯል። በመሆኑ በተቻለው መንገድ ሁሉ ኢየሱስን ለመፍታት ፈለገ። ነገሮች ግን ተበለሻሹባት።

አሁን ደግሞ ኢየሱስን ቢገርፈው የሕዝቡን አዘኔታ ያገኝ ይሆናል ወደሚለው የቀድሞ ሀሳብ ተመለሰ (ሉቃ 23፥16)። ይህንን ለሕዝቡ መናገር በጀመረ ጊዜ አምርረው በመጮኽ ተቃውሞ አሰሙ። በአንድ ድምፅ፣ «ስቀሰው!» በማለት ጮኹ።

ዮሐ 19፥1   ¹ዲሳጦስም ኢየሱስን ወስዶ ስለገፈፈው።

²²ከዚያም የሰገረ ገዢው ወታደሮች ኢየሱስን ወደ ገዢው ግቢ (ቤተ መንግሥት^{ማቴ}) ወሰዱት፤ ስራዊቱንም ሁሉ በዙፈያው ስለባሰቡ።
ማቴ 27፥27
ማር 15፥16 ጋር

²³ወታደሮችም የሸሾክ ስክሲል ጉንጉነው በራሱ ሳይ ስደረጉ፤ (ሰብሱንም ገፈው^{ማቴ}) ሐምራዊ ሰብስም ስለበሱት፤ ²⁴እየተመሳሰሉም፣ (በፊቱ ተንበርክከው^{ማቴ}) «የሕይወቱ ንጉሥ ሆኖ ሰላም ስለነተ ይሁን» ስዎቹ በጥፈ ይመቱት ነበር።
ዮሐ 19፥2-3
ማቴ 27፥28-29 ጋር

¹⁹ራሱንም በበተር መቱት፤ ተፈባትም፤ ተንበርክከውም ሰገዱት።
ማር 15፥19

²⁴ዲሳጦስም ስንዳ ገና ወደ ውጭ ወጥቶ፣ «ስንገዲህ ወደ ስናንተ ያወጣሁት ሰክሰ የሚያደርስ ወንጀል ስንዳላገኘሁበት ስንዳታውቁ ነው» ስላቸው።
ዮሐ 19፥4-5

ኢየሱስም የእሾህ ስክሲዳ ደፍቶ ሐምራዊ ዕብስም ስብሶ ወጣ፤ ደሳለሞስም፣ «እነሆ ሰውየው!» አሳቸው።

20 ካሬዙበት በኋላም ቀደን ዕብስ 7፩፩ተ፤ የገዛ ማር 15፥20 ዕብሱን ስለበሱት፤ ሲሰቀሱትም ወሰዱት።

ኢየሱስ በወታደሮች ተከቦ ወደ ገዥው ግቦ ተወሰደ። በዕለቱ ተግባር ላይ የነበሩ ወታደሮች ሁሉ እርሱን በማጥቃቱ ሥራ ተሳትፈው ነበር።³⁸ ወታደሮቹን ደስ የሚያሰኛቸው ቢሆንም፤ በመሠረቱ መገረፍ አሰቃቂ የቅጣት ዓይነት ነው። ኢየሱስ ላይ የፈፀሙት ሰብዓዊነት የጉደለው ስቃይ በግል እርሱን በመጥላታቸው ሳይሆን፤ የእርሱ የሆነው አይሁዳዊ ሕዝብ በሮም መንግሥት ላይ ያደርስ በነበረው ችግር ከመቆጣታቸው የተነሣ ነበር። በቅኝ ግዛት ሥር በዋለ አገር ሰላም ለማስከበር ተሰማርተው ለነበሩ ወታደሮች ጉዳዩ ከስፖርታዊ እንቅስቃሴ የተለየ አልነበረም። አይጥ እንደ ያዘች ድመት ደስታቸው እጃቸው የወደቀውን ሰው በመግደል ሳይሆን በማሰቃየት ነበር።

ግርፋት በጣም አሰቃቂ ቅጣት ስለ ነበር በቀጥታ በቁሣር ትእዛዝ ካልሆነ በቀር ሮማዊ ዜጋ እንዳይገረፍ በሕግ ተከልክሏል። ወንጀለኛው ከግንድ ጋር ይታሠር ወይም ግድግዳ ላይ ይንጠለጠል ነበር። ሁለቱም አደራረጎች የወንጀለኛው የጀርባ ጡንቻ እንዲዘል ጋሱ። እንዲህ ሲሆን ወታደሮቹ፣ «ባለ ዘጠኝ ጭራዎች ድመት»

በሚሉት³⁹ መግረፊያ ነው የሚጠቀሙት። ይህ መግረፊያ ዘጠኝ ጭራቶች ያሉት ጅራፍ የተንጠለጠለበት አጭር በትር ሲሆን፤ በእያንዳንዱ ጭራ ላይ ስለት ያለው ነገር (እንደ አጥንት፣ ብረት፣ ጠርመሱ ስባሪ) ወይም ድቡልቡል ብረት ይቋጠርበት ነበር። ዓላማው ለንበር እንዲያወጣና ቶሎ ቶሎ ለመግረፍ እንዲቻል ብቻ አይደለም። ስለት ባላቸው ነገሮች የወንጀለኛውን ጀርባ ለመተልተልና በብዛት ደም እንዲፈሰው ለማድረግ ነበር። አይሁድ አንድ ሰው መገረፍ ያለበት ሰላሣ ዘጠኝ ጅራፍ ብቻ እንዲሆን ገደብ አድርገዋል። ሮማውያን ግን ንዴታቸው ሲበርድ ወይም የሚገረፈው ሰው የመቋቋም አቅም ሲሟጠጥ ብቻ ነበር መግረፋቸውን የሚያበቁት። ጡንቻዎቹ ተተልተለው ሥጋው ይበጨቅ፤ የጀርባ አጥንቱ ይወጣና አንዳንዴም የሆድ ዕቃው ይዘረገፍ ነበር። ብዙ ጊዜ፤ የመግረፊያው «ጭራ» ወንጀለኛው ፊት ላይ በሚረፍ ዐይኖቹ ተጉልጉለው እንዲወጡ ያደርጋል። ስለሆነም ግርፋት ከሚፈጸምባቸው ዐሥር ሰዎች መካከል ስድስት ያህሉ መሞታቸው የሚያስገርም ሊሆን አይችልም ማለት ነው። በሕይወት የተረፉትም ቢሆኑ በቃሬዛ ይወስዱና፤ ቀሪ ዘመናቸውን አካለ ጉዳሎቻችሁ ሆነው ይኖሩ ነበር።

ይህ ሁሉ ከሆነ በኋላ እንኳ የወታደሮቹ የደም ጥማት አልረካም ነበር። እሾህ ጉንጉነው ሮማውያን ገዥዎች የሚያደርጉት ዓይነት አክሊል አበጁ። ያን አክሊል ራሱ ላይ በማድረግ ግንባን በጣም ተጫኑት። ቀደም ሲል ከደረሰበት ስቃይ አንጻር ይህ ቀላል ሊሆን ይችላል። ግንባር አካባቢ ብዙ የነርቭ ጭሮች ባይኖሩም ብዙ ጥቃቅን ሥሮች አሉ። ስለዚህ ደሙ ጸጉሩ ላይ ይረጋል፤ ጆሮው ውስጥ ይገባል፤ ዐይኖቹንም ይጋርዳቸዋል ማለት ነው። ኢየሱስን ንጉሥ

³⁸ ሰራዊት የሚባለው የጭፍራ አንድ ዐሥረኛ ሲሆን፤ ጭፍራ 600 ሰዎች ይኖሩታል። እንዲህ ሲባል ግን 600ዎቹ በሙሉ ኢየሱስን በመግረፍና በእርሱ ላይ በመሳለቁ ጉዳይ ተሳትፈዋል ማለት አይደለም። ይሁን እንጂ፤ የሮም አገዛዝን ያስቸገሩ ሰዎች ወገን በመሆኑ ግዳጅ ላይ የነበሩ ወታደሮች ሁሉ በዚህ ሰው ላይ ይስቁና ይሳለቁ የነበሩ ይመስላል።

³⁹ ግርፋት አካል ላይ ያደርስ ስለ ነበረው ሥቃይ ስፋ ያለ ገለጻ ለማግኘት፤ W.D. Edwards, W.J. Gabel, & F.E. Hosmer, "On the Physical Death of Jesus Christ," JAMA 255/11 (1986): 1455-1463 ይሙ።

በማስመሰል የሚያደርጉት ስላቅ ቀጥሎአል። ልብሱን ገፈፉና (ይህ ለአንድ ጨዋ አይሁዳዊ ትልቅ ውርደት ነው) ቀይ ልብስ ምናልባትም አሮጌና ቀለሙ በመልቀቅ ላይ ያለ የወታደር ልብስ አለበሱት።⁴⁰ የነጋሚዎችን በትረ መንግሥት እንዲመስል በእጁ በትር አስያዙት። ወታደሮቹ በተደጋጋሚ እየመጡ እፊቱ ይንበረከኩና፤ «የአይሁድ ንጉሥ ሆይ፣ ሰላም ለአንተ ይሁን!» እያሉ ያፊዙበት ነበር። ከተንበረከኩበት በመነሣት ፊቱ ላይ ይተፋበት፣ ራሱን ይመቱት፣ በእጁ የያዘውን በትር በመመንጨቅ ራሱ ላይ ያለው የእጅህ አክሊል ይበልጥ ወደ ግንባሩ ጠልቆ እንዲገባ ለመጫን ይጠቀሙበት ነበር።

ይህን ሁሉ ካደረጉበት በኋላ፣ ወደ አገር ገዥው መለሱት። ገዥው ጳላጦስም ይንጫጫ ወደ ነበረው ሕዝብ በመውጣት ኢየሱስን ጸሎት ሰው መሆኑን በድጋሚ ተናገረ። ወዲያው ንግግሩን ለወጥ በማድረግ የበለጠ ሥቃይ እንዲደርስበት የሚያደርግ መሆኑን ገለጠ። በኢየሱስ ላይ የሚደርሰው ስቃይ ሊያራራቸው ይገባ ነበር፤ ግን እንደዚያ አልሆነም። በሰይጣናዊ ቍጣ ቁጥጥር ሥር ያሉ እስኪመስሉ ድረስ ከሰብዓዊነት ውጪ «ስቀለው!» በማለት አብዝተው ይጮኹ ጀመር።

ከኢየሱስ ጀርባ የሚገባው ደም ለብሶት በነበረው ቀይ ልብስ ላይ ይረጋ ጀመር። እንደ ገና ወደ ውስጥ ሲገባ ወታደሮቹ ልብሱን በጎይል ከጀርባው ላይ ገፈፉ። ድርጊቱ የግርፋቱን ቍስል በመላጥ አዲስ አደረገው። እንደ ገና ደሞ ማንኛውም ተራ የፓለስቲና ሰው የሚለብሰውን የራሱን ልብስ አለበሱት።

⁴⁰ ማርቆስና ዮሐንስ ልብሱ ሐምራዊ ነበር ሲሉ፣ ማቴዎስ ግን ቀይ ነበር ይላል። የጥንት ሰዎች የዘመናችንን ሰው ያህል ለቀለም ይህን ያህል ትኩረት አይሰጡም። ከዚህም በላይ የልብሱ ቀለም የደበዘዘ ቢሆንም፣ በደም ተለውሶ ነበር። ስለሆነም ቀለሙ ይህ ነበር ለማለት የሚቻልበት ሁኔታ አልነበረም።

ዮሐ 19፡6-11

ጲሳጦስ ግን፣ «ስኖንተ ወስዳችሁ ስቀሱት፤ በእኔ በኩል ስክስ የሚያደርስ ወንጀል አሳገንቤብኩም» አሳቸው።

ጎሳይሁድም፣ «ስኛ ሕግ ስሰን፤ ራሱን የእግዚአብሔር ልጅ ስሳደረገ በሕጋችን መሠረት መሞት ስለበት» አሉ።

ጲሳጦስ ደህን ሲሰማ የባሰውን ፊሬ፤ ግደ ገቢው ተመሰሶ ኢየሱስን፣ «ከየት ነው የመጣኸው?» በማለት ጠየቀው፤ ኢየሱስ ግን ምንም ስልመና ስለሰጠም።¹⁰ ጲሳጦስም፣ «ስታናግራኝም? ሰፈታህ ወይም ሰስቀሰህ ሥሰጣን ስንዳስኝ ስታውቅም?» አሰው።

¹¹ ኢየሱስም፣ «ከሳይ ባደሰጥህ ኖሮ በእኔ ሳይ ሥሰጣን ባሰኛህ ነበር፤ ስለዚህ ስሰንተ ስሳደሮ የሰጠኝ ሰው የባሰ ነጢአት ስለበት» አሰው።

ጳላጦስ ያሰበው፣ ስላልሆነለት በዚህ ጉዳይ ምንም ተሳትፎ ላለማድረግ ፈለገ። ስለዚህ፣ «ወስዳችሁ ስቀሱት» አላቸው። እንደ እውነቱ ከሆነ እንደዚያ ማድረግ አይችሉም ነበር። እዚህ ላይ ጳላጦስ ለማስተላለፍ የፈለገው መልእክት፣ «ይህም ቢሆን ሰው ከመሰቀል ያነሰ ሥቃይ አይደለም፤ በበኩሌ ግን እንዲህ ባለው ነገር አልገባበትም» የሚል ነበር። ኢየሱስን ወንጀለኛ ነው ለማለት የሚስችል ምንም ማስረጃ አልነበራቸውም።

አሁን እውነቱ በመውጣት ላይ ነው። አይሁድ ኢየሱስ እንዲገደል የፈለጉት ሕዝብን በማሳመፅ ሳይሆን በተሳዳቢነት ነበር። የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ተናግሯል። ይህ እውነት ነው። በብሉይ ኪዳን መሠረት እግዚአብሔርን መሳደብ በሞት ያስቀጣ ነበር። ይህም እውነት ነው። ኢየሱስ በእርግጥ የእግዚአብሔር ልጅ ቢሆን ግን ምን ሊሆን ነው? በጳላጦስ አእምሮ ውስጥ ይብላላ የነበረው ጥያቄ ይህ ነው። የራሱ አጉል እምነት፣ የሚስቱ ሕልምና ሽንገው ያቀረበው

አዲስ ክስ በአንድነት ሆነው በጳሊሞስ አእምሮ ውስጥ ኢየሱስ ስለ ራሱ የተናገረው እውነት ቢሆንስ?! የሚል ጥያቄ ፈጥረዋል። በእውነትም የሚያስፈራራ ሐሳብ ነው (ቍ 8 ጋር ያነ)።

ጳሊሞስ እንደ ገና ኢየሱስን ጠየቀው። እርግጥ ነው፣ መጣራት ያለበት አዲስ ክስ እንደገና ቀርቦበታል። ችግሩ ግን በዚህ ጊዜ ኢየሱስ መልስ ሊሰጠው እንኳ አለመፈለጉ ነው! ለምን? ምክንያቱም ጳሊሞስ ያቀረበው ጥያቄ ፍሬ ቢስ በመሆኑ ነው። ኢየሱስ ከገሊላ መሆኑን ጳሊሞስ ያውቅ ስለ ነበር ነው ወደ ሄሮድስ የሰደደው። የኢየሱስ መንግሥት ከዚህ ምድር እንዳይደለ ጳሊሞስ ያውቃል። መጀመሪያ የተነጋገሩትም ይህን በተመለከተ ነበር (ዮሐ 18፥36)። ስለዚህ ኢየሱስ ከየት እንደ ነበር ለምን ይጠይቃል? ጳሊሞስ ይህን አዲስ ክስ እንዴት ማጣራት እንዳለበት ግራ ተጋብቷል። ሮማዊ እንጂ፣ አይሁዊ አይደለም። ስድብን አስመልክቶ ስለ ቀረበው ነገረ መለኮታዊ ክርክር የሚያውቀው ነገር አልነበረውም፤ ደንታ የሚሰጠው ጉዳይም አይደለም።

የኢየሱስ ዝምታ የጳሊሞስን ጭንቅና ፍርሃት ውስጥ አባባሰው። በመሆኑም «በአንተ ላይ የሞትም ሆነ የሕይወት ውሳኔ የመስጠት ሥልጣን እንዳለኝ አታውቅም?» በማለት ጮኸበት። ያ እውነት ነበር፤ ኢየሱስም ቢሆን አልካደም። ጳሊሞስ አለኝ የሚለው ሥልጣን ሁሉ ግን በአደራ የተሰጠው መሆኑን ነገረው። የሥልጣኑን ምንጭ በተመለከተ ላይግባቡ ይችላሉ። ኢየሱስ ግን ከአባቱ ከእግዚአብሔር ዘንድ መሆኑን ተናገረ። ጳሊሞስ ሥልጣን የተሰጠው ከሮሙ ንጉሠ ነገሥት ከጤባርዮስ ነው ይል ይሆናል። በሥልጣኑ መጠቀም ያለበት ግን ፖለቲካዊ ጥቅምን ለማግኘት ሳይሆን ፍትሕን ለማስጠበቅ መሆኑን ሁለቱም ያምናሉ። እግዚአብሔር አባቱ መሆኑን ኢየሱስ መናገሩ፣ በጳሊሞስ አእምሮ ውስጥ «ነገሩ እውነት ቢሆንስ

...?» የሚል ጥያቄ እንደገና አሜረበት። ከዚህ ውይይታቸው የተነሣ ጳሊሞስ ኢየሱስን ለመፍታት በጥብቅ ፈለገ።

ኢየሱስ በሰጠው አጭር መልስ ሌላ እውነት አነሣ (ቍ 11)። ጳሊሞስ ፍትሕ የማስከበር ገላፊነት እንዳለበትና ያን ሳያደርግ ቢቀር ተጠያቂ እንደሚሆን ሁሉ፣ ኢየሱስ እንዲታሰር ያደረጉትና ከዚያም በላይ እንዲገደል አጥብቀው ይወተውቱ የነበሩ የአይሁድ መሪዎችም ይበልጥ ተጠያቂዎች ይሆናሉ። አይሁድም ሆኑ ሮማውያን በፍጹም ከዚህ ወንጀል ነጻ አይሆኑም። እንዲያውም፣ ሕዝቡ የኢየሱስ ደም በእነርሱና በልጆቻቸው ላይ እንዲሆን ይናገሩ ነበር (ማቴ 27፥25)። እግዚአብሔር ይህን ቃላቸውን ስለ ማክበሩ የምናወቀው ነገር የለም፤ ይሁን እንጂ ማቴዎስ 27፥25 ያለው ቃል ለጸረ ሴማዊነት ድጋፍ ይሆናል ብሎ ማሰብ ግን ቃሉን በአጉል ሁኔታ መረዳትና በሰው ዘር ላይ የተቃጣ ከባድ ወንጀል ይሆናል። ከዚህ ጋር አይሁዳውያን መሪዎች ለኢየሱስ ሞት ተጠያቂዎች አይደሉም ማለትም ዐውዱን አለመረዳትና የታሪክ ሐቅን መካድ ነው።⁴¹

⁴¹ከዚያ በኋላ ዲቫይን ሲፎታው ፎስገ፤
ስደቡድ ግን፣ «ደህን ስሙ ብተፈታው የቁሣር ወዳጅ የሐ 19፥12
ስደደሰህም፤ ራሱን ንጉሥ የሚያደርግ የቁሣር ተቃጣሚ ነው» በማለት ጩኸታቸውን ቀጠሉ።

⁴¹ Cf. R.E. Brown, "The Narratives of Jesus Passion and Anti-Judaism," *America* 172/11 (1995): 8-12 ቀደም ሲል የሰቀሉት ሮማውያን እንጂ አይሁድ አይደሉም ይባላል ነበር። ቲ. ኢልግሪን ይህ ሐሰት እንደ ሆነ ያመለክትና ("The Messiah Was Cursed on a Tree," *Tremelos* 22:3 [1997]: 14-21) ጥቂት ምሳሌዎችን ያቀርባል። በተጨማሪም በእንጨት ላይ መሰቀል ለአይሁድ ከባድ መርገም ስለሆነ፣ ለካሃዳዎችና ለተሳታፊዎች የሚገባ ቅጣት እንደ ነበር ማሰረጃዎች ያቀርባል። ስለዚህም፣ ሰዱቃውያን፣ «ስቀለው!» እያሉ መጮኻቸው የሚጠበቅ ነገር ነበር።

23 እነርሱ ግን ድምፃቸውን ከፍ በማድረግ እንዲሰቀሱ ስሞቸው ስሙን ተጠቅሞ በረታታ።

ሉቃ 23፥23

13 ጳጳሱ ደህን ሲሰማ ሲሰራጩን ወደ ውጭ ስለመጣው፤ የድንጋይ ንጣፍ በተባሰ፣ በሰራማይክ ቋንቋ 'ገበታ' ብሎ በሚጠሩት ስፍራ፣ በፍርድ ወንበር ሳይ ተቀመጠ። 14 ቀኑ የፍሲካ በዓል መዘጋጃ፣ ጊዜውም ከቀኑ ስድስት ሰዓት ያህል ነበር።

ዮሐ 19፥13-15 ሉቃ 23፥23 ጋር

ጳጳሱም ስደቱን፣ «እነሆ ንጉሣችሁ!» ስላቸው። 15 እነርሱ ግን፣ ስለወገደው! ስለወገደው! ስቀሰው! ስደቱ ጮኩ።

ጳጳሱም፣ «ንጉሣችሁን ስለቀሰው?» ስለ።

የካህናት ስለቆቻቸው፣ «ከቁሣር በቀር ሌላ ንጉሥ የሰንም ብሎ መሰሉሰት (ጩኸታቸውም በረታታ^{ሰቃ})።

24 ጳጳሱ ሁኔታው ሸብሮ ማሰነሣት ካሰሆነ በስተቀር ምንም ፍደደ የሌለው መሆኑን ተመሳክቶ፣ «እኔ ከዚህ ሰው ደም ንደሐ ነኝ፤ ከእንግዲህ ንሳፊነቱ የራሳችሁ ነው» በማለት ውሃ ስለመጥቶ በሕዝቡ ፊት እጆቹን ታጠበ።

ማቴ 27፥24-25

25 ሕዝቡም በውሱ፣ «ደሙ በእኛና በሰዳቸውን ሳይ ደሁን! ብሎ መሰሉ።

ሉቃ 23፥24

24 ስለዚህ ጳጳሱ የጠየቀት እንዲፈጸም ውሳኔ ስለተሰጠ።

(በመጨረሻም^{ሰቃ}) 15 ጳጳሱ ሕዝቡን ደስ ለማሰኘት ሲሰ በርባንን ፈታሳቸው፤ ሲሰራጩን ግን ገርፎ

ማር 15፥15 ዮሐ 19፥16 ሉቃ 23፥2 ጋር

እንዲሰቀሱ ስላሰፈ ሰጠው። (ሲሰራጩን ግን እንዳሻቸው እንዲያደርጉት ስላሰፈ ሰማቸው^{ሰቃ})።

ኢየሱስ ትክክል መሆኑን ጳጳሱን ያውቅ ነበር። ፍትሕ ማስከበር አለበት! በዚህ መሠረት እርሱን የመፍታት ሐሳብ ይዞ በቀጣይ ይገኛል። ወደ ነበሩት ሰዎች ወጣ። ነገሩ ይበልጥ ተካርሮ ነበር። ንጉሥ ነኝ ሲል ቁሣርን መቃወሙ ስለሆነ ይህን ሰው ብትፈታው የቁሣር ወዳጅ አይደለም አሉት። የዚህ አባባል ትርጉም፣ «ኢየሱስን ካልገደልክልን ከኢየሱስ ጋር አብረህ ዐመፃ በማካሄድ ላይ መሆንን በመግለጥ ጤባርዮስ ፊት እንከስሃለን፤ የፖለቲካ ሥልጣን (ምናልባት ሕይወትህ ጭምር) ያክትማል! ማለት ነበር። ይህ ከባድ ምት ነው። ጳጳሱን ይፍረከረክ ጀመር። ኢየሱስን አሳልፎ የሚሰጠው በካህናት አለቆቹ ጥላቻና ቅናት ምክንያት ብቻ አይደለም። ይልቁንም ገና ሦስት ዓመት የሆነው የፖለቲካ ሥልጣኑ ከእጁ እንዳይወጣ ጭምር ነበር። ምንም እንኳ ይህ ተራ ነገር ቢመስልም ብዙዎች ከዚያ ላነሰ ነገር ኢየሱስን አሳልፈው ሰጥተውታል።

ጳጳሱ እንደ ገና ኢየሱስን ወደ ሕዝቡ አወጣው። በዚህ ጊዜ ኢየሱስ ፍርዱን በሚሰማበት የድንጋይ ንጣፍ ላይ ቆሞ ነበር። ሁሉም ነገር ተራ ቧልት ሆነ። የሸንገው አባሎች ለቁሣር ታማኝ መሆናቸውን ይናገሩ ነበር። ጳጳሱ ግን በኢየሱስ ሞት ንላፊነት እንደሌለበት በመግለጥ ራሱን ነጻ ለማድረግ ሞከረ።⁴² ሁለቱም ወገኖች ፍትሕ በማስከበር ላይ መሆናቸውን ነበር የሚናገሩት። ፍትሕ የተሸፋፈነ ወግ ሆኖ ነበር። ተደጋግሞ ይሰማ የነበረውና «ስቀለው» የሚለው ቃል የማመዛዘን ችሎታቸውን አዛብቶታል። ጳጳሱ፣ እያፈዘ፣ «እነሆ ንጉሣችሁ» ሲላቸው የሰጡት መልስ የዐመፅ ያህል ነበር። ምንም እንዳልተሳካለተ ያውቃል፤ ስለዚህ ማድረግ የሚችለው የጠየቁትን መፈጸም ብቻ ሆነ። እጆቹን ታጠበ። ይህም ቢሆን ለአይሁድ ተራ

⁴² የጳጳሱን ቃል፣ የካህናት አለቆቹ ኢየሱስን አሳልፎ መስጠት ነጻ መሆናቸውን ለመግለጽ ከተጠቀሙበት ቃል ጋር ተመሳሳይ ነው (ማቴ 27፥4)። ሁለቱም ወገኖች ይህን ለማረጋገጥ አልቻሉም።

ቀልድ ነበር። ምናልባትም ሥርዐቱ የአይሁድ እንጂ የሮማውያን አልበረኅም (ዘጸ 21÷6፤ መዝ 26÷6 ጋር ያነ)። ለመጨረሻ ጊዜ፣ «እኔ ኅላፊነት የለብኝም!» ማለቱን በጉልህ ሲያመለክታቸው የኢየሱስ ተቃዋሚዎች ጸላጠስ ምን ማለቱ እንደ ነበር ይረዱ ይሆናል።

በርባን ከእስር ተፈታ። ኢየሱስ ግን ለስቅላት ተዘጋጀ። ትዕይንቱ ይሰቀጥጣል፤ እያንዳንዱ ተዋናይ ያደርግ የነበረው ነገር ያስደነግጣል። ባልተለመደ ሁኔታ ራሳችንንም በዚያ መድረክ ላይ ተዋናይ ሆኖ እናገኘዋለን። በአንዳንድ መልኩ ፍትሕ በተጓደለበት በዚያ ሥፍራ ነበርን ለማለት ይቻላል። በመካከላቸው ነበርን።

ዮሐንስ ሰዓቱ ስንት እንደ ነበር ይናገራል። የዝግጅቱ ቀን አርብ ቀትር በመቃረብ ላይ ነበር።⁴³ ማርቆስ 15÷25 ግን ኢየሱስ የተሰቀለው ከቀኑ ዘጠኝ ሰዓት ነበር ነው የሚለው። ሁለቱ ዘገባዎች የሚጋጩ ይመስላሉ። ጸላጠስ ፍርድ ያስተላለፈው ቀትር ላይ ከሆነ ኢየሱስ እንዴት ዘጠኝ ሰዓት ላይ ሊሰቀል ይችላል? ለዚህ እርስ በርሱ የሚቃረን ለሚመስል ሐሳብ መፍትሔ ለመስጠት ሲሉ አንዳንድ ምዕራባውያን ጠባብነት በዚህ ዘመን እንደሚደርጉት ሁሉ ዮሐንስ የተጠቀመው በእኩል ሌሊት ተነሥቶ ወደ ቀትር የሚቆጥረውን የሮማውያን የጊዜ አቆጣጠር ነበር የሚል ሐሳብ አቅርቦዋል (Hendriksen, 7ጽ፡ 104-105; B.F. Westcott, 2:324-326 ጋር ያነ)። ለዚህ ዋነኛ ድጋፍ ያደረጉት ሮማውያን ካህናት ጊዜ የሚቆጥሩት ከእኩል ሌሊት እስከ አኩል ሌሊት ነው የሚለውን የፕሊኒን ሀሳብ (*Natural History*, 2.79.188) ነበር። ይሁን እንጂ ቀደም ባለው ዐረፍት ነገር፣ «በየትኛውም ቦታ ያሉ ተራ ሰዎች ጊዜ የሚቆጥሩት ከንጋት እስከ ምሽት ድረስ ነው» ብሏል። የሮማውያን ሰዓት መቀጠሪያ ይህንኑ ነው

⁴³ «የመዘጋጀት ቀን» ለሰንበት ዝግጅት የሚደረግበት ቀን ነው። በሌላ አነጋገር፣ ይህ አርብ የምንለው ሌላ መጠሪያ ነበር (ሉቃ 23÷54፣ ማር 15÷42 ጋር ያነ)።

የሚያመለክተው። እኩል ቀን የሚባለው ስድስት ሰዓት (VI) እንጂ ዐሥራ ሁለት ሰዓት (XII) አይደለም።⁴⁴

ታዲያ፣ ይህን እርስ በርሱ የሚቃረን የሚመስል ሐሳብ እንዴት ነው የምንፈታው? ጥቂት የመፍትሔ ሐሳቦች ቀርቦዋል (cf Brown, 7ጽ፡ 882-883; & Morris; 7ጽ፡ 649-650)።⁴⁵ ይሁን እንጂ ይበልጥ አሳማኝ የሆነው የመፍትሔ ሐሳብ ማርቆስም ሆነ ዮሐንስ በነገሮች ቅደም ተከተላዊ ሁኔታ መሠረት ትክክለኛውን ይናገራሉ ብለን መጠበቅ የለብንም የሚለው ነው። ጊዜ የሚቆጥሩበት ሰዓት ማንኛቸውም አልነበራቸውም። በየዐውራ መንገዶቹም የግድግዳ ሰዓቶች አልነበሩም። ወደ ሰማይ ቀና ብለው ፀሐይ ያለችበትን በማየት ጠዋቱ ይህን ያህል ሰዓት ረፍዷል በማለት ለመገመት ብቻ ነበር የሚችሉት። ግምታቸው በሦስት ሰዓት መለያየቱ በቸልታ የሚታይ ባይሆንም፣ ሊታለፍ የማይቻል ችግር ግን አይደለም። ከዚህም በላይ ሁለቱም ጸሐፍት ጊዜ የመዘገቡት ለትረካቸው አጽንዖት ለመስጠት እንጂ፣ ቅደም ተከተላዊ እቅጩነትን በመጠበቅ አልነበረም። ዮሐንስ አጽንዖት

⁴⁴ በአይሁዶች ዘንድ የቀኑ ሰዓት የሚቆጠረው አንዳንድ ከንጋት፣ አንዳንድ ከምሽት ጀምሮ ነበር። ከእኩል ሌሊት ጀምሮ ይቆጠር እንደ ነበር ግን ምንም ምሳሌ ለማቅረብ አይቻልም (R.T. Beckwith, "The Day, Its Divisions and Its Limits, In Biblical Thought," *EvQ* 43 [1971]: 218-227).

⁴⁵ ብዙም አሳማኝ ያልሆኑና እንደ መፍትሔ የሚቀርቡ አንዳንድ ሐሳቦች፣ (1) ማርቆስ 15÷25 ውስጥ የሥርዐተ ነጥብ ለውጥ ብናደርግ ሦስት ሰዓት የተባለው ወታደሮቹ በኢየሱስ ልብሶች ላይ ዕጣ የተጣጡበት ሰዓት መሆኑን እንረዳለን። ይህ ሁኔታ የተፈጸመው በጉልታ ሳይሆን ጸላጠስ ግቢ ውስጥ እንደ ነበር ብንቀበል እርስ በርሱ የሚቃረን የሚመስል ነገር አይገኝም። (2) ምናልባት የአጻጻፍ ስሕተት ሊሆን ይችላል። ሦስት ሰዓት ለማለት ፊደሉ፣ "I" ሲሆን፣ ስድስት ሰዓት ለማለት ግን፣ "F" ነው። ስለዚህ ማርቆስ መጀመሪያ ሲጽፍ፣ «ስድስት» ሰዓት ያለው በጊላ በስሕተት «ሦስት» ሰዓት ተብሎ ተጽፎ ይሆናል። ይህ ሊሆን የሚችል ቢሆንም፣ አሳማኝ የሰነድ ማስረጃ ለማቅረብ አይቻልም። (3) አንዳንዶች ማርቆስ ሦስት ሰዓት ለማለት ፊልጎ ይሆናል ይላሉ። ይህ አቆጣጠር ሰዓቱ ላይ ሦስት መጨመር ሲሆን፣ ዘጠኙ ሰዓት ዐሥራ ሁለት ሰዓት ይሆናል ማለት ነው። ሆኖም ይህ በጣም ደካማ ሀሳብ ነው።

ለመስጠት የፈለገው የጠዋቱ የፍርድ ሂደት መንተቱን ሊሆን ይችላል። በሌላ በኩል ደግሞ ማርቆስ የስቅላቱን ሁኔታ እያንዳንዳቸው የሦስት ሰዓት ርቀት ባላቸው ሦስት የተለያዩ ድርጊቶች ከፍሎታል። ሁለቱም ስለ ጊዜ የሚነግሩን ድርጊትን ለማመልከት እንጂ ስንት ሰዓት መሆኑ ግድ ብሏቸው አይደለም።⁴⁶

ስቅላቱ

^{(ማር15)20}ካፌዙበት በኋላም (ወታደሮቹ^ፆ) ቀዩን ሰብስ ገፈፋት፤ የገዛ ሰብሱን ስበሱት፤ (መስቀሱንም ስሸክመው^ፆ) ሲሰቀሱትም ወሰዱት።
²¹የሐሴክሰንድሮስና የሩጅስ ስባት ስምምን የተባሰ ስንድ የቀፈና ሰው ከገጠር ሲመጣ (ኢየሱስን ተከትሎ^ፆ) መስቀሱን ስንዲሸክም ስስገደዱት።

§ 163
 ጉዞ ወደ ጉልጉታ
 (ማቴ 27፥31-34፤
 ማር 15፥20-23፤
 ሉቃ 23፥26-33፤
 ዮሐ 19፥16-17)

የሚበቃቸውን ያህል በኢየሱስ ካፌዙበት በኋላ ቀዩን ልብስ በጎይል ከጀርባው ገፈፋት። አካሉ ላይ የተጣበቀው ጨርቅ ቆዳውን ይዞት ተነሣ። ከዚያ በኋላ ለሚሰቅሉት ሰዎች አሳልፈው ሰጡት። ስቅላቱን የሚፈጽሙት አንድ መቶ አለቃ ያለበት አራት ጭፍራዎች ነበሩ (ዮሐ 19፥23 ይህን የሚያረጋግጥ ይመስላል)። ኢየሱስን በኢየሩሳሌም መንገዶች ላይ እየመሩ ከመውሰዳቸው በፊት እንደ ገና ልብሱን አለበሱት። ያንለት ለኢየሱስ ያደረጉት አንድ መልካም ነገር ቢኖር ምናልባት ይህ ብቻ ነበር ማለት ይቻላል። በመሠረቱ የስቅላት ሞት የተፈረደበት ሰው ወደ መስቀያው ቦታ የሚሰደው ራቁቱን ሆኖ በየመንገዱ እየተገረፈ ነበር። በማንኛውም የዐመፅ ተግባር ለሚሳተፉ ሁሉ መቀጣጫ እንዲሆን ታስቦ ነው ይህ የሚደረገው። ኢየሱስ ግን

ቀደም ሲል ተገርፎ ስለ ነበር ድጋሚ መገረፍ አላስፈለገውም። ይህ አዋራጅ ቅጣት አልደረሰበትም።

እንደ አብዛኞቹ በስቅላት ተቀጨዎች ሁሉ ኢየሱስም መስቀሉን (patibulum) መሸከም ነበረበት (ምናልባት ከዘፍ 22፥6 የተወሰደ ይሆናል)። የተለያዩ ግምት ቢኖርም ይህ እንጨት ሰባ አምስት ፓውንድ እንደሚከብድ ይታሰባል። ኢየሱስ ይህን ያህል መጠን ያለው ግንድ ተሸክሞ በተለይ «የመከራ መንገድ» በሚባለው ጉዳና እየወደቀና እየተነሣ ሲጓዝ ቀስሎቹን ስለሚነካ ከባድ ሕመም ሊያስከትልበት ይችላል። ያን ከባድ ግንድ እስከ ጉልጉታ ድረስ መውሰድ ቢያቅተውና በየመንገዱ ቢወድቅ አያስገርምም። ኢየሱስ ወደ መስቀያው ቦታ በመሄድ ላይ እያለ ከአፍሪካ ሰሜናዊ ባሕር ዳርቻ ቀሬና ከሚባል አገር የመጣው ስምዖን ወደ ከተማ በመግባት ላይ ነበር። ወታደሮች የኢየሱስን መስቀል እንዲሸክም አስገደዱት።

ስቅላቱን የሚያሰፈጽመው መቶ አለቃ ከሚሰቀለው ሰው ፊት ቀድሞ ይሄዳል። የወንጀለኛውን በደል የሚገልጽ ሰሌዳ (titulus ይሉታል)⁴⁷ የያዘ «ረዳት» ደግሞ ከእርሱ ቀጥሎ ይጓዛል። በኋላ መስቀሉ ላይ የሚደረገውና ኢየሱስን የሚመለከተው ሰሌዳ፣ «ይህ የአይሁድ ንጉሥ የናዝሬቱ ኢየሱስ ነው» የሚል ጽሑፍ የያዘ ነበር። መግለጫ ብቻ እንጂ ምንም ዓይነት ክስ ወይም ወንጀል አልተጻፈበትም። አሌክሳንድሮስና ሩፎስ የተባሉት የስምዖን ሁለት ልጆች ምናልባት በማርቆስ ወንጌል አንባቢዎች ዘንድ የታወቁ ሊሆኑ ይችላሉ። ምናልባት ከአገር ውጭ ይኖር በነበረ አይሁዳዊ አባታቸው ምስክርነት ሁለቱም ክርስቲያኖች ሆነዋል ብለን ለማሰብ ይህ ጠንካራ ምክንያት ይሆናል። ሩፎስ በጣም የተለመደ ስም ሲሆን ሮሜ 16፥13

⁴⁷ V. Tzaferis, "Crucifixion - The Archaeological Evidence," BAR 11 (1985): 44-53.

⁴⁶ G.R. Osborne, "Redactional Trajectories in Crucifixion Narrative," EvQ 51 (1979): 80-96

ውስጥ የተጠቀሰው ይኸው የስምዖን ልጅ ሊሆን ይችላል። ካርሰን (ገጽ 575) በ1941 በደቡባዊ ምዕራብ የቁድሮን ቁልቁለት አካባቢ አንድ የመቃብር ዋሻ ውስጥ የቀሬና አይሁድ መቃብር መገኘቱን ያመለክታል። የተጻፈው ከ70 ዓ.ም. በፊት እንደ ነበር የሚያመለክተው ጽሑፊ ሁለት ጊዜ፣ «የስምዖን ልጅ አሌክስንድሮስ» ይላል። ይህን በተመለከተ እግጠኞች ባንሆንም ተመሳሳይነቱ ግን በጣም የሚገርም ነው።

²⁷ ብዙ ሕዝብና ደረታቸውን ስየደቁ ለቃ 23፥27-32 የሚያስቀሱ ሴቶችም ከኋላው ደከተሱት ነበር። ²⁸ አየሱስ ግን ወደ

እነርሱ ዘወር ብሎ ስንዲህ ስላቸው፤ «ስናንት የኢየሩሳሌም ሴቶች በራሳቸውና በሰጣቸው ስብዓት ስንዲህ በእኔ ስታስቁሱ፤ ²⁹ እነሆ፣ «መካኖችና ያዕቆብ ማኅዳኖች፣ ያሳጠቡ ጡቶችም ብጹዓን ናቸው የምትሰበት ጊዜ ይመጣልና። ³⁰ በዘያን ጊዜም፣

«ተራራዬችን፣ ውደቀብን፣

ኩረብቶችን፣ ሰውራን! ይላሉ።

³¹ እንግዲህ በእርግጥ ሰንጠረዥ ስንዲህ ካደረጉ፣ በደረቁ ምን ያደርጉ ይሆን?

³² ከእርሱ ጋር ስንዲገደቡ ሱሱች ሁለት ወንጃስኞችን ወስዷቸው።

በዚያ የስቃይ መንገድ ያለቅሱ ስለ ነበሩ ሴቶች የሚነግረን ሉቃስ ብቻ ነው። በጣም ከመራራታቸው የተነሣ እነዚያ የኢየሩሳሌም ሴቶች በእንባ ሀዘናቸውን ይገልጹ ነበር። በዚያ ጊዜ ኢየሱስ ከመስቀሉ ሸክም ነጻ ሆኖ ስለ ነበር ወደ እነርሱ ዘወር ብሎ የማስጠንቀቂያ ቃል ሊናገር ይችላል ነበር። ሉቃስ 19፥41-44 እና 21፥3-32 ያለውን በማገናዘብ ኢየሱስ በከተማዬ ላይ ስለሚመጣው ፍርድ አስጠነቀቀ።

የፈጸሙት ግፍ ያለ ውጤት አይቀርም፤ በዚያ ምክንያትም መለኮታዊ ፍርድ ይመጣል።

በመሠረቱ አንዲት አይሁዳዊት ሴት መካን መሆንን እንደ መርገም ነው የምትቁጥረው (ሆሴ 9፥14)። ይሁን እንጂ በ70 ዓ.ም. የሚመጣው መከራ እጅግ ከባድ ከመሆኑ የተነሣ ልጆች የሌሉዋቸው ሴቶች እንደ ዕድለኞች የሚቆጠሩበት ጊዜ ይሆናል። በረሃብ ጊዜ ልጆቻችንን ምን እናበላቸው ይሆን ብለው አይጨነቁም፤ ወይም ከከተማዬ ቸሽተው ሲያመልጡ ልጆቻቸውን ይዘው አይቸገሩም። ልጆቻቸው ከክንዶቻቸው ተነጥቀው ለባርነት ወይም ዝሙት ማርኪያነት ሲሸጡ አይመለከቱም። ምናልባትም በታሪክ እንደሚነገረው ከረሃቡ ከባድነት የተነሣ ልጆቻቸውን የመብላት ፈተና አይገጥማቸውም። እናትና ልጅ አስከፊ ረሃብ እንዳይደርስባቸው ይህ ይረዳል ማለት ነው (Josephus, War 6.205-208)።

በእነዚያ ወራት ኩረብቶች በላያቸው ወድቀው እንዲሰውሯቸው ሰዎች ከንቱ ጨኸት ያሰማሉ። ይሁን እንጂ፣ ከሚመጣው እልቂት ማምለጥ አይችሉም። ወደ ፊት ከተማይቱ ላይ የሚደርሰው መዓት ኢየሱስ በመለኮታዊ እርግጠኝነት ተመልክቶታል። አንጻራዊ ሰላም ባለበት አገር ሰዎች ይህን ያህል ጭካኔና ፍርድ ማዛባት የሚፈጽሙ ከሆነ፣ በ70 ዓ.ም. በሚኖረው ጦርነት የሚያሳዩት ጭካኔ ወደር ሊኖረው እንደማይችል ቍጥር 31 ውስጥ አመልክቷል። እስቲ የፈውስ፣ የደግነት፣ የሰላምና የእውነት ሰው የሆነው ኢየሱስ ላይ የሚያደርጉትን ተመልክቱ። አሁን እንዲህ ካደረጉ በሚመጣው የመከራ ጊዜ የሚቃወሟቸው መሪዎችን እንዴት ያደርጓቸው ይሆን? በከተማዬ ላይ ክፉ ቀን በማንጃብብ ላይ ነው።

ኢየሱስ በመከራ መንገድ ሲጓዝ ብቻውን አልነበረም። ሁለት ወንጀለኞችም ከእርሱ ጋር ተሰቅለዋል። የተከሰሱትበት ወንጀል «ዘረፋ» ነበር። እንዲህ ዓይነቱ ወንጀል ደግሞ በሞት በተለይም በመስቀል ሞት

ያስቀጣል። በርባንም ወንበዴ [lestes] ነበር የተባለው፤ ትርጉሙ «ዐመፅ ቀስቃሽ» ማለት መሆኑን ለመረዳት ይቻላል። ስለሆነም እነዚህ ሰዎች በርም አገዛዝ ላይ ያመፁ አይሁዳውያን መሆናቸውን እናያለን። ከዚህም በላይ በዚያው ቀን ከበርባን ጋር እንዲገደሉ የተፈረደባቸው ግብረ አበሮቹ ሊሆኑ ይችላሉ። አሁን ግን መሪያቸው ነጻ ወጥቶ በእርሱ ቦታ ይህ ዝነኛ የገጠር ሰው (ኢየሱስ) ተገኝቷል። ይህ ድርጊት ከአያሌ መቶ ዓመታት በፊት የታወቀ መሆኑን አልተገነዘቡም (ኢሳ 53፡12)። ከወንጀለኞች ጋር መቁጠሩ ኢየሱስ ከሚቀበለው ውርደት አንዱ ነበር።

³³ ትርጉሙ «የራስ ቅጽ» ከሆነው ጉሳጉታ ከተባለው ቦታ ሲደርሱ፣ ³⁴ ከሐሞት (ከከርባን) ጋር የተቀሳቀሰ የወይን ጠጅ ስንዲጠጣ ሰጡት፤ ስርሱ ግን ቀምሶ ሲጠጣው ስጠፍቶታል።

ማቴ 27፡33-34
 ዮሐ 19፡17፤
 ማር 15፡23 ጋር

የመገደያው ቦታ በዕብራይስጥ ጉልጉታ ይባላል።⁴⁸ ከላቲን ትርጉም «ቀራንዮ» የሚለውን ቃል እናገኛለን። ሁለቱም፣ «የራስ ቅጽ» የሚል ትርጉም አላቸው። ይህ ስም እንዴት እንደ ተሰጠው አናውቅም። በቦታው የራስ ቅጾች ስለ ነበሩ አለመሆኑ ግን እርግጠኞች ነን። የኢየሩሳሌም ነዋሪዎች እንዲህ ያለ ቦታ በአቅራቢያቸው እንዲኖር አይፈቅዱም። ምናልባት ስሙን ያገኘው የራስ ቅጽ ስለሚመስል ሊሆን ይችላል። እርግጠኛ መሆን አንችልም።

ጉልጉታ ሊሆኑ እንደሚችሉ የሚታሰቡ ሁለት ቦታዎች አሉ። አንደኛው፣ «የጉርዶን ቀራንዮ» በመባል የሚታወቀውና ከከተማዬቱ በስተ ሰሜን በደማስቆ በር በኩል ያለው ሲሆን ብዙ ጊዜ ለቱሪስቶች

የሚያሳዩት ቦታ ነው። በእርግጥም ኮረብታው የራስ ቅጽ ይመስላል። ከአሁኑ የከተማ ግንብ ውጭ ያለ ቦታ ሲሆን፣ እንደ እርም የሚቁጠሩ ሰዎችን ለማስገቢያ ተገቢ ቦታ ነው (ዘሌ 24፡14፤ ዘኁ 15፡36፤ ዘዳ 17፡5፤ 1ኛ 21፡13፤ ሐሥ 7፡58፤ ዕብ 13፡12)። ሌላውና ጠንካራ ጥንታዊ የትውፊት ድጋፍ ያለው ደግሞ የመቃብሩ ስፍራ ነው ተብሎ የሚታሰበው ቤተ ክርስቲያን አጠገብ ያለው ነው። ዛሬ በአሁኑ ከተማ ውስጥ ቢሆንም፣ ቀድሞ በመጀመሪያው ምዕት ዓመት ነበር ተብሎ ከሚታሰበው ከተማ ውጭ ነበር። ኢየሱስ የሞተበትን ቦታ በእርግጠኛ ነት ማወቅ አይቻልም። ሁለቱም ያሉት በሦስት ኪሎ ሜትሮች ርቀት ላይ እንደ መሆኑ መጠን ይህን ያህል ልዩነት ስለማያመጡ ሐሳቦቹ ምክንያታዊ ናቸው።

ቦታው ላይ ሲደርሱ ለኢየሱስ የሚጠጣው የወይን ጠጅ ሰጡት። ማቴዎስ ከእጅግ ጋር የተቀላቀለ እንደ ነበር በማመልከት ስለ ወይን ጠጅ ጣዕም አጠንክሮ ይገልጻል። በሌላ በኩል ደግሞ ማርቆስ ወይን ጠጅን መራራ ስላደረገው ነገር ለማመልከት ከከርቤ ጋር የተቀላቀለ እንደ ነበር ይናገራል። አንዳንድ ሰዎች ስቃይ እንዳይሰማው እንደ ማደገዝገዣ እንዲሆነው ወይን ጠጅን የሰጡት ሴቶቹ ናቸው የሚል ሐሳብ አቅርበዋል። ይህ አስተሳሰብ ምሳሌ 31፡6-7ን መሠረት ያደረገ ሊሆን ይችላል (cf. b. Sanh. 43a ጋር ያን)። እንደዚያ ከሆነ ሙሉ በሙሉ ስቃዩን ለመቀበል ስለ ፈለገ ኢየሱስ ሊጠጣው አልፈቀደም። ምናልባትም ሌላ መሳለቂያ እንዲሆናቸው በመዝሙር 69፡21 ፍጻሜ መሠረት የወይን ጠጅን የሰጡት ወታደሮቹ ሊሆኑም ይችላሉ። ስቃዩን የማስታገሥ ዐቅሙ ይህን ያህል ባይሆንም ኢየሱስ ሊጠጣው ያልፈገለው በጣም መራራ ስለ ነበር ሊሆን ይችላል። እንዲህ ያለው፣ «ጨዋታ» ወታደሮቹን ያዝናናቸዋል።

⁴⁸ አራማይስጥ በኢየሱስ ዘመን ዋነኛ መግባቢያ ቋንቋ መሆኑን ግምት ውስጥ በማስገባት እንደ፣ «አራማይስጥ» ሁሉ አመት በትርጉም ሳይሆን በፍቺ ደረጃ አስቀምጦታል።

እዚህ ላይ ቋንቋው የሚገልጠው መርገምን ነው። በመስቀል ላይ ሞት እጅግ አስቃቂ አሟሟት በመሆኑ በሮማውያን ዐይን ኢየሱስ ርጉም ነበር። በእንጨት ላይ በመስቀሉ፣ (ዘጳ 21÷23፣ ገላ 3÷13፣ 1ጴጥ 2÷24 ጋር ያነ)፣ እንዲሁም ከከተማ ውጪ ተወስዶ በመገደሉ (ዘሌ 24÷14፣ ዕብ 13÷12-13) በአይሁዳውያን አስተሳሰብም ቢሆን ርጉም ነበር። በሁሉት ወንጀለኞች መሐል በመስቀሉም ርጉም ነበር (ኢሳ 53÷12)። በሰው ልጆች ኅጢአት ምክንያት ይህን ሁሉ በሥጋው ተቀበለ (ኢሳ 53÷5፣ 1ጴጥ 2÷24፣ 3÷18)።

[ፆሐ19]18 በዚያም ሰቀሱት፤ ከስርሱም ጋር ዜስት ሰዎች (ወንበዴዎች^{ጣ፣} ጣ፣) ስንዴን በዚህ በኩል፣ ሲሳውን በዚያ በኩል፣ ኢየሱስንም በመሀደ ስድርገው ሰቀሱ።

[ጣ፣25]15 ሲሰቀሱት ጊዜው ከጠዋቱ ሦስት ሰዓት ነበረ።

[ሱቃ23]34 «ኢየሱስም ስባት ሆደ የሚያደርጉትን

አያውቁምና ደቅር በሳቸው» ስለ።

ወንጌላቱ ስለ ስቅለቱ ሲናገሩ በጣም ቁጥብ በሆኑ ቃላት መጠቀማቸው በጣም ይገርማል። አራቱም ወንጌላት በአንድ ቃል፣ «ስቀሉት» ነው የሚሉት። መስቀሉን በተመለከተ ለመጀመሪያው መቶኛ ዓመት ክርስቲያኖች Hebraisti የሚለውን አስፈሪና ዘግናኝ ቃል መጠቀሙ አስፈላጊ አልነበረም። ዝርዝር ነገሩን ሁሉም በሚገባ ያውቁታል።⁴⁹ ምናልባት የጥንት ክርስቲያኖች ትኩረት ከክርስቶስ ሞት ይልቅ በትንሣኤው ላይ ስለ ነበር ይሆን? አስፈሪና ዘግናኝ ገለጻ

⁴⁹ ማርቲን ሎንጌል (*Crucifixion* [Philadelphia: Fortress, 1977]) በሮማውያን ዘመን ይደረግ ስለ ነበረው ስቅላት በተለይም የጥንቱ እንዴት እንደ ነበር ዝርዝር ገለጻዎችን አቅርቧል።

ማቅረቡ የዚህን ኹነት ነገረ መሎታዊ ፋይዳ ያደገዘዘዋል በማለት ስላሰቡ ይሆን? (2ቆሮ 5÷21፣ ሮሜ 3÷21-26፣ ዕብ 9÷26-28) ይህን ግምት ውስጥ በማስገባት ለአንባቢው ግንዛቤ ለማስጨበጥና ይህን ዘግናኝ ኹነት በዐይን ሕሊናው እንዲያይ ለማስቻል የሚከተሉትን ሐሳቦች እናቀርባለን። ይህ ሁሉ የጠፋውን ዓለም ለማዳን ሲባል ቀድሞውኑ የተወሰነና በሉዓላዊ ሥልጣኑ ሥር የነበረ ሐቅ መሆኑን መዘንጋት እንፈልግም።

ጠዋት ረፋዱ ላይ ኢየሱስ ጎልጎታ ደረሰ (ማር 15÷25)። ሦስት መስቀሎች ተዘጋጅተዋል። ሮማውያን አራት ዐይነት መስቀሎች ነበሯቸው። ብዙም ታዋቂነት የሌለው «X» ቅርጽ ያለው *crux decussata* የሚባለው ነው። በጣም ቀለል ያለው *crux simplex* የሚባለው መሬት ላይ የተተከለ ግንድ የሚመስለው ነው። በጣም ታዋቂ የሆነው *crux commissa* የሚባለው የ«T» ቅርጽ ያለው ነበር። ኢየሱስ የሞተበት መስቀል ነው ተብሎ የሚታሰበው *crux immissa* የሚባለው ነው።⁵⁰ ከራሱ በላይ ስሌዳ (*titulus*) ለማናር የሚያስችል ቦታ የሚኖረው እንዲህ ዓይነቱ መስቀል ነው (ማቴ 27÷37)።

በመጀመሪያ ኢየሱስ መስቀሉ ግንድ ላይ (*patibulum*) እንዲጋደም ተደረገ። እጆቹ ግራና ቀኝ ሹል በሆኑ ብረቶች ተቸነከሩ። አንዳንዶች የተቸነከሩ እጆች የሰውየውን ክብደት ለመሸከም ስለማይችሉ እጆቹ መስቀሉ ላይ ታሰሩ እንጂ⁵¹ አልተቸነከሩም የሚል ሐሳብ አቅርበዋል።⁵² ምናልባት መስቀሉን ተሸክሞ ወደሚሰቀልበት

⁵⁰ ጁስቲን ማርቲየር፣ ኢረንዳን ሌሎችም ኢየሱስ የተሰቀለው በክሩክስ ኢሚሳ (*crux immissa*) ላይ እንደ ነበረ ይመስክራሉ።

⁵¹ H. Shanks, "New Analysis of the Crucified Man," *BAR* 11 (Nov. Dec, 1985): 20-21.

⁵² በመጀመሪያ ምርምሩን ያደረገው ፔሬ ባርቤት የተባለ የሕክምና ዶክተር ነው። ምርምሩን ያደረገው በቅርቡ ከአካል ተቆርጦ በወጣ የሰውነት ክፍል ላይ ነበር። መሐል ለመሐል የተቸነከረ ምስማር መሸከም የሚችለው

ቦታ ሲወሰድ እጆቹ ከግንዱ ጋር ታስረው ይሆናል እንጂ በተገደለ ጊዜ እጆቹ መታሰር ሳይሆን ተቸንክረው አንደ ነበር አሳማኝ ማስረጃ አለ። «እጅ» [cheir] የሚለው ቃል አብዛኛውን የክንድን ክፍል ይጨምራል። ስለሆነም ሚስማሮቹ ከመዳፎች በስተጀርባ ለመዝለቅ ይችላሉ። እግሮቹም ጭምር በመቸንክራቸውና ብዙውን ጊዜ የሚሰቀለው ሰው የሚቀመጥበት መደገፊያ ነገር ስለሚኖረው በዚህ መልኩ የሚሰቀልን ሰው አካል ደግፎ ለመያዝ ይችል ነበር።⁵³ ለሮማውያን በጣም አስፈላጊው ነገር ግን መዳፎቹ የሚቸነክሩባቸው ሚስማሮች እጆቹና ጀርባው ላይ ከባድ ስቃይ የሚያደርሱ መሆናቸው ነበር።

ቀጥሎ ደግሞ አግድም ያለው የመስቀሉ ክፍል ከቋሚው ግንድ ጋር ይያያዝና የሚሰቀለው ሰው እግሮች እዚያ ላይ ያርፋሉ። ይህ እንዴት ሊሆን እንደሚችል የተለያዩ ሐሳቦች ቀርበዋል። ምናልባትም ሮማውያን በአንድ ወይም በሌላ ጊዜ በሁሉም ተጠቅመው ይሆናል (በስቅላት መግደልን በተመለከተ የላቀ የፈጠራ ችሎታ ነበራቸው)። በጣም የተለመደው ሥነ ስቅለት የኢየሱስ እግሮች ቁልቁል መውረዳቸውና ሚስማሮቹ ሁለቱንም እግሮቹን በአንድነት መቸንክራቸው ነው። ይሁን እንጂ በስቅላት እንደ ሞተ በሚታሰብ አንድ ሰው አጽም ላይ የተደረገ ምርመራ ከዚህ ጋር የሚስማማ ሆኖ

አልተገኘም።⁵⁴ በ1968 ዓ.ም. በተደረገ ቁፋሮ ደማስቆ በር አጠገብ ጊቭአት ሐሚቭታር (Giv'at ha-Mivtar) በሚባል ቦታ የሐንስ የሚባል አንድ ሰው ማርታ ከምትባል ሚስቱና ሁለት ልጆቹ ጋር መቀበሩን የሚያመለክት አጽም ተገኝቶ ነበር። ቀኝ እግሩ ተረከዝ አጥንት ላይ ምስማር ነበር። ከዚህ መረዳት እንደሚቻለው የሐንስን በመቸንክር ላይ ሳሉ ምስማሩ በእንጨቱ ጉጥ ላይ በማረፉ ጫፉ ይጣመማል። ስለዚህም ከመቀበሩ በፊት ምስማሩን ከእግሩ ለመንቀል አልቻለም። ይህ ብዙም ግምት የማይሰጠው አጋጣሚ ባይገኝ ኖሮ የሐንስ የሞተው በስቅላት እንደ ሆነ አናውቅም ነበር። በዚህ መሠረት ምስማሩ የገባው በእግርሮቹ መዳፍ ሳይሆን በተረከዙ ነበር። ሐስ የተባለ ጸሐፊ እንደሚገምተው እግሮቹ አንድ ኢንቸ ውፍረት ባለው ጣውላ ትይዩ ሆነው አውራ ጣቶቹ ወደ መስቀሉ እንዲሆኑ ተደርገው ነበር የተቸነክሩት። ይህ ድርጊት የታችኛውን የሰውነት ክፍል ዘጠና ዲግሪ ያህል ስለሚጠመዘዘው እጅግ ከፍ ያለ ስቃይ ያስከትላል። እንዲህ የማድረግ ችግር በግምት ዐሥራ ሰባት ወይም ዐሥራ ስምንት ሴንቲ ሜትር ርዝመት ያለው (ሰባት ኢንቸ ያህል) ምስማር ማስረገቡ ነው። በተሰቀለው ሰው ላይ ተቸንክሮ የተገኘው ምስማር ግን አራት ተኩል ኢንቸ ርዝመት ያለው ነበር። ስለሆነም የሐንስ የተሰቀለው ተረከዙች

ሰማ ያ ስምንት ፓውንድ ብቻ መሆኑን አመልክቷል። ስቅላቱ በሚፈጸምበት ጊዜ የሚኖረው መንዘፍዘፍና አካል የሚኖረው ሁኔታ ሁለቱም እጆች ከዚያ በላይ ክብደት መያዝ ይችላሉ (cf. P. Barbet, *A Doctor at Calvary* [New York: P.J. Kennedy, 1953]).
⁵³ ይሁን እንጂ፣ የሕክምና ዶክተሩ ፍሬድሪክ ዙግቤ እንደሚለው ከሆነ፣ አንድ ምስማር በወፍራሙ የእጅ ክፍል ከ10-15 ድግሪ በሚሆን ርዝመት የተሠቃዩን ሰው ክብደት ለመሸከም በሚችል አካላት ተቸንክሯል። እንዲህ ባለ ስፍራ ላይ የሚመታ ምስማር አጥንት አይሰብርም። (cf. F. Zugibe, *The Cross and the Shroud: A Medical Examiner Investigates the Crucifixion* [New York: Paragon House Publishers 1988]).

⁵⁴ N. Haas, "Anthropological Observations on the Skeletal Remains from Giv'at ha-Mivtar," *IEG* 20 (1970): 38-59; and J. Zias & E. Sekeles, "The Crucified Man from Giv'at ha-Mivtar: A Reappraisal," *IEJ* 35 (1985) 22-27. በስቅላት የተገደለ አንድ ሰው አፅም ብቻ መገኘቱ፣ በዚህ ሁኔታ ሌሎች በሺህ የሚቆጠሩ ሰዎች አልሞቱም ማለት አይደለም። አንዱ ችግር የፈራረሱ አጥንቶች ሰውየው የሞተው በስቅላት መሆኑን ለማመልከት አለመቻላቸው ነው። ነገሩን አዳጋች የሚያደርገው ሌላ ነገር ደግሞ ብዙውን ጊዜ ሮማውያን በስቅላት የሞቱ ሰዎችን በድን ማቃጠላቸው ወይም ወፎችና የዱር አራዊት እንዲበሉት የትም መጣላቸው ነው። ከዚህም በላይ የአሰቃቀል ዘዴያቸውን በየጊዜው መለዋወጣቸውን ግምት ውስጥ በማስገባት የሐንስን አጽም ብቻ በማየት ብቻ ኢየሱስን ጨምሮ ሌሎችም የሚሰቀሉት በዚህ መንገድ ነበር የሚል ድምዳሜ ላይ ከመድረስ ጥንቃቄ ማድረግ ይኖርብናል።

ወደ ቀኝ ወይም ወደ ግራ ሆነውና ተለያይተው (የታችኛው የአካል ክፍል ተጠምዝዞ) ወይም ተወጥረው ነበር። ይህም የታችኛው የአካል ክፍል የሚገጣጠምበት ዳሌው ላይ ከባድ ስቃይ ያስከትልበታል።

በዚህ ጊዜ ሰውየው የተቸነከረበት መስቀል የያዘውን እንዲያሳይ ከፍ ይደረጋል። መስቀል ላይ የሚሞቱ ሰዎች ራሳቸውን ለመርዳት በማይችሉበት ሁኔታ ተንጠልጥለው ከዚህ ስቃይ ሞት እስኪገላገላቸው ድረስ ይጠብቃሉ። ዶክተር ፒየራ ባርቤት የተባለ ሰው ባቀረበው ጽሑፍ የሚሰቀሉ ሰዎች የሚሞቱት በአየር እጦት (asphyxiation) ነው የሚለው ሐሳብ ተቀባይነት እንዲኖረው አድርጓል።⁵⁵ እዚህ መደምደሚያ ላይ የደረሰው በሁለተኛው ዓለም ጦርነት ወቅት ሁለት እጆቻቸው ታስረው በመንጠልጠል በተገደሉ የጦር እስረኞች ነበር። በዚህ ሁኔታ የሚሞቱ ሰዎች አየር ወደ ውስጥ ለማስገባት ስለማይችሉ ሳምባቸው ውስጥ ካርቦንዳይኦክሳይድ ይጠራቀማል። በዚህ ምክንያት ደማቸው ይወፍርና ይዝለገላል። ይህም በተጠመዘዙ ጡንቻዎች ላይ ከባድ ስቃይና አልፎ አልፎም መንዘፍዘፍ ያስከትላል። የጎሳ ጎሳ ፔሪካርዲየም የተባለው የውስጥ ሰውነት ክፍል በፈሳሽ ይሞላና የተሰቀለው ሰው ልብ እና ሳንባ ላይ ከባድ ጫና ይፈጥራል፤ ደረቱ አካባቢም ከፍተኛ ሕመም እንዲሰማው ያደርጋል። በመጨረሻ ዐቅሙ ሁሉ ከተሟጠጠ በጎሳ ሳምባው ውስጥ ያለውን ካርቦንዳይኦክሳይድ ወደ ውስጥ ለማስገባት ስለማይችል በአየር እጦት ወይም በመታፈን ይሞታል። ዙጊቤ የተባለው ተማራማሪ ግን በዚህ አሳብ አይስማማም። እርሱም የራሱን ምርምር ያደረገ የሕክምና ዶክተር ነበር። እጆቻቸው ከራሳቸው በላይ ተደርጎ ከመንጠልጠል ይልቅ፣ ልክ መስቀል ላይ የተሰቀለ በሚመስል ሁኔታ የሞቱ ሰዎችን በማሰብ ነበር ጥናቱን ያደረገው። እጆቻቸው ስድሳ ወይም ሰባ ዲግሪ ያህል ወደ ላይ ከፍ

ተደርጎ የሚንጠልጠሉ ሰዎች በአየር ዕጦት ወይም በመታፈን እንደሚሞቱ የሚያመለክት ማስረጃ አላገኘም።⁵⁶ ከዚህ ይልቅ መስቀል ላይ የሚቸነከሩ ሰዎች በከባድ ንዝረት እንደሚሞቱ ነው የሚናገረው። በተለይ ደግሞ ኢየሱስ የደረሰበት መንገሳታት ልቡ ላይ ባሳደረበት እክል ምክንያት ነበር የሞተው። በዚህ ሳቢያ በተከሰተ ንዝረት ነበር።⁵⁷

ከመሬት ሁለት ጫማ ያህል ተንጠልጥሎ እያለ (ማቴ 27:48፣ ዮሐ 19:29) ከበታቹ የነበረውን ሕዝብ ለማየት ይችል ነበር። የሽንጉው አባሎች ከአንደበቶቻቸው በሚወጡ ጸያፍ ቃላት አማካይነት በአካባቢው መኖራቸውን አሳውቀዋል። ወታደሮቹም እነርሱን ተከተለው ያወካሉ። ለፋሲካ በዓል ዝግጅት ለማደረግ ከከተማ የሚወጡና የሚገቡ መንገደኞች ሁኔታውን ፈዘው ይመለከታሉ። ስቃዩን የተረዱ ሴቶች ዋይታ ያሰማሉ። አብሮአቸው ያለው ከኢየሱስ ሐዋርያት አንዱ የሆነው ዮሐንስ ብቻ ነበር። ኢየሱስ ይህን ሁሉ ካየ በጎሳ መስቀል ላይ ከተናገራቸው ሰባት ቃላት⁵⁸ የመጀመሪያውን ለመናገር ትንፋሹን ሰብሰብ አደረገና፤ «አባት ሆይ፣ የሚያደርጉትን አያውቁምና ይቅር በላቸው» አለ። ይህ አንድ ንጉሥ የሚያስተላልፈው

⁵⁶ F.T. Zugibe, "Two Questions About Crucifixion," *BR* 5 (1989): 34-43. ይሁን እንጂ የቋንቋ ማስረጃን መሠረት በማድረግ በአይሁድ ሽንጉ ዘንድ ስቅላት በገመድ ታንቆ መገደል ዓይነት ሞት እንደ ነበር D.J. Halperin, *የመለከታል*፣ "Crucifixion, the Nahum Peshier, and the Rabbinic Penalty of Strangulation," *JJS* 32 (1981): 32-46. ይህ አመለካከት እውነት ከሆነ፣ ምንም እንኳን የመሞታቸው ዋነኛ ምክንያት ባይሆንም፤ መስቀል ላይ የሚቸነከሩ ሰዎች የመተንፈስ ችግር ይገጥማቸው እንደ ነበር የመለከታል ማለት ነው።

⁵⁷ G. Bare, "A Doctor Look at the Crucifixion," *The Lookout* (April 4, 1982): 2-3,6.

⁵⁸ ሰባቱ የመስቀል ላይ ቃላት የሚከተሉት ናቸው፤ (1) «አባት ሆይ፣ የሚያደርጉትን አያውቁምና ይቅር በላቸው» (ሉቃ 23:34)፣ (2) «እውነት አልሃለሁ፣ ዛሬ ከእኔ ጋር በገነት ትሆናለሁ» (ሉቃ 23:43)፣ (3) «አንቺ ሴት ሆይ፤ ልጅሽ ይኸው» «እናትህ ይህችው» (ዮሐ 19:26-27)፣ (4) «አምላኬ አምላኬ ለምን ተውኸኝ?» (ማቴ 27:46፣ ማር 15:34)፣ (5) «ተጠማሁ» (ዮሐ 19:28)፣ (6) «ተፈጸመ» (ዮሐ 19:30)፣ (7) «አባት ሆይ፤ መንፈሴን በእጅህ እሰጣለሁ» (ሉቃ 23:46)።

⁵⁵ P. Barbet, *A Doctor at Calvary* (New York: P.J. Kennedy, 1953).
550

የምሕረት ቃል ነበር ለማለት ቢያስቸግርም፤ ሁኔታውን በተመለከተ ለሁለት ዋና ዋና ነገሮች ትኩረት ይሰጣል። በመጀመሪያ፣ ስቃይ ያደርሱበት የነበሩ ሰዎች የሚያደርጉትን አያውቁም (ሐሥ 3፥17፣ 1ቆሮ 2፥8)። የማመዛዘን ችሎታቸው በጣም ዝቅ ያለ ነው። ሁለተኛ፣ መስቀሉ የይቅርታ መስቀል ነበር። ዕዳችን የተከፈለው እርሱ በምትካችን በመሞቱ ነው። ኢየሱስ ቅጣታችንን በመቀበሉ ነጻ ሆነናል (ኢላ 53፥5፣ ዮሐ 3፥17፣ ሮሜ 4፥25፣ 6፥23፣ 1ቆሮ 15፥3፣ ዕብ 9፥28፣ 1ጴጥ 2፥24፣ 1ዮሐ 2፥2)። መስቀል ላይ በነበረ ጊዜ ከተናገረው የመጀመሪያ ቃል አንጻር እኛም ከሌሎች በተሰነዘረብን ስድብ ወይም ሐሜት ቂም ለመያዝ ወይም ቅርታ ለማሳደር የሚያበቃን አንድም ምክንያት አይኖረንም። በተለያዩ ምክንያት ልባቸው የቁሰለ ሁሉ የክርስቶስን ቍስልና ለተቃዋሚዎቹ በመጀመሪያ የሰጠውን ምላሽ ማስታወስ ይገባቸዋል።

¹⁹ጳጳሮችም ዩሱፍ ዩሱፍ በመስቀሉ ላይ (ከራስጊዜ¹⁹) ስንጠሰጠሰው፤ ዩሱፍም፣ (ዩህ^{19፥19}) የናዝሬት ኢየሱስ፣ የአዲሱ ንጉሥ የሚሰ ነበር። **ዮሐ 19፥19-22 ማቴ 27፥37፣ ሉቃ 23፥38 ጋር**

²⁰ኢየሱስ የተሰቀሰበት ቦታ ከከተማው ስጠገብ ስለ ነበር ብዙዎች አዲሱ ዩሱፍን ስንበቡት፤ ዩሱፍም በሕይወቱና በሳቲን፣ በገፈክም ነበር።

²¹የአዲሱ የካህናት ስለቆች ጳጳሮችን በመቃወም፣ «እርሱ የአዲሱ ንጉሥ ነኝ» ስንዳስ ዳፍ ስንጂ የአዲሱ ንጉሥ ብሰህ ስትዳፍ ስሱት።

²²ጳጳሮችም፣ «በቃ፣ የዳፍሁትን ዩሱስህ» ብሱ መሰሰ።

ይህ ጽሑፍ ጉልጉታ ድረስ ከኢየሱስ ጋር መጥቷል። አሁን ደግሞ መስቀሉ ራስጌ ላይ ተደርጓል። ይህ ይፋ የወጣ ፍርድ ቢሆንም፣ በጣም በሚገርም ሁኔታ እውነትነት ያለው ቃል ነበር። በዚህ ክስ መሠረት ኢየሱስ በደለኛ ሆኗል። በዚሁ ቃል አማካይነት አይሁድን

ለማወክ የሞከረው ጲላሞስ «እውነት ምንድነው?» በማለት ላቀረበው ለራሱ ጥያቄ መልስ መስጠቱ ነበር።

ምንም እንኳን በመጠኑ በተለያዩ መልክ ቢሆንም፣ ቃል በቃል ባልሆነ ሁኔታ አራቱም ወንጌሎች የፍርዱን ጭብጥ መዝግበዋል። በከፊልም ቢሆን ልዩነት ሊኖር የቻለው በትርጉም መለያየት ሊሆን ይችላል። ፍርዱ በሦስት ቋንቋዎች ተጽፏል፤ በአራማይክ (በፓለስቲና መነጋገሪያ ቋንቋ)፣ በግሪክኛ (የጊዜው ዓለም አቀፍ ቋንቋ) በላቲን፣ (የሮም መንግሥት ብሔራዊ ቋንቋ)። የዓለም አዳኝ የተፈረደበት በሮም ግዛት የነበሩ ሰዎች ሁሉ በሚረዱት ቋንቋ መሆኑ አግባብ ያለው እንደ ሆነ አያከራክርም።

ምልክቱ የካህናት አለቆችን በጣም አስቆጥቷል። ቃሉን፣ «ይህ ሰው የአይሁድ ንጉሥ ነኝ ይላል» ወደሚል እንዲለውጠው ጲላሞስን ጠየቁት። ምንም ዓይነት አለመግባባት እንዲፈጠር አልፈለጉም። አላፊ አግዳሚው ሮማውያን የአይሁድ ሽንግ መሪ ይሆናል ተብሎ የሚታሰብን ሰው ገደሉ የሚል የተሳሳተ ሐሳብ እንዲይዙ እነ ጲላሞስ ይፈልጉም። ይህ አይሁዳውያን በአንድ ያልሆነውን ነኝ በሚል «ጎረኛ» ላይ የፈጸሙት የሞት ቅጣት እንጂ ሮማውያን አንድ ዐመፀኛ ላይ የፈጸሙት ቅጣት አልነበረም። ጲላሞስ ለመጨረሻ ጊዜ ፈቃደኛ አለመሆኑን ገለጸና ጽሑፉ ባለበት ሁኔታ ቀረ።

²³ወታደሮቹ ኢየሱስን ከስቀሉ በኋላ ስጃ ጠባቡ ሲቀር ሰብሱን ወስደው በስዎንዳንዱ ስንድ ስንድ ስንዳደረስ ሰራት ተከፍፈሱት፤ ስጃ ጠባቡ ከሳዳ ስስክ ታች ስንድ ወጥ ሆኖ ያለ ስፍት የተሠፈ ነበር።

²⁴ስለዚህ፣ ሰጣ ተጠጥሰን ለሚደርሰው ደድረስ ስንጂ ስንቀዳዳው» ተባበሱ። ዩህም የሆነው፣ ሰብሱን ተከፍፈሱት፤

በእጅ ጠባቢም ሳይ ሰጣ ተጣጣሱ» የሚሰው የመዘኛው ቃል እንዲፈጸም ነው። ወታደሮቹ ያደረጉትም ይህን ነው።

³⁵በዚያም ተቀምጠው ይጠብቁት ነበር።

ገዳዮች የሚችሉን ልብሶች ለራሳቸው መውረሳቸው የተለመደ ነበር። ወታደሮቹ የኢየሱስን ሰንደል ጫማ፣ የራስ መጠምጠሚያ፣ መጎናጸፊያና ካባ ለአራት ሳይከፋፈሉት እንዳልቀረ ለማሰብ ይቻላል። ወጥ ሆኖ የተሠራውና ከፍ ያለ ዋጋ የነበረው እጅ ጠባብ ግን ቀርቶ ነበር። ቀድረው ቢከፋፈሉት አጉል ሊበላሽ ሆነ። ስለዚህም በቁማር ያሸነፈ እንዲወስደው ተስማሙ (ቁማር ለሮማውያን ወታደሮች የተለመደ የጊዜ ማሰለፊያ ነበር)። ዕጣ ተጣጣሉ ለማለትም ይቻላል። ይህ በሠራዊቱ ዘንድ በጣም የተለመደና አንድ ዓይነት ስፖርታዊ ጨዋታ እንደ ሆነ ነበር የሚያስቡት። ይሁን እንጂ የሚያደርጉትን ነገር ከሺህ ዓመት በፊት በመዝሙር 22፥18 መሠረት እግዚአብሔር መዝግቦት ነበር። ወታደሮቹ የግድያ ሥርዐቱን የማስፈጸም ኅላፊነት እንዳላቸው ይገምታሉ። ስለዚህ ኢየሱስ እስኪሞት ድረስ እዚያው ተቀምጠው ይከታተላሉ፤ ዐመፀኞች መጥተው እርሱን የማዳን ሙከራ እንዳያደርጉም ይጠብቃሉ። ይህ ትንቢት ግን እግዚአብሔር ሁኔታዎችን ሁሉ እየተቆጣጠረ እንደ ነበር ያሳስበናል። እርሱ ራሱም በሰማይ ሆኖ የልጁን ሞት ይከታተል ነበር።

³⁹መንገድ በሳፊዎችም በኅዳስ ስየተሳደቱና ራሳቸውን ስየነቀነቁ፣ ⁴⁰ቤተ መቅደስን ስፍርሰህ በሦስት ቀን ውስጥ የምትሠራው ስስተ ራስህን ስድን! የእግዚአብሔር ሰጅ ከሆነህ በሰ ከመስቀሰ ወረድ! (ራስህን ስድን⁴⁰) ይሱት ነበር።

ማቴ 27፥39-43
ማር 15፥30-32
ሉቃ 23፥35 ጋር

⁴¹የካህናት ስብቅቶም ከሶሪት ሕገ መምህራንና ከሸማግሌዎች ጋር ሆነው (ስርስ በርሳቸው⁴¹) ስድኞቹበት እንዲህ ይሱ ነበር፤ ⁴²ሴቶችን ስድን፤ ራሱን ግን ማዳን ስድኛህም! የስራሴስ ንጉሥ (በእግዚአብሔር የተመረጠው ክርስቶስ⁴³) ከሆነ ስሆን ከመስቀሰ ወረድ፤ ስኛም ስኛምንበታሰን። ⁴³በእግዚአብሔር ታምኖሰሰ፣ «የእግዚአብሔር ሰጅ ነኝ! ይሰ ስሰ ነበር ስስተ ከወደደው ስሆን ያድነው!

³⁶ወታደሮችም ቀርበው ያፈዘቡት ነበር፤ የሱመጠጠ የወደን ጠጅ ስየሰጡትም፣ ³⁷«ስንተ የአይደድ ንጉሥ ከሆነህ፣ ራስህን ስድን» ይሱት ነበር።

ማቴ 27፥44 ⁴⁴ከስርሱ ጋር የተሰቀሱት ወንበዳዎችም እንደዚህ የሰድብ ቃል ያወርዱበት ነበር።

አራት ወገኖች በአንድነት ሆነው ኢየሱስን ይሰድቡት ነበር። የመጀመሪያዎቹ ሕዝቡ ነበሩ። ኢየሱስ የተሰቀለው ወደ ከተማ በሚያስገባው ዐውራ መንገድ አጠገብ ነው። ሕዝቡ ወደ ከተማ ሲገቡና ሲወጡ ሌሊቱን ስለ ነበረው እስራትና ምርመራ ወሬ ይናፈስ ነበር። ማስተዋል የጎደላቸው ሕዝብ መሪዎቻቸው የሰነዘሩትን ክስ እንደ በቀቀን ይደጋግሙታል። ቤተ መቅደሱን እንደ ገና እንደሚሠራ ኢየሱስ የተናገረውን በማሰብ፣ «ራስህን ከመስቀል ማውረድ ያልሆነልህ ቤተ መቅደሱን እፍርሼ እንደ ገና እሠራዋለሁ ለማለት እንዴት ትችላለህ?! የእግዚአብሔር ልጅ ነኝ ባዩ» በማለት ያወኩ ነበር። እነርሱ በተሳሳተ መንገድ በመተርጎም ላይ ያሉትን ትንቢት ኢየሱስ በመፈፀም ላይ መሆኑን ያስተዋሉት በጣም ጥቂቶች ነበሩ።

ሁለተኛዎቹ፣ ሊቀ ካህናቶቹ፣ ሰዳቃውያን፣ ፈሪሳውያን ሕግ ዐዋቂዎችና ከሕዝቡ የተወከሉ ሽማግሌዎች ያሉበት የሸንጎ አባሎች ነበሩ። መረዳት እንደሚቻለው አንደኛው ወገን የሌላውን ወገን ትክክል («እርስ በርሳቸው») መታ መታ እያደረገ የሚናገረው ትክክል መሆኑን በመግለጽ ያበረታታዋል። «እርግጥ ነው፣ ያደረጋቸው የፈውስ

ተአምራት እጅግ አስደናቂ ነበሩ፤ ራሱን ከመስቀል ላይ ማውረድ አለመቻሉ ግን ቀድሞውኑ አጭብርባሪ እንደ ነበር ያረጋግጣል» ይሉ ነበር። ከዚህ ጋር፣ «ኢየሱስ እግዚአብሔር የላከው መሲሕ ቢሆን ኖሮ ራሱን ለማዳን ይችል ነበር። እግዚአብሔር ራሱም ቢሆን ልጁን ያድነው ነበር» ይባላሉ። ቅዱሳት መጻሕፍት የተነበዩት ግን ይህን አልነበረም። ኢሳይያስ 53፡10፣ «መድቀቁና መሠቃየቱ ግን የእግዚአብሔር ፈቃድ ነበር፤ እግዚአብሔር ነፍሱን የነጠሉት መሥዋዕት ቢያደርገው እንኳ ዘርን ያያል፤ ዕድሜውም ይረዝማል፤ የእግዚአብሔርም ፈቃድ በእጁ ይከናወናል» ይላል። ለአለማመናቸው ምክንያት ሊሆናቸው የሚችል ይመስል፣ «ከመስቀል መውረድ ቢችል ኖሮ እኛም እናምንበት ነበር» ይሉ ነበር። ሆኖም፣ ማንንም ማታለል አይችሉም። ኢየሱስ ከሞተ ያስነሣው አልዓዛርን ለመግደል የፈለጉ፣ ኢየሱስ ከመስቀል ቢወርድ እንኳ መልሰው እንደሚሰቅሉት ግልጽ ነበር።

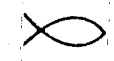
በኢየሱስ ላይ ሲያፈሁና ሲሳደቡ የነበሩ ሦስተኛ ወገኖች ወታደሮቹ ሲሆኑ ለኢየሱስ የሐመጠጠ ወይን ጠጅ በድጋሚ አቀረቡለት። እንደ ሕዝቡና እንደ ሸንጎ አባሎቹ ሁሉ እነርሱም፣ «አስቲ ራስህን አድን!» የሚለውን ቃል ያስተጋቡ ነበር። በመጨረሻም፣ ከኢየሱስ ግራና ቀኝ ተሰቅለው የነበሩ ወንበዴዎች እንኳ ይሳደቡና ያፈሁ ጀመር። ቆየት ብለን ከሉቃስ ወንጌል እንደምንመለከተው፣ ከወንበዴዎቹ አንዱ ለኢየሱስ ተከላክሎለታል። ኢየሱስን የተሳደበው አንዱ ብቻ ሲሆን ማቴዎስ ግን ሁለቱም እንደ ነበሩ የገለፀው ያንኑ ለመግለፅ አስቦ ይሆናል። ምናልባትም ለነቀፋና ፌዛቸው ኢየሱስ የሰጠውን የቅንነት መልስ በማየቱ ሁለተኛው ሰው ንስሐ ገብቶ ይሆናል። እርግጠኛ ለመሆን አንችልም። ይሁን እንጂ፣ እግዚአብሔር ሁኔታውን ሁሉ በበላይነት መቆጣጠር ብቻ ሳይሆን፣ ይህንኑ ነገር ከሺህ ዓመት በፊት አመልክቶ እንደ ነበር እርግጠኞች ነን።

እግዚአብሔር ከመስቀሉ በታች ስለሚሆነው ነገር በዳዊት በኩል ሲያመለክት፣ «የሚያዩኝ ሁሉ ይሳለቁብኛል፤ ራሳቸውንም እየነቀነቁ እንዲህ እያሉ ይዘልፉኛል፤ በእግዚአብሔር ተማምኖአል፤ እንግዲህ እርሱ ያድነው፤ ደስ የተሰኘበትን እርሱ ይታደገው። ... ውሾች ከበቡኝ፤ የክፉዎች ሸንጎ በዙሪያዬ ተሰልፎአል፤ እጆቼንና እግሮቼንም ቸነክሩኝ» በማለት አመልክቶ ነበር (መዝ 22፡7-8:16)።

አራቱም ወገኖች «ሌሎቹን አዳነ፤ ራሱን ማዳን ግን አልቻለም በማለት ኢየሱስን አንጓጠውታል። የተናገሩት እርስ በርሱ የሚቃረን ቢመስልም እውነት ነበር። ኢየሱስ በአንዴ ራሱንም ሆነ ሌሎችን ለማዳን አልቻለም። በእርሱ እውተኛ ሕይወት እንዲኖረን እርሱ ሕይወቱን ሰጠ (ቆሮ 5፡21፤ ሮሜ 3፡21-26፤ ዕብ 9፡26-28)።

³⁹ከተሰቀሉት ወንጀሎችም ስንዱ የስድብ ሉቃ 23፡39-43 ናዳ ስምደረደበት፣ «ስንተ ክርስቶስ ስዳደስህምን? ስስቲ ራስህንም ስኛንም ስድን?» ደሰው ነበር።

⁴⁰ሲሳኛው ወንጀላኛ ግን ስንዲህ ሲሰ ገሰሠ። «ተመሳሳይ ፍርድ ስየተቀበረህ ሳሰህ፣ ከቶ ስግዚአብሔርን ስተፈራምን ⁴¹ስኛ ሳደረግነው ነገር ቀጣት ስየተቀበረህ ስስ ሆነ ተገቢ ፍርድ ሳዳ ነን፤ ደህ ሰው ግን ስንዳኛ ክፍ ነገር ስሳደረግም።

⁴²ደግሞም፣ «ኢየሱስ ሆዱ፣ በመንግሥተህ በመጣህ ጊዜ ስለሰኝ» ስሰው።
⁴³ኢየሱሱም፣ «ስውነት ስሰህበቱ፤ ዛሬ ከስኔ ጋር በገነት ተሆናለህ» ስሰው።

ከወንጀላኞቹ አንዱ ኢየሱስን ሐሰተኛ መሲሕ እያለ በመሳደብ ላይ (blasphem) ነበር። ይህ ሰው፣ «መሲሕ የሮማውያንን ቀንበር ለመስበር የሚችልበት ፖለቲካዊና ወታደራዊ ገይል ይኖረዋል» በሚለውና በብዙዎች ዘንድ ተቀባይነት ባገኘው የተሳሳተ አመለካከት

የተነጻ ነበር። እንደዚያ ከሆነ ኢየሱስ ያልተሳካለት አሳዛኝ ሰው ነው። ለዚህ ዐመፀኛ የኢየሱስ ልዝብነት በጣም የሚያናድድ ነበር። ታዲያ፣ እንዲህ ያለው በጎ አድራጊ ነኝ ባይሉት አንዴት የእስራኤል ታዳጊ ነኝ ሊል ይደፍራል!

የመጀመሪያው ወንበዴ በአሳማኝ ሐዘን ቢናገርም፣ በምክንያታዊነትና በእምነት የተናገረው ግን በሌላኛው በኩል የነበረ ጓደኛው ነው። ከኢየሱስ ቀጥሎ የነበረ ጓደኛውን ገሠጸው። ምንም እንኳን የመጀመሪያ አነጋገሩ በመጠኑ አሻሚ ቢሆንም፣ ከንግግሩ ቢያንስ ሦስት ነገሮችን ለመረዳት ይቻላል። (1) ሁለቱም ወንጀለኞች መሆናቸውንና ሞት የሚገባቸው መሆኑን። (2) ኢየሱስ ግን ጻድቅ ስለሆነ ሞት የማይገባው መሆኑን። (3) ከኢየሱስ ጋር በተጋሩት ሞት የእግዚአብሔር እጅ ያለበት መሆኑን - ኢየሱስ ዋናው ሰው ሲሆን፣ ሁለቱ ግን እንዲሁ አጃቢዎች ብቻ መሆናቸውን። ይህ የሚፈልገው በኢየሱስ ላይ ከማፌዝ ይልቅ እርሱን ያከበረውን እግዚአብሔርን መፍራትን ነው።

ራሱን ወደ ጓደኛው እንደ መለሰ፣ «በመንግሥትህ ስትመጣ አስበኝ» በማለት በቀጥታ ለኢየሱስ ተናገረ። ኢየሱስ በመሞት ላይ መሆኑን ግምት ውስጥ ከማስገባት አኳያ ይህ ታላቅ እምነትን ያመለክታል። ሰውየው በአንድ ዓይነት ትንሣኤና መንፈሳዊ መንግሥት የሚያምን መሆን አለበት። ፖለቲካዊ መንግሥት ለመመሥረት ጠንክሮ ሲዋጋ ነበር። አሁን ግን በሕይወቱ ማብቂያ ላይ፣ ሲፈልገው የነበረውን ንጉሥ አገኘ። ጥያቄው ቀላልና እምነትን መሠረት ያደረገ ነበር። «ዛሬ ከእኔ ጋር በገነት ትሆናለህ» በማለት ኢየሱስ የሰጠው መልስ ሰውየው መስቀል ላይ በመቀበል ላይ የነበረውን ስቃይ ሳያስታግስለት አልቀረም። «ገነት» የሚለው ቃል የውበትና የደስታ ስፍራን ያመለክታል (ኢሳ 51፥3፣ 2ቆሮ 12፥4፣ ራእ 2፥7)። ስለ ኤደን አትክልት ስፍራ ለመናገርም አገልግሏል (ዘፍ 2፥8፣ የሰብዓ ሊቃውንት

ትርጉም)። የአሁኑ ተስፋ ውበት ግን «ገነት» ሳይሆን ከኢየሱስ ጋር የመሆን ሐቅ ነበር። ሰውየው ለኢየሱስ የሰጠው መልስ የንስሐና የእምነት ነው። ኢየሱስ የሰጠው መልስ ደግሞ የድነት ተስፋ ነበር። ይህ ወንበዴ ስለ ኢየሱስ ምን ያህል ተረድቶ እንደ ነበር ወይም ሞት አፋፍ ላይ ሆኖ የነበረው እምነት ምን ያህል እርግጠኛ እንደ ሆነ አናውቅም። አንድ ቀን ግን እርሱን በግል ለመጠየቅ የምንችለበት ዕድል እንደሚኖረን እርግጠኞች ለመሆን እንችላለን።

25 በኢየሱስ መስቀል ስጠገብ ስናቱና የስናቱ ስጎት፣ ስንዲሁም የቀሰዩሳ ሚስት ማያምና መገደባዊት ማርያም ቅመው ነበር። 26 በዚያም ኢየሱስ ስናቱንና

የሚወደውም ደቀ መዝሙር ስጠገቧ ቅሞ ሲያቸው ስናቱን፣ «ሰናቱ ሴት ሆይ፤ ሳይኸ ደኸው» ስጎት፤ 27 ደቀ መዝሙሩንም፣ «ስናትህ ደህኸው» አለው። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ደህ ደቀ መዝሙር ወደ ቤቱ ወሰዱት።

የኢየሱስ ሰዎች መስቀሉ አካባቢ እንዳልነበሩ ለመረዳት ይቻላል። እስከምናውቀው ድረስ እዚያ የተገኘው የሐንስ ብቻ ነበር። በጥቂት ሴቶች መካከል ቆሞአል። የሐንስ አራቱን ሲጠቅስ፣ ማርቆስና ማቴዎስ ግን ሦስት ሴቶች ብቻ እንደ ነበሩ ያመለክታሉ።⁵⁹ ማርቆስና ማቴዎስ ኢየሱስ ሲሞት በቦታው የነበሩ ሴቶችን ዝርዝር ሲገልጡ፣ የሐንስ ግን መጀመሪያ ሲሰቀል የነበሩ ሴቶችን ዝርዝር አቅርቧል። ኢየሱስ ካናገራቸው በኋላ የሐንስና ማርያም ወዲያውኑ ከሥፍራው ሳይሄዱ አልቀሩም።

⁵⁹ ሌንስኪ የሚያምነው የሐንስ የገለጠው ሦስት ሴቶች ብቻ እንደ ነበሩ ነው (የቀልዮጳ ሚስት ማርያም፣ የማርያም እጎት የተባለችው ናት)። እንዲያ ከሆነ ደግሞ፣ ማርያም የሚባሉ ሁለት እጎት-ማማቾች ነበሩ ማለት ነው። እንዲህ ማለት ይከብዳል።

ኢየሱስ መስቀል ላይ ሆኖ በተናገረው ሦስተኛ ቃል እናቱን በጣም ይወደው ለነበረ ሰው አደራ ሰጣት። ይህ የሚያመለክተው በኢየሱስ «ቤተ ሰብ» እውነተኛ አማኞች እንደ ነበሩና የእናቱ ልጆች የሆኑት ወንድሞቹ ግን እስከ ትንሣኤው ድረስ በዚያ ምድብ ውስጥ አለመኖራቸውን ነው። ዮሐንስ የኢየሱስ አክስት ልጅ ስለሆነ፣ (ሰንጠረዥን ይመለከቷል)፣ በጣም የሚቀርበው አማኝ ዘመዱ ነበር ማለት ነው። በዚህ መሠረት ዮሐንስ ማርያምን እቤቱ ወስዶ፣ «የአንቺም ነፍስ ደግሞ በሰይፍ ይወጋል» የተባለላትን ቅድስት በጥንቃቄ ይንከባከባት ጀመር (ሉቃ 2:35)።⁶⁰

ዮሐንስ 19:25	ማርቆስ 15:40	ማቴዎስ 27:56
ማርያም፣ የኢየሱስ እናት		
የማርያም እናት	ሰሎሜ	የዘብዴዎስ ልጆች እናት (ያዕቆብና ዮሐንስ)
ማርያም የቀልዮጳ ሚስት	ማርያም፣ የታናሹ ያዕቆብ እና የዮሳ እናት ⁶¹	ማርያም የያዕቆብና የዮሳ እናት
ማርያም መግደላዊት	ማርያም መግደላዊት	ማርያም መግደላዊት

⁶⁰ ዮሐ 19:27 ዮሐንስ ኢየሩሳሌም ውስጥ አንድ ዓይነት መኖሪያ ቦታ እንደ ነበረው የሚያመለክት ሊሆን ይችላል። እንዲያ ከሆነ፣ የሊቀ ካህን ቤተ ሰቦች ወዳጅ ለመሆን ስለቻለበትና በዚህም ምክንያት ቤተ ሰብ ስለሆነበት ምክንያት ለመረዳት ይቻላል።

⁶¹ ቀልዮጳ (አልፍቶስ) የዮሴፍ ወንድም መሆኑን አንድ ጥንታዊ ትውፊት ያመለክታል (Hegesippus in Eusebius, H.E. 3.11 እና 4:22)። ይህም ታናሹ ያዕቆብን የኢየሱስ የሩቅ ዘመድ ያደርገዋል። አዲሮሼምም (11:602-3) በሐዋርያቱ ስም ዝርዝር ውስጥ የተሰጣቸውን ስፍራና የሑጊሲፒስን ቃል መሠረት በማድረግ ይሁዳ (ታዴዎስ) እና ቀናተኛው ስምዖን የቀልዮጳ እንጂ የማርያም ልጆች እንዳልነበሩ ይገልጻል (ማቴ 10:3-4፣ ሐሥ 1:13 ወዘተ)። ስለሆነም እነርሱም ቢሆኑ የሩቅ ዘመድ መሆናቸው ነው።

[ግር15]³³ ከሰድስት ሰዓት ጀምሮ እስከ ዘጠኝ ሰዓት ድረስ በምድር ዙሪያ ሳይ ጨፈማ ሆነ።

[ሉቃ 23]⁴⁵ የጸሐይ ብርሃን ተከሰከሱ ስለሆነ

[ግር15]³⁴ በዘጠኝም ሰዓት ኢየሱስ፣ «ኢሱሄ ኢሱሄ ሳማ ሰብቅታኒ?» ብሎ በታላቅ ድምጻ ጮኸ፤ ትርጓሜውም፣ «አምሳኪ፣ አምሳኪ ሰምን ተውሽኝ?» ማለት ነው።

³⁵ በዚያ ቅመው ከነበሩት ስንዳንዶች ደህን ሲሰጡ፣ «ኢደዎስን ደግሙ» ስሉ።

በቀትርና ዘጠኝ ሰዓት መካከል ደመና የይሁካ ምድር ሸፍኖ ነበር። ይህ የኢየሱስን ሞት ተከትሎ ከታዩት ሦስት ክስተቶች የመጀመሪያው ነበር። አጥጋቢ በሆነ መልኩ በተፈጥሮአዊ ሁኔታ መግለጽ የማይቻል ፍርድን የሚያመለክት ልዕስ ፈተጥሮአዊ ምልክት ነበር (አሞ 8:9-10 ጋር ያነ)። ለምሳሌ ያህል ግርዶሽ ሦስት ሰዓት ሙሉ አይቆይም። ሙሉ ጨረቃ ባለበትም የፋሲካ ሰምን አይሆንም። የፀሐይ ብርሃን እስኪከለከል ድረስ የበረሃ ዐውሎ ነፋስ ፍጹም ጨለማ እንዲሆን አድርጎ ነበር ማለቱም የማይመስል ነው።⁶² አይሆንም ምድርን ጨለማ ያለበት የእግዚአብሔር እጅ ነበር።

⁶² ሌላው ምሳሌ ኅዳር 29 ዓ.ም. የተፈጸመው ግርዶሽ ኢየሱስ በሞተ ጊዜ ያለ ጊዜው የተፈጸመ ግርዶሽ እንደ ሆነ ለቃስ ማመልከቱን ለማሳየት ጄ. ሰውየር የሰጠው ገለጻ ነው። ግርዶሹ የወሰደው ጊዜ 1 1/2 ደቂቃ ቢሆንም፣ ለቃስ በማጋነን 3 ሰዓት ብቻ ነበር ብሏል (J. Sawyer "Why is a Solar Eclipse Mentioned in Passion Narrative (Luke 23:44-45)," JTS 23 [1972]: 124-128)። ይሁን እንጂ፣ ይህ አስተሳሰብ በወንጌላዊው ተአማኒነት ላይ ጥያቄ ያስነሣል።

ኢየሱስ ስድስት ሰዓት ብቻ መስቀል ላይ ከቆየ በኋላ ሞተ። «ኤሎሄ ኤሎሄ ...»⁶³ በማለት በታላቅ ድምፅ ጮኸ። ይህ ኢየሱስ መስቀል ላይ እያለ የተናገረው አራተኛ ቃል ምናልባትም ከሁሉም የበለጠ ነገረ መሎታዊ ፋይዳ ያለውና ከጥልቀቱ የተነሣ ሙሉ በሙሉ ለመረዳት አዳጋች ሊሆን ይችላል። ይሁን እንጂ ቢያንስ ሁለት አቅጣጫዎችን ያመለክታል። የመጀመሪያው ኢየሱስ ጥቅሱን ቃል በቃል መወጣት የትኩረት አቅጣጫችንን ወደ መዝሙር 22፥1 ይመራዋል። ይህ ክፍል የኢየሱስን ስቅለት አስመልክቶ እጅግ በጣም ግልጽ ትንቢት ነው። ይህ የእግዚአብሔር ዕቅድ መሆኑንና የሁኔታዎች ውጫዊ ገጽታ ምንም ዓይነት መልክ ቢኖረው አሁንም በእግዚአብሔር ቁጥጥር ሥር መሆናቸውን የሚያረጋግጥ ጠንካራ ማሳሰቢያ ነው። ይህን መዝሙር በተመለከተ በጣም አስገራሚው ነገር የተጻፈው በ1000 ዓ.ቅ.ክ. ማለት ስቅለቱ ከመፈጸሙ 600 ዓመት በፊት መሆኑ ነው። እግዚአብሔር ስለ አዘጋጀው የመሥዋዕት በግ (መዝ 22) ስለ መልካሙ እረኛ (መዝ 23) ለሚያወሳው መዝሙር እንደ መግቢያ መሆኑም በጣም ያስገርመናል።

⁶³ ይህን ሲል ኢየሱስ ስለተጠቀመበት ቋንቋ አንዳንድ ጥያቄዎች አሉ። የዐረፍተ ነገሩ ሁለተኛ አጋማሽ («ለምን ተወኸኝ?») የሚለው አራማይክ መሆኑ ግልጽ ነው። ይሁን እንጂ «ኤሊ ኤሊ» የሚለው የማቴዎስ የመጀመሪያ አጋማሽ ዕብራይስጥ ሲመስል፣ «ኤሎይ፣ ኤሎይ» የሚለው የማርቆስ ቃል ግን አራማይክ ነው። ኢየሱስ በመጀመሪያ የተናገረው በዕብራይስጥ ቢሆን ኖሮ ኤሊ ሲል ኤልያስ ማለቱ ነው ወደሚል ግራ መጋባት በቀላሉ ያመራሉ። ይህም ማለት ከባሕላዊ ምክንያቶች አኳያ ማርቆስ የኢየሱስን ቃል ያሰፈረው በዕብራይስጥ ሳይሆን በአራማይክ ነበር ማለት ነው። ይሁን እንጂ ዐውዳዊ ማስረጃው የሚያመለክተው የመጀመሪያው ጽሑፍ በአረማይክ መዘጋጀቱን ነው። በተጨማሪም ማቴዎስ የተጠቀመበት ኤሊ የሚለው ቃል የመዝሙር 22፥1ን ትርጉም የሚያንጸባርቅ ሊሆን ይችላል። «አንዳንድ እንግሊዝኛ ተናጋሪዎች እግዚአብሔርን በዕብራይስጥ ስሙ ሊጠሩት እንደሚችሉ ለማሳሰብ ይቻላል» (Carson, P. 578)። ሕዝቡ «ኤልያስ» ማለቱ ነው በማለት የተረዱት ከሥቃዩ የተነሣ ኢየሱስ በመኮላተፍ ሊሆን ይችላል።

በሁለተኛ ደረጃ፣ ኢየሱስ ከመዝሙር 22፥1 መጥቀሱ ብቻ አልነበረም፤ አሁን ስላለበት ሁኔታና ለጊዜው ከሰማያዊ አባቱ የመለየቱን መራር እውነት በመግለጽ ላይ ነበር። በዘላለም መካከል ኢየሱስ አንዴም ከእግዚአብሔር ተለይቶ አያውቅም። ምንም እንኳን በዚህ ጊዜ ኢየሱስ አምላክ መሆኑ ተቋርጦ ነበር ብለው የሚያምኑ ኖስቲኮችንና ዴሴቲኮችን አጥብቀን ብንቃወምም፣ ኢየሱስ ራሱ ኅጢአት ሆኖ ስለ ነበር በተወሰነ መልኩ እግዚአብሔር ፊቱን አዙሮበት ነበር እንላለን (2ቆሮ 5፥21፣ ሮሜ 3፥26፣ ገላ 3፥13 ጋር ያን)። ኢየሱስ ብቻውን በመስቀል ላይ ተሰቃይቶ ይሞት ዘንድ በእግዚአብሔር ተተወ።⁶⁴ ይሁን እንጂ እግዚአብሔር ኢየሱስን መቃብር ውስጥ እንዳልተወው ለማመልከት ይኸው ቃል ሐዋርያት ሥራ 2፥27-31 ውስጥ ተመልሶ ይመጣል። በእግዚአብሔር መተው እጅግ ከባድ ቢሆን ለጊዜው እንጂ ለዘላቂታው አይደለም። ሌላው ቀርቶ መዝሙር 22 እንኳን የሚያበቃው በድል ነው። ከመስቀሉ በስተ ኋላ ያለው ባዶ መቃብር ነበር።

ማቴ 29፥28
ማቴ 27፥48፤
ማር 15፥36 ጋር

ማቴ 27፥49
ማር 15፥36 ጋር

²⁸ ከዚያም ኢየሱስ ሁሉ ነገር እንደ ተፈጸመ ወዘቅ፣ የመጽሐፍ ቃዕ እንዲፈጸም፣ «ተጠማሁ» ስለ።
²⁹ በዚያም የሆመጠጠ ወደን የሞላበት ስቃ ተቀምጦ ነበር፤ ስነርሱም (ወዲያው፣) ሰፍነገ በወደን ጠጅ ነክረው፣ በሂሶቹ ዘንገ ወደ ስፍ አቀረቡት።

⁴⁹ የቀረተ ግን፣ «ተዉተ፤ ስስቲ ኤልያስ ጠጥት ሲያድነው ስናያለን» ስለ።

⁶⁴ ጳውሎስ ይህን ቃል የተጠቀመበት ወዳጆቹ ትተውት እንደ ሄዱ ለመግለጽ ነበር (2ጢሞ 4፥10:16)።

እንተ ስጦቱን የሰጠውን ቃል ሰማህ። እግዚአብሔርን ተስፋ የምታደርጉ
 ሁሉ በርቱ ሰባቸውም ደዳና (መዝ 31÷2:4-5፤ 7:11-14፤
 22:24)።

§ 166
 ለኢየሱስ ሞት
 የተሰጠ ምላሽ
 (ማቴ 27÷51-56፤
 ማር 15÷38-41፤
 ሉቃ 23÷47-49)

[ማቴ 27]51 በዚያን ጊዜ የቤተ መቅደስ መጋረጃ

ከሳይ እስከ ታች ስሁስተ ተቀደደ፤ ምድር ተናጠጠች፤
 ዐለቶችም ተሰነጠጠቁ፤⁵² መቃብሮች ተከፈቱ፤
 እንቀሳቤተው የነበረትም ብዙዎች ቅዱሳን ተነሡ፤
⁵³ ከመቃብሮቹም በመውጣት ከኢየሱስ ትንሣኤ በኋላ ወደ
 ቅድስት ከተማ ገብተው በብዙዎች ታዩ።

ኢየሱስ ሲሞት የቤተ መቅደሱ
 መጋረጃ ለሁለት ተቀደደ። የተቀደደው መጋረጃ
 በመቀደሱ አደባባይና በቅድስቱ መካከል
 የነበረው ቢሆን ኖሮ ይበልጥ ብዙዎች ያዩት
 ነበር።⁶⁶

ሆኖም ዕብራውያን 4÷16፤ 6÷19-20፤ 11÷28፤ 10÷19-22 ያሉት
 ምንባቦች የተቀደደው መጋረጃ በቅድስትና በቅድስተ ቅድሳኑ መካከል
 የነበረው መሆኑን የሚያመለክቱ ይመስላሉ።⁶⁷ ምንም እንኳን አብዛኛው
 ሰው የሚመለከት ባይሆን፤ ምስጢር እንደ ሆነ ሊቀር አይችልም።
 ሌላው ቀርቶ በኋላ ወደ ክርስትና የመጡ ካህናት ይፋ ያደርጉታል

⁶⁶ ኡላንሴ የተባለው ሰው "The Heavenly Veil Torn; Mark's Cosmic *Inclusio*," *JBL* 110 (1991):123-125 በሚለው ጽሑፉ እንዳቀረበው ጆሴፊስ (የሴፍ ወልደ ኮሪዮን) ውጫዊው መጋረጃ መሆኑን ነው ያመለክተው (*War*, 5.212-214)። «ሰማያትን በሙሉ በሚያመለክት ሁኔታ የተጌጠ ነበር።» ይህ ሰማይን የሚመስል ረቂቅ ሥራ ለሁለት ተቀደደ (ማር 15÷38)። ይህ የማርቆስን አንባቢዎች ወደ 1÷10 ሊመልሳቸው እንደሚችል ኡላንሴ ያመለክታል። ይህም የኢየሱስን አገልግሎት ጅምርና ፍጻሜ ያካትታል።

⁶⁷ See M. de Jonge, "Matthew 27:51 in Early Christian Exegesis," *HTR* 79 (1986): 67-79 & D.D. Sylva, "The Temple Curtain and Jesus' Death in the Gospel of Luke," *JBL* 105/2 (1986): 239-250.

(ሐሥ 6:7)። ይህ መጋረጃ፣ ስድሳ ጫማ ስፋት፣ ሰላሣ ጫማ ክፍታ የእጅ መዳፍን ያህል ውፍረት እንደ ነበረው ኤደርሼይም የተባለ ተመራማሪ ይናገራል (11:611)። ከላይ ወደ ታች መቀደዱ፣ የቀደደው ሰው ሳይሆን የእግዚአብሔር እጅ መሆኑን ያመለክታል። ከዚህም በላይ መጋረጃው የተቀደደው የመሬት መናወጡ ምክንያት በሆነበት ጊዜ ስለ ነበር፤ የተቀደደው በመሬት መናወጡ ምክንያት ነው የሚል የተሳሳተ አስተሳሰብ ልንይዝ እንችላለን። የመሬት መናወጥ መጋረጃውን ለሁለት ከመሰንጠቁ በፊት ሕንፃውን ይደረምሰው ነበር። ስለሆነም ይህ ቢያንስ ሁለት ነገሮችን የሚጠቁም ልዕለ ተፈጥሯዊ ኹነት ነው። የመጀመሪያው፣ ሊመጣ ያለውን የመቅደሱን መደምሰስና የሌሎች መሥዋዕቶች መቋረጥ የሚያሳይ ምልክታ ነበር። ሁለተኛው የእግዚአብሔር ሕዝብ ወደ ተቀደሰ መገኛው እንዲገባ መተላለፊያው መከፈቱን ያመለክታል።

ጉልጉታ ላይ የነበሩ ሁሉ ይበልጥ የሚያዩት ከተማይቱን ያናወጠውን የምድር መንቀጥቀጥ ሲሆን፤ ሁነቱ የእግዚአብሔር ደስ አለመሰኘት ምልክት ነበር (ኢሳ 29÷6፤ ኤር 10÷10፤ ሕዝ 26÷18)⁶⁸ በከተማ የነበሩ መቃብሮች ተፈክቱ፤ 1ቆሮንቶስ 15÷20-23 ላይ የተጠቀሰውን ትንሣኤ በትንሹም ቢሆን ለማሳየት የታሰበ ይመስል ቅዱሳን ከሞት ተነሡ። መቼ ነበር በትክክል የተነሡት? ቍጥር 53 እስከ እሑድ ድረስ ከተማው ውስጥ አለመታየታቸውን የሚያሳይ ይመስላል። ሕይወት አግኝተው ሁለት ቀን ሙሉ መቃብር ውስጥ ተደብቀው ነበር? አዲሱ መደበኛ ትርጉም ይህን ይበልጥ ግልጽ

⁶⁸ Cf. R.J. Bauckham, "The Eschatological Earthquake in Apocalypse of John," *NovT* 19 (1977): 224-233.

ያደርገዋል።⁶⁹ በመጀመሪያ ቍጥር 52 ውስጥ ጊዜውን፣ «ተከፈቱ» ከሚለው ቃል በኋላ አስቀምጠናል። ቀጥሎ ቍጥር 53 ውስጥ፣ «መቃብር» ከሚለው በኋላ ያለውን ነጥብና እና ቃል አስወግደናል። ሦስተኛ፣ «በመውጣት» (ቍ. 53) [exelthantes] የሚለውን «ውጥተው ታዩ» እንደሚል አድርገን ተርጉመናል። አሁን ግን «መቃብሮች ተከፈቱ። አንቀላፍነው የነበሩትም ብዙዎች ቅዱሳን ተነሡ፤ ከመቃብርም በመውጣት ከኢየሱስ ትንሣኤ በኋላ ወደ ቅድስት ከተማ ገብተው ለብዙዎች ታዩ» በማለት እንዲነበብ ሆኗል። ስለሆነም መቃብሮቹ የተከፈቱት ዐርብ ሲሆን፣ ትንሣኤያቸው ግን እሑድ ከኢየሱስ ጋር ነበር ማለት ነው።

ይህ ታሪክ በሚገርም ሁኔታ ተአምራዊ ከመሆኑ የተነሣ አንዳንዶች ታሪክነቱን እስከ መጠራጠር ደርሰዋል። ሆኖም የእኛን የትንሣኤ ተስፋ የሚያወሳውን 1ቆሮንቶስ 15ን ማመኑ አዳጋች እንዳልሆነ ሁሉ ይህን ማመኑም አስቸጋሪ አይደለም። ማቴዎስ በዚህ ታሪክ የኢየሱስን ሞትና ትንሣኤ በአንድነት በማቅረብ ሁለቱም ያላቸውን አንድምታ ያቀርባል። ያም በእኛና በእግዚአብሔር መካከል የነበረው መጋረጃ በሞቱ ተቀደደ፤ በሞት አማካይነት ይዞን የነበረው መቃብርም በትንሣኤው ተከፈተ የሚለው ነው።

⁶⁹የሞት ስብቃውና ስብረውት ኢየሱስን ደጠብቁት የነበሩት የመሬት ሠናጠጡንና የሆነውን ነገር ሁሉ ባዩ ጊዜ እጅግ ፈሩ፤ ከዚያም፣ «በእውነት የእግዚአብሔር ሰጅ ነበር!» ስሉ።

ማቴ 27፥54
ማር 15፥39
ሉቃ 23፥47

⁶⁹ Cf. J.W. Wenham, "When Were the Saints Raised?" *JTS* 32 (1981): 150-152 and D. Senior, "The Death of Jesus and the Resurrection of the Holy Ones (Mt 27:51-53)," *CBQ* 38 (1976): 312-329.
568

⁶⁸ደህነት ሰማየት በስፍራው ተሰብስበው የነበሩ ሰዎችም ሁሉ የሆነውን ነገር በተመሰከቱ ጊዜ ደረታቸውን እየደቁ ተመሰሱ።

ሉቃ 23፥48

⁶⁵ከገሲሳ የመጡና ኢየሱስን በሚያስፈሰገው ነገር ሰማገሰገሰ የተከተሱት (የሚያውቁት⁶⁸) ብዙ ሴቶች ሁኔታውን ከርቀት እየተመሰከቱ በአካባቢው ነበሩ። ⁶⁶ከእነርሱም መካካል ማርያም ሠግደሳዊት፣ ማርያም የጾቆብና የዮሴፍ ስናት እንዲሁም የዘብዴዎስ ሰጃች ስናት ነበሩ።

ማቴ 27፥55-56
ሉቃ 23፥49
ማር 15፥40-41

ይህ የመሬት መናወጥ የኢየሩሳሌምን ምድር እንዳናወጠ ሁሉ የመቶ አለቃውን ነፍስም አናውጧታል። ኢየሱስ ሲሞት ሁኔታው ባለ ግርማ፣ ከዚያም በላይ መለኮታዊ ነበር። ምስጢራዊ በሆነ ጨለማ፣ በምድር መናወጥ፣ በመጋረጃው መቀደድና በመቃብሮች መከፈት ታጅቧል። እነዚህ ሁሉ ነፍሱ ላይ ጫና አሳርፈዋል። ኢየሱስ ስለ ራሱ እንደ ተናገረው የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን በመመስከር በቅዱስ ፍርሃት እግዚአብሔርን አመለከ። ከጥቂት ጊዜ በፊት ይህን በመናገሩ ሕዝቡ በኢየሱስ ላይ ያፈሙ ነበር፤ አሁን ግን መቶ አለቃው ሲያከብረው እንመለከታለን።

ሮማዊ እንደ መሆኑ መጠን፣ የእግዚአብሔር ልጅ መሆን ስለሚኖረው አንድምታ አይረዳ ይሆናል። ብዙ ጊዜ ሮማውያን ሰዎች ሲሞቱ ወደ አማልክት ደረጃ ከፍ ያደርጓቸው ነበር።⁷⁰ በተጨማሪም በግሪኩ ቅጂ አመልካቹ ቅጽል አይገኝም፣ በመሆኑም የሰዎቹ አባባል

⁷⁰ Adela Yarbro Collins, "Mark and His Readers: The Son of God among Greeks and Romans," *HTR* 93/2 (2000):85-100.
569

ኢየሱስ ከእግዚአብሔር ልጆች አንዱ ነበር ከማለት ያለፈ አልነበረም።⁷¹ ሉቃስ «የእግዚአብሔር ልጅ» የሚለውን ሳይሆን፤ «ጸድቅ ሰው» የሚለውን ቃል መጥቀሱ ግን ይህን ለዘብተኛ ምስክርነት ይደግፍ ይሆናል። ሆኖም መቶ አለቃው በፓለስቲና ይኖር ስለ ነበር ይህ ስም ስለ መሲሐዊ ተስፋ ለመናገር አይሁድ የሚጠቀሙበት መጠሪያ መሆኑን በሚገባ ያውቅ ነበር። ስለሆነም በንግግሩ ቢያንስ፤ «ይህ ለኢየሱስ አይገባም ነበር። እርሱ እንደ ተናገረው የአይሁድ መሲሕ ነው» ማለቱ ነበር።

በኢየሱስ ሞት የተናወጠው መቶ አለቃው ብቻ አልነበረም። ሕዝቡም ቢሆኑ በዘካርያስ 12፥10 ፍጻሜ መሠረት አልቅሰዋል (ዮሐ 19፥37 ጋር ያነ)። ታማኞቹ ሴቶች ተከታቸው ልባቸው በሀዘን ተሰብሮአል። በአገልግሎቱ ዘመን እንዳደረጉት ሁሉ (ማር 15፥41፤ ሉቃ 8፥2-3) በሚያስፈልገው ሁሉ እርሱን ለመርዳት ገሊላን ከመሰለ ሩቅ ቦታ እንኳ ሳይቀር መጥተዋል። እዚህና አሁን ግን ጌታቸው ሲሞት ቆሞ ከማየት በቀር ምንም የሚደርጉት የለም። የነበራቸው ሕልም እንዳልነበር ሆኗል። ሰውየውና አገልግሎቱ ሞተዋል።

⁷¹ R. Bratcher points out that the lack of a definite article in a predicate construction such as this does not necessitate translating it in English with an indefinite article ("A Note on *Huios Theou* (Mk 15:39)," *ExpT* 68 [1956-57]:27-28): በተጨማሪም፤ እንደ ሉቃስ ሁሉ ማርቆስም አንድ አይሁዳዊ ያልሆነ ሰው በሚኖረው እምነት ወንጌሉ እንዲደመደም አድርጓል። ይሁን እንጂ፤ ደብሊዩ. ቲ. ቪነር የተባለ ጸሐፊ «ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ» የሚለው ርማውያን በሞት የተለዩ መሪዎቻቸው ወደ አማልክት ደረጃ ከፍ በሚያደርጉበት መንገድ ነበር የሚል አሳማኝ መከራከሪያ ያቀርባል። "The Ambiguous Pronouncement of the Centurion and the Shrouding of Meaning in Mark," *JSNT* 78 (2000): 3-22.

[ዮሐ 19]³¹ ስለቱ በሰንበት መዘጋጃ ቀን ነበር።

አይዘድ፤ የተሰቀሱት ሰዎች ፈሳ በሰንበት ቀን በመስቀል ሳይ እንዳይውል ስለ ፈሰጉና ያም የተሰዩ ሰንበት ስለ ነበር፤ የተሰቀሱት ሰዎች ጭናቸው ተሰብሮ በድኖቸው እንዲወርድ ጳጳሳዊን ሰመኑት።³² ስለዚህም ወታደሮቹ መጥተው ከክርስቶስ ጋር ተሰቀሱ የነበረውን የመጀመሪያውን ሰው ጭን ሰበሩ፤ ደግሞም የሲሳውን ጭን ሰበሩ።³³ ወደ ኢየሱስ በመጡ ጊዜ ግን ሞት ስላገኙት ጭኞቹን አሰበሩም፤³⁴ ነገር ግን ከወታደሮቹ ሰንደቅ የኢየሱስን ጉን በጦር ወጋው፤ ወዲውም ደምና ውሃ ፈሰሰ።³⁵ ይህን ያየው ሰው ምስክርነቱን ሰጥቶአል፤ ምስክርነቱም ስውነት ነው፤ ስውነትን እንዳሚናገርም ያውቃል፤ እናንተም እንድታሙኑ ደመሰክራል።³⁶ ይህም የሆነው፤ መጽሐፍ «ከሰጥንቱ ሰንደቅ አይሰበርም» ያሰው እንዲፈጸም³⁷ ሲሳውም መጽሐፍ፤ «የወጉትም ያዩታል» ይላል።

በዚህ ጊዜ ዐርብ ከሰዓት በኋላ ነበር። ኢየሱስ ዘጠኝ ሰዓት ላይ ከሞተ በኋላ ፀሐይ እንደ ገና ወጥታለች፤ በፍጥነት ወደ ምዕራባዊው አድማስ እያመራችም ነበር። የፀሐይ መጥለቅ (በዚያ የዓመቱ ወቅት 12 ሰዓት) ለአይሁድ በማግሥቱ አዲስ ቀን እንደሚጀመር የሚያመለክት ነበር። በዚህ ምክንያት በጣም የተለየ ቀን ይሆናል ማለት ነው። የሰንበት ቀን ብቻ ሳይሆን ሳምንቱን ሙሉ ሲከበር የነበረው የፋሲካ በዓል ሰንበትም ነበር። በሕጉ መሠረት (ዘዳ 21፥22-23) አይሁድ አንድ ሬሳ በተለይም በሰንበት ቀን እንደ ተሰቀለ እንዲያድር ማድረግ አልነበረባቸውም። ስለዚህም በተቻለ መጠን በፍጥነት ጭናቸው ተሰብሮ እንዲወርዱ እንዲያዝዝ መልእክተኞችን ወደ ጳጳሳዊ ላኩ። ብዙ ጊዜ ርማውያን ተሰቅለው የሞቱ ሰዎችን ሬሳ አሞሮች እንዲበሉት እዚያው እተሰቀለበት ቦታ ይተውት ነበር። ይህም

§ 167
የሴፍ የኢየሱስ
በድን እንዲሰጠው
ጳጳሳዊን ጠየቀ
(ማቴ 27፥57-58፤
ማር 15፥42-45፤
ሉቃ 23፥50-52፤
ዮሐ 19፥31-38)

ለሌሎች ወንጀለኞች እንደ መቀጣጫ እንዲሆን ታስቦ ነው። ይሁን እንጂ፣ እንዲህ ያለው ሁኔታ በሃይማኖታዊ ጉዳዮች ጠንቃቃዎቹን አይሁዳውያን ያስከፋል። ሕዝቡን በማክበር ጲላሞስ የጠየቁትን አደረገ፣ ሰንበት ከመግባቱ በፊት ከተሰቀለበት መስቀል እንዲወርድ አደረገ።

ከአራቱ ወታደሮች አንዱ ተሰቅለው የሞቱ ሰዎችን ቅልጥሞች (*crurifragium* የተባለውን) እንዲሰብር ታዘዘ። ይህን የሚያደርገው በአንድ ፈጣን የብረት መደሻ ምት ነበር። ይህም ቢሆን የተሰቀለው ሰው ላይ ከባድ ስቃይና ፈጣን ንዝረት ያመጣበት ነበር። ከሕመሙ ስቃይ የተነሣ ይንዘፈዘፍና ሰውነቱ ዝሎ በደቂቃዎች ውስጥ ይሞት ነበር። ሁለቱ ወንጀለኞች በዚህ ሁኔታ ከመስቀላቸው ላይ ወረዱ። ኢየሱስ ግን ቀደም ሲል ሞቶ ነበር። እንደ ደንቡ ከሆነ ወታደሩ የታዘዘውን ማድረግ ነበረበት። ግልጽ ባልሆነ ምክንያት ግን እንደዚያ አላደረገም። ምናልባትም በኢየሱስ ሞት ልቡ የተነካውና አዛዥ የነበረው መቶ አለቃ እንደዚያ እንዳያደርግ ከልክሎት ይሆናል።

ወታደሩ የኢየሱስን መሞት ያረጋገጠው ቅልጥሞቹን በመስበር ሳይሆን ጉኑን በጦር በመውጋት ነበር፣ ከጉኑ ደምና ውሃ ወጣ። ይህ የሆነው በልብ መፈንዳት (*coronary rupture*)⁷² ወይም መቃወስ ስለ መሆንና አለመሆኑ አንዳንድ ክርክሮች ተደርገዋል። ይሁን እንጂ፣ የሚከተለውን ለማለት እንችላለን፣ (1) ደሙ ልቡ በጦር በመውጋቱ ከልቡ የወጣ ወይም ደግሞ የልብ መፈንዳትን (*Coronary Rupture*) በሚያመለክት መልኩ ምናልባት ደም ሞልቶበት ከነበረ ሳምባው የወጣ ሊሆን ይችላል። የኢየሱስ ልብ መምታቱን ስላቆመ የተወጋ የአካል ክፍል እንዲያውም የተቆረጠ ደም ቅዳ ብዙ ደም ሊወጣው አይችልም። (2) ውሃው ከልብ ሽፋን (*Pericardium*) የመጣ ሊሆን ይችላል። ይህም

የደም ቅዳ መጠስ መኖሩን አመለካኝ ነው። (3) ምንም ዓይነት ገለጻ ብናቀርብ እንኳ መሠረታዊው ጉዳይ ኢየሱስ መሞቱ ነበር። የሐንስ የዓይን ምስክርነቱን ያቀረበው ከአራት ቍጥሮች ባላነሱ ገለጻ ነበር። የየሐንስን ትክክለኛነት በመካድ ካልሆነ በቀር ኢየሱስ በእርግጥ አልሞተም የሚለውን የዶሴቲስቶች ሐሳብ የሚደግፍ ማስረጃ ለማቅረብ አይቻልም።

ይሁን እንጂ፣ ለየሐንስ ዋናው ጉዳይ ነገረ መለኮታዊ እንጂ፣ የሕክምና ማብራሪያ አይደለም። በየሐንስ ጽሑፎች ውስጥ ደምና ውሃ ጥልቅ ፋይዳ አላቸው። የሕይወት ምንጭ ከመሆናቸው አንጻር ሁለቱም የቅዱሳን ምስጢሮች ምልክቶች ናቸው። ስለሆነም ከኢየሱስ አካል ሕይወት ፈሰሰ ለማለት ይቻላል።

እንደ የሐንስ አባባል ይህ ያልተለመደ ሁኔታ የሁለት መሲሐዊ ትንቢቶችን ፍጻሜ ያመለክታል። የመጀመሪያው፣ «ከአጥንቱ አንድም አይሰበርም» የሚለውና መዝሙር 34፥20 ውስጥ ያለው ነው። ዳዊት ሕይወቱን ለማዳን ሲል በአቢሜሌክ ፊት እንደ ዕብድ በሆነ ጊዜ እግዚአብሔር እንዴት እንደ ጠበቀው ያመለክታል። ዳዊት የተጣላ ቢሆንም፣ እግዚአብሔር ታደገው። ስለሆነም ዳዊት በአሁኑ ጊዜ የተጣላው፣ ኋላ ግን እግዚአብሔር የታደገው የመሲሐ ምሳሌ ነው ማለት ነው። በተጨማሪም የፋሲካ በግ ሙሉ በሙሉ መጠበስ እንጂ ከአጥንቶቹ አንዱም እንዳይሰበሩ ዘፀአት 12፥46 ያዛል። ይህም ቢሆን የዓለምን ንጢአት የሚያስወግደው የእግዚአብሔር በግ ምሳሌ ነው (ዮሐ 1፥29)። እዚህ ላይ የተፈጸመው ሁለተኛ ትንቢት መሲሐ ጉኑን በጦር እንደሚወጋ፣ በኋላ ግን አይሁዳውያን በክፉ ተግባራቸው እንደሚያለቅሱ የሚናገረው ዘካርያስ 12፥10 ነው።

ማር 15፥42-44
ሉቃ 23፥50-51፤
ዮሐ 19፥38 ጋር

⁴²ጊዜው ከየመሸ መጥቶ የሰንበት ዋዜማ ይኸውም የመዘጋጀት ቀን ሆነ፤ ⁴³የተከበረ የሸንጉ ስባስና የሴፍ የሚባሉ በጉና ዳድቅ ስው ነበር። (ዳዛ ሰው በሸንጉው ምክርና ዳድጊት ስለተባበረም ነበር⁴⁴)

⁷² ሰፋ ያለ ገለጻ ለማግኘት J. Wilkinson, "The incident of the Blood and Water in John 19:34," *SJT* 28 (1975): 149-172 እና P. Barbet, *A Doctor at Calvary* (New York: Doubleday, 1963), esp. pp. 129-147 ይሙ።

የስግዚአብሔርን መንግሥት ደጠባበቅ የነበረው የስርዓተ-ደብዳቤ የሴፍ በድፍረት ወደ ጳውሎስ ሄደ የኢየሱስን ሥጋ ሰመነው። (ዮሴፍም ስደቱደን ስህ ፈራ በሰውር የኢየሱስ ደቀ መዝሙር ነበር⁷³)⁴⁴ ጳውሎስም እንዲህ በችሎ መሞቱን ሲሰማ ተደነቀ፤ የመቶ ስስቃውንም ጠርቶ ከሞተ ምን ያህል ጊዜ እንደ ሆነ ጠየቀው (ጳውሎስን ካስፈቀደ በኋላ መጥቶ በድኑን ወሰደ⁷⁴)።

ወታደሩ የኢየሱስን ጉን በወጋበትና በፀሐይ መጥለቅ መካከል የነበረው ጊዜ ከሦስት ሰዓት ያነሰ ነበር። ዮሴፍ ቶሎ ቶሎ ማለት ነበረበት። በጣም በሚገርም ሁኔታ ስሙ ሲነሣ ይህ የመጀመሪያ ጊዜ ነው። የሸንጎ አባል ቢሆንም፣ በምክክራቸው አልተስማማም ነበር። በስብሰባቸው ላይ ድምፅ ተዐቅቦ አድርጓል ወይም ደግሞ ለኢየሱስ ከነበረው ቀና አመላክት የተነሣ ስብስባ ላይ እንዲገኝ እንኳ አልተጋበዘ ይሆናል። ከሸንጎው የመሳሪ ፅግ እንዳይደርስበት በመፍራት ደቀ መዝሙርነቱ በድብቅ ነበር። በድብቅም ቢሆን ለኢየሱስ የተሰጠና ለእግዚአብሔር መግንጥስ መምጣት የጋለ ፍላጎት ያለው መሆኑን ማንም ያውቅ ነበር። ባለጸጋ መሆኑና እንዲህ ያለ መቃብር ለማዘጋጀት በመቻሉ የኢሳይያስ 53፡9ን ትንቢት ተፈጻሚ አድርጓል።

በድፍረት ወደ ጳውሎስ ገብቶ የኢየሱስ አስከሬን እንዲሰጠው ጠየቀ። በድንገት ይህን ድፍረት ከየት አገኘው? የኢየሱስ ሞት ምናልባት ከድብቅነት ሕይወት እንዲወጣ ምክንያት ሆኖት ይሆናል። ምናልባትም ሌሎች የሸንጎ አባሎች በፋሲካ ምግብ ዝግጅት ይያዛሉ፣ አለዚያም የሚፈልጉት ስለ ተሟላ ይህን ያህል የሚያሳስባቸው ነገር አይኖርም በማለት አስቦ ይሆናል። ምክንያቱ ምንም ይሁ ምን የአርማትያሱ ዮሴፍ በድፍረት ወደ ጳውሎስ ቤተ መንግሥት በመግባት የኢየሱስ አስከሬን እንዲሰጠው ጠየቀ።

ኢየሱስ ስድስት ሰዓት ብቻ መስቀል ላይ ቆይቶ በመሞቱ ጳውሎስ ተገርሟል። የኢየሱስ ቅልጥሞች እንዲሰበሩ ትእዛዝ ከሰጠ

በኋላ ለምን ይገረማል? ስለ ቅልጥሞች መሰበር የሚናገረው የሐንስ ብቻ ነው። ስለ ጳውሎስ መገረም የሚናገረው ደግሞ ማርቆስ ብቻ ነው። የኢየሱስ ቅልጥሞች መሰበራቸውንና ሲሞት እስፍራው ተገኝቶ ማመልከቱን ምናልባት ጳውሎስ መቶ አለቃውን ጠይቆ ይሆናል። መቶ አለቃውም፣ «ሰውየው ቀድሞውኑ ሞቶ ስለ ነበር ቅልጥሞቹን መሰበር አላስፈለገም። ይሁን እንጂ ልቡን በጦር በመውጋት በእርግጥ መሞቱን አረጋግጠናል» በማለት መልስ ሰጥቶ ይሆናል። ለዚህ ነው፣ ኢየሱስ በዚህን ያህል ፍጥነት መሞቱ ጳውሎስን ያስደነቀው።

ጳውሎስ የሞቱ ቅጣቱ መጠናቀቁን ካረጋገጠ በኋላ ወስዶ እንዲቀብረው የኢየሱስ ሥጋ ለዮሴፍ ይሰጠው ዘንድ አዘዘ። ኢየሱስ የተገደለው በከባድ ወንጀል ላለመሆኑ ዮሴፍና ጳውሎስ ያደረጉት ነገር ማስረጃ ነው። በከባድ ወንጀል ምክንያት ተገድሎ ቢሆን ኖሮ የቀብሩን ሥርዐት አይሁድ እንዲፈጽሙለት ጳውሎስ አይፈቅድም፤ ዮሴፍም ጥያቄውን አያቀርብም ነበር። ከዚያ ይልቅ የኢየሱስ ሥጋ ከመስቀል ላይ ከወረደ በኋላ እንደ ሌሎች ወንጀለኞች ሁሉ ብዙዎች ወደሚቀበሩበት ቦታ ይጣል ነበር።⁷⁵

§ 167
የኢየሱስ ሥጋ
በመቃብር ማረፊ-
(ማቴ 27፡59-60፤
ማር 15፡46፤
ሉቃ 23፡53-54፤
ዮሐ 19፡39-42)

[ዮሐ 19]።፩ ከዚህ ቀደም በሴሲት ወደ ኢየሱስ መጥቶ የነበረው ኒቆላዎስ ስንድ መቶ ሲትሮ ያህል የሚመዘን የክርቤና የስፊት ቅሬታ ደዞ መጣ።
⁴⁰ስነርሱም የኢየሱስን በድን ወስደው ስንድ ስደቱደ አገናነዝ ሰማድ ሸቱ ቀብተው ከተሰባ ስገር በተሠሩ

⁷⁵ አር.ኢ. ብራውን እንደሚለው ከሆነ፣ እንደ ጀግና ወይም ታላቅ ሰው እንዳይቁጥሩት የኢየሱስ ሥጋ ለደቀ መዛሙርቱ እንዲሰጥ ጳውሎስ ምናልባት ፍላጎት ላይኖረው ይቻል ነበር። ይሁን እንጂ፣ የሸንጎ አባል በመሆኑ ለዮሴፍ ለመስጠት ምንም ቅር የሚያስኘው ነገር የለም። "The Burial of Jesus (Mark 15:42-47)," *CBQ* 50 [1988]: 233-245.

(ገጽ ፳፭)፤ ጨርቅ ከፈነት።⁴¹ ኢየሱስ በተሰቀሰበት ቦታም የአትክፊት ስፍራ ነበር፤ በአትክፊቱ ስፍራ ማንም ያሰተቀበረበት (ስራሱ ከዐሰት ስህረዳፍሱ በዘጋጃው^{ማቴ፣ጳጵ፣ጳጵ}) ስዲስ መቃብር ነበር።⁴² ስለሁሉ የአዲሱ የሰንበት መዘጋጃ ቀን ስለነበርና መቃብሩም ቅርብ ስለ ሆነ ኢየሱስን በዚያ ቀበረት። (ከዚያም ትሰቅ ድንጋጌ ስንከባሉ የመቃብሩን በር ዘገታ ሂደት^{ማቴ፣ጳጵ})።

እንደ እርሱ የሸንጎ አባል የሆነ ጓደኛው ኒቆሊሞስ የሴፍን ረድቶታል። በዮሐንስ ወንጌል ስሙ ሲነሣ ይህ ሦስተኛ ጊዜ ነው (ዮሐ 3፥1፤ 7፥45-52)። የሴፍ መቃብሩን ሲሰጥ፤ ኒቆሊሞስ ግን ለቀብር የሚሆኑ ነገሮችን አዘጋጀ፤ ሁለቱም ብዙ ዋጋ የሚያስጠጡ ናቸው። ከርቤ ከዐረቢያ ዛፎች የሚገኝና ሙጫነት ያለው ነገር ነው። በጣም ጣፋጭ መዐዛ ያለው በመሆኑ ዋጋው ውድ የሆነ ሽቱ ለመሥሪያ ይጠቀሙበት ነበር። ከሌሎች ቅመማ ቅመሞች ጋር ተቀላቅሎ የተልባ እግር ልብሶችን እጥፋት እንዲያጣብቅ ይጠቀሙበት ወይም የተልባ እግር ክር ውስጡ የነክሩበት ነበር። ዓላማው ከበድኑ የሚወጣውን መጥፎ ሽታ መከላከል ሲሆን፤ አንድ መቶ ሊትር ያህሉ የተፈለገውን ውጤት ለማስገኘት መቻሉ ግልጽ ነው። ከደረቀ በኋላ ጠንካራ ቀፎ መሰል ነገር ይሆናል (ዮሐ 11፥14 ጋር ያነ)፤ ይሁን እንጂ የግብፃውያን አስከሬን ማድረቂያ (Mummification) ያህል ለብዙ ዘመናት የማቆየት ዐቅም የለውም።

በተለመደው የቀብር ሥርዐት መሠረት ሁለቱ ሰዎች በደም የተበከለውን አካል ማጠብ ነበረባቸው። ከዚያ በኋላ በንጹሕ ተልባ እግር ልብስ (ናይለን) ይጠቀሳሉታል። ጽሑፉ ይህን እንዴት እንደሚያደርጉት አያመለክትም። ይሁን እንጂ አካሉን በረጅም የተልባ እግር ጨርቅ ላይ አድርጎ በአስከሬኑ ፊት ለፊት በኩል ጠቅልሎ መገነዝ (የቱሪንን መግነዝ ያስቧል) የተለመደ ነበር። ከዚያ የተልባ እግር ጨርቁን ዙሪያ በክሮች ያስሩታል።

ሰንበት በመግባት ላይ ስለሆነ ሁለቱ ሰዎች የሚያባክኑት ጊዜ የላቸውም። የኢየሱስን አስከሬን ተሸክመው በአቅራቢያው ወዳለው የዮሴፍ መቃብር ወሰዱት፤ መቃብሩ በአትክልት ቦታው አጠገብ ነበር።⁷⁴ የግል እንጂ የሕዝብ መቃብር ስፍራ አልነበረም። (ስለሆነም ሌቶቹም ሆኑ ጴጥሮስና ዮሐንስ እሑድ ዕለት የሄዱት ወደ ሌላ ሰው መቃብር ነበር ለማለት አይቻልም)። መቃብሩ ከዐለት ተፈልጎሎ የተሠራ ሲሆን ማንም አልተቀበረበትም ነበር። እንዲህ ያሉ የዋሻ መቃብሮች ብዙውን ጊዜ ዘጠኝ ጫማ ካሬ ሲኖራቸው፤ በድኖች የሚቀመጡበት ወደ ላይ ስድስት፤ «መደርደሪያዎች» ይኖሯቸዋል። ብዙውን ጊዜ ዋሻው ጎን ላይ ቱቦዎች እንዲኖሩት ይደረጋል። እነዚህ ቱቦዎች አንድ ጫማ ከግማሽ ስፋት እና ስድስት ጫማዎች ጥልቀት ሲኖራቸው፤ ዐፅም ያለባቸው ሳጥኖችን ለማኖሪያነት ያገለግላሉ። አንድ ሰው ተቀብሮ ዓመት ሲሞላው የለቅሶው ጊዜ ያበቃል። ከዚያ በኋላ ከቤተ ሰቡ አንዱ ወደ መቃብሩ ይገባና የተቀሩ አጥንቶችን ይሰበስባል።⁷⁵ አጥንቶቹ በዐፅም መያዣ ሳጥን ውስጥ ይቀመጣሉ።

⁷⁴ ሁለት ቦታዎች ይታሰባሉ። የመጀመሪያው በአሁኑ የከተማዋ አጥሮች ውስጥ ያለው የተቀደሰ መቃብር የሚባለው ቤተ ክርስቲያን ነው። ሌላው ከከተማው ሰሜናዊ አጥር ውጪ ጎልጎታ ተብሎ በሚጠራው አንድ ትንሽ ኮረብታ ግርጌ ያለው የአትክልት ቦታ ነው። ከሁለቱ አንዱ ትክክል መሆኑን በማያሻማ ሁኔታ ማረጋገጥ ባይቻልም፤ የተቀደሰው መቃብር የሚባለው ግን አሳማኝ ማስረጃ አለው (D. Bahat, "Does the Holy Sepulcher Church Mark the Burial of Jesus?" *BAR* 12/3 [1986]: 26-45; G. Barkay, "The Garden Tomb: Was Jesus Buried Here?" *BAR* 12/2 [1986]: 40-57; and J. McRay, "Tomb Typology and the Tomb of Jesus" *ABW* 2/2 [1994]: 34-42).

⁷⁵ «ሁለተኛው ቀብር» የሚባለው ይህ ዓይነቱ ባሕል ተግባር ላይ ይውል የነበረው ከ30 ዓ.ቅ.ክ. እስከ 70 ዓ.ም. ድረስ ነበር። የመጀመሪያው መቶ ዓመት የፓለስቲና ቀብርን በተመለከተ ሰፊ ያለ ማብራሪያ ሊኖር ይችላል R. Hachlili and A. Killebrew, "Jewish Funerary Customs During the Second Temple Period, in the light of the Excavations at the Jericho Necropolis," *PEQ* 115 (1983): 109-132.

በዚህ ሁኔታ አንድ ትንሽ መቃብር ውስጥ ቤተ ሰቡ ሁሉ ሊቀበር የሚችልበት ስፈራ ይኖራል።

የኢየሱስ ሥጋ ያረፈው ለዚህ ዓላማ በተዘጋጀ የዐለት ሥፍራ ላይ ነበር። ሥጋው ከተቀመጠ በኋላ ትልቅ ድንጋይ ይንከባለልና የመቃብሩ ደጃፍ ይዘጋል። ምንም እንኳን መግቢያው ዝቅ ያለ በመሆኑ ውስጡን ለማየት ሴቶቹ ጎንበስ ማለት ቢኖርባቸውም (ዮሐ 20፡11) ያን ያህል መጠን ያለው ዐለት ለአራዊትና ለመቃብር ሌቦች መግቢያ የሚሆን ክፍት ቦታ ሊኖረው ይችላል።

§ 168
ሴቶቹ መቃብሩን
አዩ፤ ወታደሮቹ
ጠበቁት
(ማቴ 27፡61-66፤
ማር 15፡47፤
ሉቃ 23፡55-56)

[^{ማ427}61] በዚህ ጊዜ ማርያም መገደባዊትና

ሲሳዋ ማርያም (ዮሐ ስናት^{ግሮ}) ከመቃብሩ ተዳዩ ተቀምጠው ነበር። (የት ስንዳኖረት ደመሰከቱ ነበር^{ግሮ})።

[^{ሎቃ23}55] ከገሲሳ ጃምሮ ከኢየሱስ ጋር የመጡት

[እነዚህ] ሴቶችም ተከትለው መቃብሩን ስዩ፤ ሥጋውንም ስንዴት ስንዳስቀመጡት ተመሰከቱ።
⁵⁶ከዚያም ተመሰሰው ሸቱና ቅባት ስዘጋጁ፤ ሕጉ በሚያዘው መሠረት በሰንበት ቀን ወረዱ።

ሴቶቹ የሄዱት ለኢየሱስ ያላቸውን ከበሬታ ለመግለጽ ቢሆንም፣ ታዋቂዎቹ የሸንጎ አባሎች እንዳያዩዋቸው ራቅ ማለት ነበረባቸው። እነዚህ ሁለት ሰዎች ለኢየሱስ ቀና አመለካከት እንዳላቸው ዴት ያውቃሉ? በባሕላቸው መሠረት ሴቶች ከወንዶች ጋር ስለማይቀላቀሉ ራቅ ማለት ነበረባቸው። ከዚህም በተጨማሪ በሞት ለተቀጡ ወንጀለኞች እንዳይለቀስ የሮማውያን ሕግ ይከለክል እንደ ነበር ካርሰን የተባለው ጸሐፊ አመልክቷል (ገጽ 584)። እነዚህ ሁለት ማርያሞች በተቻለ መጠን ለኢየሱስ የነበራቸውን ፍቅር ለመግለጽ ፈልገዋል። በዚህ ጊዜ ግን አልሆነላቸውም። ስለሆነም ይሻላል

የሚሉትን ሁለተኛ ነገር አደረጉ። ኢየሱስ የተቀበረበትን ካዩ በኋላ በሚያገኙት የመጀመሪያ አጋጣሚ ተመልሰው ለመምጣት አሰቡ። ይህም እሑድ ማለጻ ላይ ሊሆን ነው። አሁን ግን ከመምሸቱ በፊት የሞተ ሰው የሚቀባውን ሽቱና ቅባት ለማዘጋጀት እየቸኩሉ ወደ ስፈራቸው ሄዱ።

⁶²በማግስቱ ከሰንበት ዝግጅት በኋላ ባለው ቀን፣ የካህናት ስብቆችና ፈረሳውያን ዲሳጦስ ፊት ጠርጠው ስንዴህ ስቡት፤ ⁶³ከቡሮ ሆደ፤ ያ ስታሳዩ በሕደወት ሳስ።

ማቴ 27፡62-66

ከሦስት ቀን በኋላ እነሣስቡ ያለው ተዝ ብሱና፤ ⁶⁴ስለዚህ ደቀ መዛሙርቱ ስለከፈኑን ሰርቀው ስሕዝቡ፣ ከሙታን ተሰሥቶስ! ብለው ስንዳያስወረዱ መቃብሩ ስለከ ሦስተኛው ቀን ድረስ ስንዲጠበቅ ትስዛዝ ስሞህን፣ ስለዚያ የኋለኛው ስሕተት ከፈተኛው የባስ ይሆናል!

⁶⁵ዲሳጦስም፣ «ጠባቂዎች ስሷችሁ፤ ሄዳችሁ በምታውቁት መንገድ ስለጠብቁ» ሰላቸው። ⁶⁶እነርሱም ሄደው መቃብሩን በማጎተም ስሸገው ጠባቂ ስቆሙበት።

ጲላጦስ ኢየሱስን የሚመለከተው ጉዳይ ዐርብ ሦስት ሰዓት ላይ አብቅቷል በማለት አስቦ ነበር። ዘጠኝ ሰዓት ላይ ግን አይሁድ መጥተው የኢየሱስ ቅልጥም እንዲሰበር ትእዛዝ እንዲሰጥ ጠየቁት። ከዚያ በኋላ ዮሴፍ መጥቶ የኢየሱስ ሥጋ እንዲሰጠው ጠየቀ። ቅዳሜ ጠዋት ደግሞ መቃብሩን እንዲያስጠብቅ ጲላጦስን ለመጠየቅ ሦስተኛው የመልእክተኞች ቡድን መጥቷል።

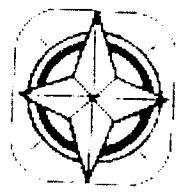
ዋናው ነገር የካህናት አለቆች ኢየሱስ ከሞት ይነሣል ብለው ማሰባቸው አልነበረም። ይልቁንም ደቀ መዛርቱ የኢየሱስን ሥጋ ከሰረቁ በኋላ በትንቢት ፍጻሜ መሠረት ከሞት ተነሣ የሚል ውዥንብር እንዳይነዙ መፍራታቸው ነው። ኢየሱስ የተናገረውን

በመረዳት ረገድ ከደቀ መዛሙርቱ ይልቅ የካህናቱ አለቆች ይበልጥ ንቁ መሆናቸው ሊገርመን አይገባም። እምነተ ድሆች ቢሆኑም፣ በዐውዳቸው መሠረት ቅዱሳት መጻሕፍትን የመተርጉም ከፍ ያለ ችሎታ ነበራቸው።

ሦስት ቀን ያህል መቃብሩን በሮማውያን ወታደሮች እንዲያስጠብቅ ጳላጦስን ለመኑት። ጳላጦስ የሰጠው መልስ የሚያሻማ ነበር፤ «ጠባቂዎች አሏችሁ» [echete koustodian] ነበር ያለው። እንዲህ ሲል፣ «ሁሉም በእጃችሁ ነው። የፈለጋችሁትን አድርጉ» ማለቱ ነው? ወይስ፣ «የራሳችሁ የቤተ መቅደስ ጠባቂዎች አሏችሁ፤ እነርሱን እዘዙ» ማለቱ? ሁሉም ሊሆኑ ቢችሉም፣ ቀደም ሲል ጳላጦስ ለአይሁድ ሮማውያን ጠባቂዎችን ይሰጣቸው የነበረ ይመስላል። በመጀመሪያ፣ ለሕዝባዊ ዐመፅ መቀጣጠል ምክንያት ሊሆን የሚችል ማንኛውም ግጭት እንዳይነሣ ፈልጓል። ሁለተኛ ከትንሣኤው በኋላ ይኸው ወሬ ለጳላጦስ እንዳይደርስ ጠባቂዎቹ ስጋት ገብቷቸው ነበር (ማቴ 28፥14)። የቤተ መቅደሱ ጠባቂዎች ግን ይህ አያሳስባቸውም። በሌላ በኩል ደግሞ ሮማውያን ጠባቂዎች «የጠፋው» ሬሳ የአይሁድ እንደ መሆኑ መጠን መጀመሪያ ማሳወቅ የነበረባቸው ከጳላጦስ ይልቅ ለሽንጎው ነበር (ማቴ 28፥11)። ሦስተኛ፣ ጳላጦስ የመቃብሩን ደጃፍ በማጎተም አተመ። ይህ ማለት ሽክላ ወይም ስም ላይ የሚያርፍና ከመቃብሩ ደጃፊ ጋር የተያዘ ክር ማለት ነው። ድንጋይ ሲነሣ የሽክላው ወይም የሰሙ ማጎተም ይሰበራል። እንደዚያ ማድረግ ከባድ ባይሆንም፣ ያን ማድረግ ግን ማጎተሙን ሽክላው ወይም ሰሙ ላይ ያሳረፈውን ባለ ሥልጣን መጋፋት ወይም መዳፈር ነው። በሌላ አነጋገር የጳላጦስ ማጎተም ያረፈበትን ማጎተም መንካት የሮም መንግሥትን ሥልጣን መዳፈር ነው። ይህ ደግሞ ቀላል የማይባል መዘዝ ያስከትላል። ስለሆነም አነስተኛው ማጎተም ለስርቆት የመጡ ሌቦችን ጎደነግጣል። እግዚአብሔር ግን በዚህ አይገደብም።

ምድብ ዐሥራ ሦስት የኢየሱስ ትንሣኤና ዕርገት

በመጨረሻ ወደ ዋናው መልእክት መጥተናል - ወደ ትንሣኤው። ይህ ሁኔታ በሐዋርያት ሥራም ሆነ በመልእክቶቹ ውስጥ የእምነታችን ማዕዘን ድንጋይ እንደ ሆነ ነው የታወጀው (ሐሥ 2፥22-36፤ 4፥2:33፤ 23፥6፤ 24፥15፤ ሮሜ 1፥4፤ 6፥5፤ 1ቆሮ 15፤ ኤፌ

1፥18፤ 2፥4-7፤ ፊልጵ 3፥10-11፤ 1ተሰ 4፥13-18፤ 1ጴጥ 3፥18-22፤ ራእ 20፥5-6)። እንዲያውም ጳውሎስ ከዚህም አሳብ ወደፊት እልፍ በማለት ኢየሱስ በእርግጥ ከሞት ካልተነሣ እኛ ክርስቲያኖች የምናሳዘን ፍጡሮች እንደምንሆን ይናገራል (1ቆሮ 15፥19)። ልዩነቱን የሚያመጣው ይህ ሁኔታ ነው። ሀሳቡ ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ያረጋግጣል። እንዲህ ከሆነ ደግሞ ያለምንም ማመንታት ሙሉ በሙሉ ኢየሱስ መስቀል ላይ የፈጸመውን ሥራ ትክክለኛነት ያረጋግጣል። እርሱ ከሞት የተነሣ ካልሆነ ግን በድፍረት ሰማዕትነትን ከተቀበለ ሰው የተለየ አይሆንም፤ እኛም ገና ከነ ጎጢአታችን ነን ማለት ነው (1ቆሮ 15፥17)። ድርጊቱ በመቃብር ላይ ድል ማግኘታችንንና ትንሣኤያችንን ያረጋግጣል (1ቆሮ 15፥21-22:42-44:51-54)። ሊሸነፍ ያልቻለው የሰው ልጅ ብቸኛ ጠላት አሁን ድል ሆኗል! እነዚህ ነገረ መለኮታዊ እሳቤዎች ብቻ አይደሉም። ወንጌላውያኑ የሞትና የሕይወትን በጣም አስፈላጊ መልእክት ጽፈውልናል (እንደ ገና ሕያው መሆን)።

ይሁን እንጂ ኢየሱስ በአካል የመነሣቱን ታሪካዊ ሐቅ የሚቀበሉት ሁሉም አይደሉም። አንዳንዶች፣ ከፍልስፍናዊ፣ ከጎይማኖታዊ ወይም፣ «ከሳይንሳዊ» ምክንያቶች የተነሣ